

”Niin kuin mekin anteeksi annamme niille, jotka ovat meille velassa”

Velka ja velan moraali Kreikan velkakriisin uutisoinnissa

Anna Lehmuskoski
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Sosiologian pro gradu -tutkielma

TAMPEREEN YLIOPISTO
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

LEHMUSKOSKI, ANNA: ”NIIN KUIN MEKIN ANTEEKSI ANNAMME NIILLE, JOTKA OVAT MEILLE VELASSA”. Velka ja velan moraalit Kreikan velkakriisin uutisoinnissa.

Pro gradu –tutkielma, 61 s.

Ohjaaja: Olli Pyyhtinen

Sosiologia

Marraskuu 2017

TIIVISTELMÄ

Tämän pro gradu –tutkielman tarkoituksena on tarkastella velkaa ja velkaan liittyvää moraalit Kreikan velkakriisiä käsittelevissä Helsingin Sanomien uutisissa vuonna 2015. Tutkielmani taustaksi luon ensin katsauksen Kreikan valtion talouspoliittiseen historiaan ja esittelen vuoden 2015 tapahtumia. Kreikan velkakriisiä hoidettiin tuon vuoden aikana kuripolitiikaksi kutsutulla talousteoreettisella mallilla, jonka tarkoituksena on finanssipoliittisen sopeutuksen avulla saada kriisimaan talous taas nousuun. Kolmannessa luvussa käsittelen kuripolitiikkaa ja sen kytköstä uusliberalismiin, Saksan asemaa kuripolitiikan pääkannattajana sekä kuripolitiikan vaikutusta sosiaaliseen hyvinvointiin. Neljäs luku esittelee David Graeberin ja Maurizio Lazzaraton velkaa käsittelevää kriittistä ajattelua, jossa velan dynamiikan pohtimisen kautta nykyiselle velkasuhteisiin pohjautuvalla maailmalle vaihtoehtoja.

Tutkielman tutkimuskysymys ja sen kaksi alakysymystä ovat seuraavat: Miten Kreikan velkakriisistä puhutaan Helsingin Sanomien uutisissa? a. Millaisia moraalit käsityksiä velkaan liitetään? b. Onko kuripolitiikalle mahdollista ajatella vaihtoehtoja? Tutkielman tavoitteena on selvittää sitä, millaisissa diskursseissa Kreikan velkakriisiä uutisissa käsitellään, kenen tai millaisen toiminnan hahmotetaan olevan moraalitesti oikeutettua ja esitetäänkö uutisteksteissä kuripolitiikalle vaihtoehtoisia toimintamalleja.

Tutkielman aineisto koostuu 122 uutisesta, jotka on julkaistu vuonna 2015 Helsingin Sanomissa tunnisteella ”Kreikan velkakriisi”. Analysoin aineistoani diskurssianalyttisellä otteella.

Analyysin tuloksena aineistosta muodostui neljä diskurssia. Ensimmäisessä diskurssissa Kreikan velkakriisistä puhuttiin Kreikan kapinana sen velkojia vastaan, toisessa Kreikan kansalaisten tragediana, kolmannessa Euroopan yhtenäisyyden kriisinä ja neljännessä osana Suomen omaa politiikkaa. Vastauksena tutkielman kahteen alakysymykseen taas voidaan todeta, että pääpiirteissään kaikki diskurssit päätyivät liittämään moraalitisuuden kuripolitiikan kannattamiseen eikä kuripolitiikalle aineistossa esitetty todellisia vaihtoehtoja. Moraalitesti oikeaksi vaihtoehdoksi muodostui se, että Kreikan tulee maksaa sen ottamaksi hahmoteltu velka eikä velkojen anteeksianto muodostunut aineistossa varteenotettavaksi vaihtoehdoksi.

Asiasanat: Kreikan velkakriisi, velka, talous, moraalit, uusliberalismi

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	1
2 MITÄ KREIKASSA OIKEIN TAPAHTUI?	4
2.1 Itsenäisyydestä talouden ohjaukseen	4
2.2 Kapinan vuosi 2015	7
3 KIISTELTY KURIPOLITIikka	12
3.1 Vaihtoehdoton uusliberalismi	13
3.2 Saksan rooli kriisissä	15
3.3 Unohdettu sosiaalipolitiikka	17
3.4 Eikö Kreikassa itsessään ole mitään vikaa?	19
4 MITÄ ON VELKA?	22
4.1 Velka on moraalista velvoitetta.....	23
4.2 Velka on valtaa	25
4.3 Onko velan vallasta tietä ulos?.....	28
5 METODOLOGIA	30
5.1 Tutkimuskysymys ja -asetelma	30
5.2 Aineiston ja tutkimusprosessin kuvaus	31
6 VELKAKRIISIN DISKURSSIT	35
6.1 Velkakriisi Kreikan kapinana.....	36
6.1.1 Kapinajohtajat Tsipras ja Varoufakis	37
6.1.2 Vakaan linjan Saksa	40
6.1.3 Moraalinen kelvottomuus.....	43
6.2 Velkakriisi Kreikan kansalaisten tragediana	46
6.2.1 Yksilöiden kärsimystä	46
6.2.2 Epäoikeudenmukainen velka	48
6.3 Velkakriisi Euroopan yhtenäisyyden kriisinä	50
6.3.1 Kasvaako Eurooppa erilleen?	50
6.3.2 Tie yhteiskunnalliseen levottomuuteen.....	53
6.4 Velkakriisi Suomen (sisä)politiikkana	54
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	58
LÄHTEET	62
Liite 1.....	65

1 JOHDANTO

”– Ja anna meille velkamme anteeksi,
niin kuin mekin anteeksi annamme niille,
jotka ovat meille velassa –”¹

Tämän tutkielman aiheena on Kreikan velkakriisi ja velkaan liittyvä moraalinen Helsingin Sanomien uutisoinnissa vuonna 2015. Tuo vuosi nivoutuu osaksi Kreikan 2010-luvun kehityskulkua, joka on ollut – ja todennäköisesti myös tulee olemaan – vahvasti velan määrittämää. Kun maa vuonna 2009 Yhdysvalloista alkaneen finanssikriisin pakottamana tunnusti suureksi kasvaneen velkansa muulle maailmalle, aloittivat velkojien asemaan joutuneet muut euromaat niin kutsutun pelastus- ja avustusoperaation, jossa Kreikan keskeisimmäksi missioksi muodostettiin velan takaisinmaksusta selviytyminen. Kreikka näytti tavalla tai toisella rikkoneen maailmantaloudessa vallitsevia kunnollisuuden pelisääntöjä vastaan ja kasvattaneen itselleen liian suurta velkataakkaa, josta sitä oli nyt ruvettava auttamaan vapaaksi. Sillä kuten ainakin useissa meissä asuva moraalinen tuntuu sanovan, niin moraalissa maailmassa kunnollisen velallisen tulee maksaa ottamansa velka takaisin.

Globaalin taloudellisen maailman ohella toinen velkaa yllättävänkin paljon käsittelevä elämäalue on uskonto, joka tarjoaa velkaan hyvin erilaisen lähestymistavan. Suomalaisista edelleen suurin osa käy nuoruudessaan evankelis-luterilaisen kirkon rippikoulun, jossa yhä nykyäänkin opetellaan ulkoa kristilliseen perinteeseen kuuluva Isä meidän-rukous, joka sisältää alkuun lainaamaani osuuden velasta – tai synnistä, kuten rukouksen protestanttisessa maailmassa tutummassa sanamuodossa sanotaan. Rukous kutsuu sen lausujaa identifioimaan itsensä velan avulla: ensiksi velalliseksi, joka velkaisuutensa tunnustaen pyytää rukouksen kohteena olevalta Jumalalta anteeksiantoa velkoihinsa ja toiseksi velkojaksi, jota kuitenkin kehoitetaan kohtelemaan velallisiaan sillä samalla oletetulla anteeksiannon armolla, kuin millä rukouksen Jumala rukoilijaa kohtaa.

---

¹ Kyseinen Isä meidän –rukouksen velka-sanan sisältävä muotoilu on katolisen kirkon käyttämä suomennos.

Oma kiinnostukseni velkaa ja siten myös Kreikan velkakriisiä kohtaan syntyy näiden kahden erilaisen hahmotustavan risteyssä. Velkakriisiinsä ajautunutta Kreikkaa on yritetty auttaa ulos velkavankilastaan kuripolitiikaksi kutsutulla talousteorialla, jossa Kreikan kansantalouden vyötä kiristämällä on toivottu valoa velkatunneliin. Vyönkiristykset eivät kuitenkaan ole onnistuneet mitenkään kiistämättä tuomaan helpotusta tai edes toivoa Kreikan tilanteeseen vaan joidenkin kriitikkojen mukaan tiukka kuripolitiikan linja on sen sijaan vain pahentanut Kreikan ahdinkoa.

Pohdinkin tutkielmassani sitä, että miksi meissä nykyajan ihmisissä ja samalla yhteiskunnallisissa päättäjissä näyttää asuvan niin syvässä ajatus, että velkaa ottaneen pitää kerta kaikkiaan vain aina maksaa velkansa takaisin?² Eikö joissain tilanteissa olisi mahdollista lainata myös sekulaariin talouden maailmaan Isä meidän -rukouksen mentaliteettia, jossa velkojen anteeksiantaminen on määritelty ikään kuin ihmisen perustehtäväksi? Ja onko edes todella niin, että Kreikka on yksin vastuussa sen veloista? Ovatko nuo velat langenneet Kreikan osaksi oikeudenmukaisesti? Ehkäpä jopa me kaikki elämme maailmassa, jossa velkaa (vastaan)ottaessamme olemme kaikki toisillemme todella paljon velkaa?

Sisällöllisesti tutkielmani luvut kaksi, kolme ja neljä muodostavat sen teoreettisen viitekehyksen. Toisessa luvussa käyn läpi Kreikan talouspoliittista historiaa keskittyen etenkin viimeaikaisiin kehityskulkuihin. Luvun tarkoituksena on auttaa lukijaa hahmottamaan yhtäältä niitä lähtökohtia, joista Kreikka tuli vuoden 2015 tapahtumiin ja toisaalta antaa yleiskuva tuon vuoden tapahtumista. Kreikassa sovellettiin vuoden 2015 kuripolitiikaksi kutsuttua julkisen talouden hoidon periaatetta, jota puolestaan avaan luvussa kolme. Kuripolitiikka liittyy laajempaan uusliberalistiseen talousteoriaan, jonka perusajatuksen esittelen myös tuossa luvussa. Lisäksi luku sisältää katsauksen Kreikan suurimmaksi vastavoimaksi muodostuneen Saksan asemaan Kreikan velkakriisissä sekä pohdintaa siitä, miten Kreikan velkakriisi on vaikuttanut Kreikan sosiaaliseen hyvinvointiin ja toisaalta mikä merkitys Kreikan yhteiskunnallisella rakenteella ja sosiaalipolitiikalla on ollut kriisin kehittymisessä.

Varmasti keskeisin tutkielmaa innoittanut kysymys on ollut pohdinta siitä, että onko Kreikkaan sovellettu kuripolitiikka todella ollut vaihtoehdotonta ja jos on, niin miksi. Tähän kysymykseen hahmottelen lähestymistapaa neljännessä luvussa, jossa avaan David Graeberin (2014) ja Maurizio

---

² Ajatus ihmisten yleiseen moraalitajuun kuuluvasta velan velvoittavuudesta on David Graeberin velkaa käsittelevän *Debt*-nimisen teoksen perusajatus, ja tässä kohtaa olen ajatuksen lainaamisesta suuresti Graeberille velkaa.

Lazzaraton (2014) velkaa käsittelevien teosten avulla sitä, mitä velka oikein on ja millaisia moraalisia arvotuksia siihen liittyy. Gaeber ja Lazzarato ottavat kumpikin kriittisen kannan nykyiseen velan määrittämään maailmaa, analysoivat velan mukana tulevia valtasuhteita sekä esittävät molemmat nykyisen velan määrittämisestä maailman hylkäämistä. Graeberilla se tapahtuisi ehkä yksinkertaisemmin velkojen anteeksiannon kautta, kun Lazzarato taas kehottaa meitä kieltäytymään ja vapautumaan velan diskurssista ja olemaan maksamatta enää yhtään lisää velkaa takaisin.

Ennen varsinaista analyysiä esittelen luvussa 5 lyhyesti tutkimusmetodologiani ja aineistoani. Tutkielmani aineisto koostuu Helsingin Sanomien vuonna 2015 julkaistuista Kreikan velkakriisitunnisteisista uutisista, joita aineistossani on yhteensä 122 kappaletta. Kuudes luku sisältää aineiston analyysin. Olen analysoinut aineistoani diskurssianalyttisellä otteella, ja tuloksena muodostin aineistosta neljä Kreikan velkakriisin diskurssia. Niistä ensimmäisessä Kreikan velkakriisistä puhuttiin kreikkalaisten kapinana velkojiaan vastaan, toisessa Kreikan kansalaisten tragediana, kolmannessa Euroopan yhtenäisyyden kriisinä ja neljännessä osana Suomen omaa politiikkaa. Tutkielmani päättävässä seitsemännessä luvussa esittelen tutkimukseni johtopäätöksiä, teen yhteenvetoa ja pohdin analyysissa saatujen tulosten merkitystä.

2 MITÄ KREIKASSA OIKEIN TAPAHTUI?

Vaikka tutkielmani analyysi kohdistuu Kreikan vuoteen 2015, ulottuvat tuon vuoden tapahtumien juuret pidemmälle historiaan. Ensiksikin lähihistoriassa Kreikan vuosi 2015 liittyy kiinteästi vuonna 2008 Yhdysvaltojen finanssimarkkinoilla puhjenneseen finanssikriisiin, mutta toiseksi katsominen myös tuota vuotta pidemmälle Kreikan yhteiskunnalliseen historiaan auttaa ymmärtämään sitä, miksi finanssikriisi muodostui juuri Kreikalle erityisen kohtalokkaaksi. Samalla tavalla historian tuntemus lisää ymmärrystä myös siihen, miksi vasemmistolainen, kuripolitiikkaa voimakkaasti vastustanut oppositiopuolue Syriza nousi valtaan vaalivoittajana vuonna 2015 ja millaisilla historian muovaavilla painolasteilla kreikkalaiset tulivat tuon vuoden velkakiistoihin.

Jotta historia voisi auttaa ymmärtämään nykyisyyttä myös tutkielmani kontekstissa, käyn tässä luvussa läpi Kreikan talouspoliittista historiaa keskittyen erityisesti vuoden 2015 tapahtumiin. Varsinaisen analyysin yhteydessä en enää tarkemmin esittele Kreikassa ja Kreikalle tapahtuneita käännteitä, joten tämän luvun tarkoitus on myös auttaa lukijaa hahmottamaan tai palauttamaan mieleen, että mitä Kreikassa tutkimuskohteenani olevana vuonna tapahtui.

2.1 Itsenäisyydestä talouden ohjaukseen

Matti Ylönen ja Mikko Remes (2015, 111) aloittavat *Velkatohtorit* –nimisessä finanssikriisiä käsittelevässä teoksessa julkaistussa artikkelissaan Kreikan nykyisen kriisin historian käsittelyn 1830-luvulta, jolloin Kreikka itsenäistyi. Esimerkiksi toisen maailmansodan jälkeen muun Euroopan aloittaessa jälleenrakennustyötä, oli Kreikka vielä keskellä sisällissotaa. Levottomuuksien keskellä myös demokratian juurtuminen sen synnyinkotina pidettyyn Kreikkaan on ironisesti ollut hidasta. Kreikan 1900-lukuun nimittäin mahtuu kaksi diktatuurin aikaa, joista jälkimmäinen, sotilasjuntan valtakausi, päättyi vasta vuonna 1974. Epävakauksien seurauksena kreikkalainen politiikka ja talous ovat Ylösen ja Remeksen mukaan kietoutuneet epäterveesti yhteen, ja Kreikan valtion toiminnassa on jäljellä demokratialle vieraita piirteitä.

Epävakaasta historiasta huolimatta Kreikka on kuitenkin ollut kiinteä osa läntistä maailmaa, minkä yhtenä osoituksena maasta tuli Euroopan Unionin edeltäjänä pidetyn Euroopan talousyhteisön

(EEC) jäsen vuonna 1981. Jäsenyys EEC:ssä ja vuodesta 1993 alkaen EU:ssa on hyödyttänyt Kreikkaa ja ohjannut eurooppalaisia rahavirtoja maahan. Erityisesti vuoden 2001 ja euron käyttöönoton myötä lukuisat pankit ympäri maailmaa alkoivat lainata rahaa Kreikalle samoilla ehdoilla kuin esimerkiksi Saksalle. Kreikan viralliset talousluvut osoittivat hienoa kasvua, ja 1980-luvulta alkaen aina 2000-luvulle Kreikka oli maailman kolmenkymmenen rikkaimman maan joukossa, ja päällisin puolin maan kehitys näytti hyvältä. (Klapis 2015, 27; Ylönen & Remes 2015, 115.)

Hyvältä näyttävän kehityksen varjopuolena pinnan alla olevat ongelmat kuitenkin voimistuivat samaan aikaan hyvinvoinnin ja talouden kehityksen kanssa. Virallisesta talouskasvusta huolimatta Kreikan teollisuus- ja elinkeinorakenne ei kasvun vuosina uudistunut eikä velkarahaa sijoitettu kasvua tuoviin investointeihin vaan suurin osa lainatusta rahasta käytettiin kulutukseen ja kokonaisvelkamäärä lakaistiin maton alle. Kreikkalaisessa yhteiskunnassa on ollut myös useita rakenteellisia ongelmia. Veronkierto ja lahjukset ovat olleet osa maan epävirallisia toimintatapoja, ja demokratian toimivuutta on heikentänyt erityisesti klientismi eli Ylönen ja Remes määritelmän mukaan ”erilaisten epävirallisten palvelusten vaihtaminen”. Klientismi voi ilmetä politiikassa ja yhteiskunnallisessa toiminnassa monin tavoin – Kreikassa yhtenä sen esimerkkinä pyydetyistä poliittisista palveluksista on voinut saada palkkiona työpaikan esimerkiksi Kreikan yleisradiosta. Kreikan entinen pääministeri Konstantinos Karamanlis onkin kuvannut virkakautensa alussa vuonna 2004 maansa politiikan pyörivän ”viiden parittajan” voimin, mikä viittaa muutamaan kreikkalaiseen yläluokkaiseen yhteiskunnan huipulla vaikuttavaan liikemiessukuun, joiden hallinnassa poliittinen päätöksenteko on pitkälti käytännössä ollut. (Ylönen & Remes 2015, 111-117.)

Klientistinen, epävirallisten palvelusten vaihtamiseen perustunut ja tehoton yhteiskuntarakenne ja poliittisen järjestelmän, suurliikemiesten, median ja pankkien keskinäiset epäterveet suhteet ovat entisestään heikentäneet Kreikan julkisen sektorin toimintaa ja kasvattaneet julkista velkaa. Talouskasvun myötä myös valtion rooli taloudessa on kasvanut, mikä kreikkalaiseen yhteiskuntaan pesiytyneen klientelismiin, populismiin, tehottoman julkishallinnon ja veronkierron vuoksi on puolestaan johtanut maan tuottavuuden romahtamiseen. Lisäksi Kreikan valtionvelka oli myös koko kasvuvuosien ajan kasvanut, mikä yhdessä kestäättömän eläkejärjestelmän kanssa alkoi aiheuttaa 2000-luvulla ylitsepääsemättömiä ongelmia. (Klapis 2015, 27.)

Vaikka Kreikan ongelmat olivat kyteneet pinnan alla vuosia ja jopa vuosikymmeniä, olivat ne pysyneet piilossa maailmannäyttämöltä aina vuonna 2008 Yhdysvaltojen pankkimaailmasta alkaneeseen talouskriisiin asti. Kriisin vaikutusten siirtyessä Eurooppaan Kreikassa järjestettiin ennen aikaiset vaalit, joiden myötä pääministeriksi lokakuussa 2009 noussut Georgios Papandreou aloitti hallituskautensa televisiopuheella, jossa totesi Kreikan olevan pulassa. Kreikan valtion velkaa oli todellisuudessa kerrottua enemmän ja maan budjettivaje oli huomattavasti luultua suurempi. Jo eurovaluuttaan pyrkiessään Kreikka oli vain näennäisesti täyttänyt Maastrichtin sopimuksen ehdot budjettijäämän suuruudesta, mutta todellisuudessa budjettivajeesta oli yhdysvaltalaisen investointipankki Goldman Sachs'in avulla siivottu suuri osa piiloon. Vuonna 2009 selvisi, että Kreikan todellinen budjettivaje oli 15,6 %, mikä aiheutti markkinoilla voimakkaan luottamuspuolan ja sai muut euromaat raivostumaan. (Ylönen & Remes 2015, 118.)

Kreikan todellisen tilan paljastuminen aiheutti Kreikan lainakorkojen nopeaa kohoamista, mikä taas alkoi vaarantaa valtion maksukykyä. Kreikan uusi hallitus pyrki aluksi itse tasapainottamaan budjettiaan muun muassa jäädyttämällä palkkoja ja korottamalla veroja, mikä kuitenkin osoittautui riittämättömäksi kriisiytyvän kehityksen edessä. Keväällä 2010 Kreikan valtionvelan korot olivat nousseet kestäättömiksi ja valtiota uhkasi täysi maksukyvyttömyys. Tässä tilanteessa umpikujaan ajautunut Papandreoun hallitus esitti virallisen avunpyynnön muille euromaille ja Kansainväliselle valuuttarahasto IMF:lle. Avunpyynnön seurauksena Kreikkaan lähetettiin Euroopan komission, Euroopan keskuspankin ja kansainvälisen valuuttarahasto IMF:n yhteisedustajisto laatimaan suunnitelma, joka auttaisi Kreikan ulos kriisistä ja jota sen tulisi noudattaa sille myönnettyjen avustuspakettien vastineena. Tästä troikaksi kutsutun kolmen järjestön yhteistyöstä syntyi toukokuussa 2010 ensimmäinen Kreikan talouden sopeuttamisohjelma (The Economic Adjustment Programme for Greece), jota kaksi vuotta myöhemmin täydennettiin toisella avustuspaketin ja sopeutusohjelman yhdistelmällä (The Second Economic Adjustment Programme for Greece). (Ylönen & Remes 2015, 118-120.)

Avustuspakettien ja niiden ehtona laadittujen sopeuttamisohjelmien myötä Kreikan toivottomalta näyttävään velkavankeuteen hahmoteltiin ulospääsyn mahdollisuus. Velasta selviytymisen hinta oli kuitenkin itsenäisen Kreikan valtion kannalta kova, sillä ”pelastuspaketit” aloittivat Kreikan talouden ulkopuolisen ohjauksen kauden, jolloin Kreikan valtion talouden todellinen päätöksentekijä oli maan hallituksen sijaan troikka.

2.2 Kapinan vuosi 2015

Talousteorian näkökulmasta kahta Kreikalle laadittua taloudellisen sopeuttamisen ohjelmaa voidaan pitää yhtenä käytäntöön vietynä finanssipoliittisen sopeutuksen esimerkkinä. Alberto Alesinan ja Silvia Ardagnan (1998, 496) mukaan onnistunut finanssipoliittinen sopeuttaminen on toteutunut silloin, kun julkisen talouden rakenteellinen alijäämä on vähentynyt ainakin kaksi prosenttia kolmessa vuodessa tai valtionvelka on pienentynyt vähintään viisi prosenttia suhteessa bruttokansantuotteen kokoon kolmessa vuodessa. Käytännössä finanssipoliittista sopeutusta toteutettiin Kreikassa leikkaamalla valtion menoja, nostamalla veroja, yksityistämällä julkisia palveluja, korottamalla eläkeikää, pienentämällä palkkoja ja eläkkeitä sekä irtisanomalla julkisen sektorin työntekijöitä (van der Veen 2013, 11-12), minkä tarkoituksena oli palauttaa Kreikkaan makrotaloudellinen tasapaino ja taata sen talouden vakaa pitkäkestoinen kasvu (The Economic Adjustment Programme for Greece 2010, 8).

Yksittäisen kreikkalaisen kansalaisen kannalta sopeuttamisohjelmien edustama finanssipoliittinen sopeutus tarkoitti elintason heikkenemistä ja epävarmuuden lisääntymistä: kansalaisen kannalta finanssipoliittinen sopeutuminen näyttäytyi nimenomaan kuripoliittikkana, joka kiristi ihmisten toimeentuloa jopa suoranaisen puutteen partaalle. Niinpä ei olekaan ihme, että sopeuttamisohjelmien aika on ollut Kreikan sisäpolitiikassa epävakaa ja monien ennaikaisten vaalien sävyttämää.

Kreikka on valtiomuodoltaan parlamentaarinen tasavalta, jonka ylin päättävä elin on kolmesataajäseninen, neljän vuoden välein valittava yksikamarinen parlamentti. Kreikan ensimmäinen avustus- ja sopeutuspaketti oli myönnetty Georgious Papandreoun johtamalle sosiaalidemokraattisen Pasok-puolueen yksipuoluehallitukselle. Rajujen sopeutustoimien toteuttaminen söi kuitenkin Pasokista koostuvan hallituksen luottamusta ja niinpä Papandreoun hallitus korvattiinkin marraskuussa 2011 Pasokin, keskusta-oikeistolaisen Uuden demokratian (New Democracy) ja populistisen oikeistopuolue National Orthodox Rallyn (LAOS) yhdistelmällä. Papandreoun erottua väliaikaishallituksen johtoon nousi sitoutumaton Loukas Papadimos, jonka johdolla Kreikan hallitus hyväksyi toisen avustus- ja sopeutuspaketin maaliskuussa 2012. (Klapsis 2015, 28.)

Pian toisen sopeutusohjelman hyväksyminen jälkeen pääministeri Papadimos katsoi väliaikaishallituksen täyttäneen tehtävänsä ja jätti eropyyntönsä huhtikuun 2012 alussa. Myös

toisen sopeuttamisohjelman hyväksymisellä oli poliittinen hintansa, sillä toukokuun 2012 parlamenttivaaleissa perinteiset suuret puolueet Uusi demokratia ja Pasok kärsivät huomattavia tappioita, kun sen sijaan sopeuttamisohjelmaa vastustaneet vasemmistolainen Syriza ja oikeistopopulistinen Itsenäiset kreikkalaiset nostivat kannatuksensa ennätyslukemiin. Toukokuun vaalit eivät kuitenkaan johtaneet hallituksen muodostamiseen vaan hallitusneuvottelujen päätyttyä tuloksettomina uudet vaalit järjestettiin vain kuukauden kuluttua saman vuoden kesäkuussa. Nämä toiset vaalit vahvistivat Kreikan politiikan uuden järjestyksen, jossa vaalivoittaja Uuden demokratian (29,66 % äänistä) jälkeen tiukaksi kakkoseksi oli noussut vasemmistolainen ja kuripolitiikkavastainen Syriza (26,89 %) Pasokin jäätyä kolmanneksi (12,28 %). (Klapis 2015, 28-29.)

Menestyksestään huolimatta Syriza tai muutkaan kuripolitiikkakriittiset puolueet eivät kuitenkaan päätyneet hallitukseen vaan uusi hallitus muodostui pääministeriksi nousseen Antonis Samariksen johtamasta Uudesta demokratiasta, Pasokista (kannatus 12,28 %) ja Demokraattisesta vasemmistosta. Samariksen hallitus jatkoi sopeuttamisohjelmien mukaisesti kuripolitiikan linjalla, mikä toisaalta näytti tuovan Kreikan talouden tulevaisuuteen hiukan toivoa, mutta toisaalta erityisesti tavallisen kreikkalaisen kannalta elämä kuripolitiikan alla jatkui ankaran tiukkana. Matalan bruttokansantuotteen, käsiin räjähtäneen työttömyyden ja erityisesti nuorisotyöttömyyden sekä muun sosiaalisen kurjistumisen Kreikassa oppositioon jäänyt Syriza kritisoi voimakkaasti Samarasin hallituksen toimia ja kasvatti samalla omaa suosiotaan. (Emt., 29-30.)

Antonis Klapis (2015, 30) kuvailee Syrizan käyttäneen kritisoidessaan Samarasin hallitusta voimakasta oppositioretoriikkaa, jossa hallitus leimattiin sopeuttamisohjelmien toteuttajan sijaan niiden kannattajaksi ja puolustajaksi, ja koko Kreikan hallituksen annettiin ymmärtää olevan vain Kreikan velkojien käsinukke. Syrizan retoriikassa esiintyi myös monia historian lataamia termejä: sopeuttamisohjelmien kuvattiin luoneen Kreikkaan uuden juntan ajan ja talouskurin toimeenpanijoita syytettiin vihollisen kanssa veljeilystä rinnastaen heitä toisen maailmansodan aikaiseen Kreikan natsimiehitykseen. Syrizan johtaja Alexis Tsipras toisteli myös usein ajatusta siitä, että Samarasin hallituksen tekemät päätökset eivät olleet vaihtoehtottomia eikä mahdollinen uusi hallitus olisi velvoitettu jatkamaan edeltäjänsä tekemiä sopimuksia.

Syriza oli vaatinut uusia parlamenttivaaleja jo vuodesta 2012 vedoten Samariksen hallituksen menettäneen kansan tuen. Vaatimukset saivat tukea vuoden 2014 Euroopan parlamentin vaaleista, joissa Syriza saavutti ensimmäistä kertaa historiassa suurimman puolueen aseman. Lopulta

vaatimuksen tehosivat ja uudet parlamenttivaalit järjestettiin 25.1.2015. Niissä Syriza keräsi 36,34 % äänistä ja nousi nyt myös Kreikan parlamentissa suurimmaksi puolueeksi. Vaalivoitosta huolimatta sen parlamenttipaikat eivät kuitenkaan riittäneet yksipuoluehallituksen muodostamiseen, ja niinpä Syrizan hallituskumppaniksi tuli nationalistinen oikeistopuolue Itsenäiset kreikkalaiset. Talouskurivastaisuuden yhdistämä uusi hallitus julisti itsensä ”sosiaalisen vapautuksen hallitukseksi” ja virkaanastujaispuheessaan Alexis Tsipras vakuutti toivon, arvokkuuden ja ylpeyden palaavan takaisin Kreikkaan ja loi uskoa siihen, että velkojien kanssa neuvoteltaisiin uudenlainen sopimus. (Emt., 30-31.)

Vuosi 2015 alkoi Kreikassa toiveikkaissa ja jopa vallankumouksellisissa merkeissä. Poliittisesti ja taloudellisesti sekavien ja raskaiden vuosien jälkeen valtaan oli nyt noussut hallitus, joka rohkeasti lupasi kansalaisille muutosta. Olisiko troikan säätelemää sopeuttamisohjelmien politiikkaa mahdollista vastustaa, löytyisikö talouskurille vaihtoehto ja löytäisikö uhriksi itsensä kokenut Kreikka neuvotteluyhteyden muihin euromaihin?

Tätä taustaa vasten ei olekaan vaikea ymmärtää sitä, että vuoteen 2015 latautui monenlaisia paineita. Heti virkaanastujaisten jälkeen Syrizan johtama hallitus alkoi neuvotella muiden euromaiden kanssa lainapakettien ehdoista. Kreikan toisesta lainapaketista oli maksamatta vielä viimeinen 7,2 miljardin euron erä, joka oli erääntymässä helmikuun lopussa. Lainan maksamisen ehtona Kreikan oli kuitenkin todistettava onnistuneensa sopeuttamaan talouttaan talouskurisuunnitelman mukaisesti. Syrizan johtama hallitus kuitenkin pyrki Tsiprasin ja valtiovarainministeriksi nousseen Gianis Varoufakis³ johdolla muuttamaan sopeutusohjelmien ehtoja, ja niinpä Kreikka anoi umpeutuvalla lainoitusohjelmalle kuuden kuukauden jatkoaikaa. Muut euromaat myönsivät sille neljän kuukauden jatkoajan kesäkuun loppuun, jolloin Kreikalla olisi erääntymässä entisten lainojen korkoja 1,5 miljardia, jonka maksuun viimeistä lainaerää viimeistään tarvittaisiin. Kesäkuun loppuun mennessä Kreikan olisi onnistuttava esittämään muille euromaille sellainen ehdotus sen talouden kehittämiseksi, että velkojan asemassa olevat muut euromaat hyväksyisivät sen.

---

³ Gianis Varoufakisin etunimen kirjoitusasu on suomalaisissa medioissa hiukan vaihdellut ja myös Helsingin Sanomien uutisoinnissa nimi kirjoitettiin välillä yhdellä ja välillä kahdella n-kirjaimella. Olen tutkielmassani yhtenäisyyden vuoksi valinnut kirjoittamaan Varoufakisin etunimen yhdellä n-kirjaimella ja käyttämään nimen ensimmäisenä kirjaimena kirjainta g.

Tuon ehdotuksen sisältöä koskevat neuvottelut alkoivat jo helmikuussa ja kävivät kuumina koko kevään, mutta yhteistä kompromissiehdotusta ei onnistuttu löytämään. Aina Kreikan ehdottaessa velkaehtojen lievittämistä tai jopa velkojen osittaista anteeksiantoa, niin Kreikan vastapuoleksi noussut Saksa piti tiukasti kiinni alkuperäisten sopeuttamisohjelmien mukaisesta kuripolitiikasta. Kreikan puolelta neuvotteluja puolestaan kiristi se, että velkojien ehtojen hyväksyminen olisi tarkoittanut Tsiprasin johtamalle Syrizalle sen antamien vaalilupauksien rikkomista ja siten potentiaalista Kreikan sisäpoliittista katastrofia.

Samalla Kreikassa oli kuitenkin käynnissä taloudellinen ja sosiaalinen katastrofi ja niinpä puun ja kuoren välisessä tilassa oleva Tsiprasin Kreikka julkaisi 22. kesäkuuta euroalueen velkojien toiveet täyttävän talouskurisuunnitelman. Suunnitelma ei kuitenkaan riittänyt Kansainväliselle valuuttarahasto IMF:lle, joka vaati Kreikalta kovempia sopeutustoimia. Tähän alun perin kompromissiin valmiilta näyttänyt Tsipras reagoi vetäytymällä neuvotteluista ja vastatoimena Kreikan hallitus ilmoitti järjestävänsä 5. heinäkuuta kansanäänestyksen, jossa Kreikan kansalaiset saisivat päättää siitä, olisivatko he valmiita sitoutumaan vaadittuun talouskuriin. Kansanäänestyspäätös kiristi muutenkin tulehtuneita euromaiden välejä entisestään, ja Euroopassa keskusteltiin kesällä tosissaan siitä, onko Kreikan mahdollista jatkaa osana euroaluetta.

Kansanäänestys tuloksena kreikkalaiset äänestivät velkaehtojen hyväksymistä vastaan, mikä sai Euroopan vasemmiston juhlimaan. Käytännössä Kreikan pankin olivat kuitenkin olleet kiinni kesäkuun lopusta ja maalla ei ollut käytännössä äänestystuloksesta huolimatta edessään muita vaihtoehtoja kuin palata neuvottelupöytään. Tämän lisäksi neuvotteluhalua molemmin puolin lisäsi se, että Kreikan ero eurosta olisi ollut hyppy tuntemattomaan niin Kreikalle kuin myös muille euromaille. Niinpä neuvottelut alkoivat valtiovarainministeri Varoufakisin eron jälkeen ja euromaat myönsivät pitkien neuvotteluiden jälkeen Euroopan vakausmekanismi EVM:n kautta alustavasti 86 miljardin euron hätälainan, josta tulisi Kreikan kolmas tukipaketti. Vaikka IFM kieltäytyi tulemasta mukaan uuteen hätälainaan, eurovaltioiden valtiovarainministerit hyväksyivät paketin 13. elokuuta. Paketti sovittiin maksettavaksi useissa erissä niin, että jokaisen erän ehtona Kreikan olisi toteutettava tiettyjä talouden rakenneuudistuksia ja julkisen talouden menojen karsimisia.

Syrizan vallankumouksellisesta alkuhuumasta syksyn tullen oltiin siis päädytty takaisin talouskurin huomaan ja siirrytty kolmannen sopeuttamisohjelman aikaan. Syriza oli kuitenkin sitä ennen pettänyt äänestäjilleen antamansa suurimman lupauksen kuripolitiikan loppumisesta, mikä

johti Kreikan uusiin parlamenttivaaleihin syyskuussa. Syrizan onnistui kuitenkin säilyttää asemansa noiden vaalien läpi ja Tsipras piti paikkansa pääministerinä. Vuoden 2015 loppuessa Kreikka jäi edelleen pinnistelemaan käytännössä nollakasvuisen taloutensa kanssa ja joulukuun alussa Kreikan parlamentti hyväksyi seuraavalle vuodelle kovan talouskuribudjetin toivoen, että ehkä se aikanaan toisi jotain helpotusta hyvinvoinnin romahduksen kokeneelle Kreikalle.

3 KIISTELTY KURIPOLITIikka

Kreikan ajaututtua taloudelliseen kriisiin sen taloutta alettiin hoitaa niin kutsutulla kuripolitiikalla, joka on yksi englanninkielisen *austerity*-sanan suomennostavoista. Alun perin kreikankielinen kitkerää, tuimaa, vakavaa, ankaraa ja raskasta tarkoittanut sana muodostui talouspoliittiseksi termiksi viimeistään Iso-Britannian pääministeri James Cameronin vuonna 2009 pitämässä linjapuheessa, jonka mukaan tulevina vuosina oli luvassa niukkuuden aikakausi, *age of austerity*. Cameronin mukaan edessä oli ”uskomattoman kovia verotusta, valtion menoja ja lainanottoa koskevia päätöksiä”. (Kallinen, Koivisto & Ronkainen 2011, 17-18.)

Pääministeri Cameronin ennustus niukkuuden aikakauden koittamisesta tuli todeksi ainakin Kreikassa, jossa velkakriisiä on troikan johdolla hoidettu nimenomaisesti niukkuudella ja säästöillä, jotka kohdistuivat rankimmin Kreikan julkiseen sektoriin ja kurjistivat kreikkalaisten elämää monilla tavoilla. Niinpä Kreikan kansalaisten kokemuksissa ei olekaan ihme, että kuripolitiikasta tuli maassa jonkinlainen kirosana ja parlamenttivaaleissa avoimesti kuripolitiikkaa vastustava Syriza sai murskavoiton. Taluskriisin jatkuessa koko 2010-luvun alkupuolen kreikkalaisten äänestäjien lisäksi myös muun maailman usko kuripolitiikan suvereeniuteen on kuitenkin alkanut horjua. Vaikka Kreikalle laaditut sopeuttamisohjelmat ovatkin edustaneet nimenomaan tiukkaa kuripolitiikan talouspolitiikkaa, niin kansainväliseen kriittiseen keskusteluun on osallistunut viime vuosina yhä uusia ääniä haastamaan kuripolitiikan vaihtoehdottomuutta.

Esittelen tässä luvussa hiukan kuripolitiikkaan ja sen vaihtoehdottomuuteen kohdistunutta kritiikkiä neljästä näkökulmasta: ensimmäiseksi uusliberalismin osana, toiseksi Saksan aseman kautta, kolmanneksi sosiaalipolitiikan/sosiaalisen näkökulmasta ja neljänneksi pohtimalla, onko Kreikka itse ole jollain tavalla edesauttanut omaa kurjaa tilaansa ja jotenkin moraalisesti ansainnut itseensä kohdistuvan kuripolitiikan. Näiden näkökulmien tarkoitus on vaihtoehdottomuuden problematiikkaa: vaikka äkkiseltään valtion velkakriisin hoitaminen menojen leikkaamisella ja verojen korotuksella kuulostaa ainoalta järkevältä vaihtoehdolta, niin todellisuudessa maailma on jopa matemaattisen yksinkertaisena pidetyn talouden suhteen monimutkaisempi.

3.1 Vaihtoehdoton uusliberalismi

Lyhyesti määriteltynä kuripolitiikan voidaan sanoa olevan vallitsevaan uusliberalistiseen talouspoliittiseen oppiin perustuva käsitys siitä, miten valtiontaloutta tulee hoitaa sitä kohtaavassa ja uhkaavassa kriisissä (Kallinen, Koivisto & Ronkainen 2011, 18). Kuripolitiikkaa toteutetaan käytännössä finanssipoliittisella sopeutuksella, jonka tavoitteena on julkisia menoja leikkaamalla ja veroja korottamalla tasapainottaa valtion budjettia. Uusliberaalissa talousteoriassa finanssipoliittisen sopeutuksen leikkaustoimenpiteitä perustellaan yleensä argumentilla, jonka mukaan rationaaliset kuluttajat näkevät leikkaamisen jälkeen julkisen talouden tilanteen olevan kestäväällä pohjalla pitkällä aikavälillä ajateltuna. Leikkauksilla ajatellaan siis olevan niin sanottuja positiivisia odotus- ja luottamusvaikutuksia, joiden ansioista kuluttajat alkavat jälleen kuluttaa ja yritykset investoimaan. (Tanninen & Tuomala 2015, 121-122.)

Kreikan talouden todellisen tilanteen paljastuttua keväällä 2010 kansainvälisessä talousteoriassa oli eletty pitkää uusliberalistisen talousteorian valtavirtakautta, jonka alkupiste voidaan sijoittaa 1970-luvun alkuun, jolloin Yhdysvallat irrotti presidentti Richard Nixonin johdolla dollarin kultakannasta. Kelluvien valuuttakurssien maailman oli alun perin tarkoitus tarjota helpotusta Yhdysvaltain vaihtotaseen alijäämään ja dollarin arvon heikkenemiseen, sekä laajemmin vapauttaa rahoitusmarkkinoita sääntelystä kohti vapaita markkinoita. Uusliberalistisen talouskäsityksen ytimessä on ajatus tehokkaiden markkinoiden hypoteesista, jonka mukaan markkinat voivat tasapainottaa omaa toimintaansa, ja suhdannevaihteluilta voidaan kaikissa tilanteissa välttyä, jos julkinen valta tai erityisesti keskuspankit eivät sotkeudu asioihin. Uusliberaalissa ajatteluperinteessä suhtaudutaan skeptisesti valtion tai keskuspankin kykyyn hahmottaa ja siten säädellä oikein markkinoita, ja niinpä parempana vaihtoehtona luotetaan hajautettujen markkinoiden hintamekanismiin, jossa arvo muodostuu yksilöiden ja yksityisten toimijoiden toimien seurauksena. (Patomäki 2014, 88-91.)

Uusliberaaliin eetokseen kuuluu siis pyrkimys vähentää valtion julkista osuutta markkinoilla, ja tämä periaate näkyy myös valtavirtataloustieteen linjoilla olleen troikan laatimissa sopeuttamisohjelmissa. Kuripolitiikan ajan alettua alkoi kuitenkin myös sen kyseenalaistaminen lisääntyä niin Kreikassa kuin muuallakin maailmassa. Finanssipoliittisen sopeutuksen toivottuja taloutta elvyttäviä positiivisia odotus- ja luottamusvaikutuksia ei nimittäin alkanut Kreikassa ja edes Euroopassa näkyä eikä kriisimaiden talous lähtenyt ole toipumaan kriisistä odotetusti. Niinpä

taloudellisen epävakauden jatkuessa on pikkuhiljaa alettu esittää kysymystä siitä, onko taloutta selittävässä uusliberalistisissa teoreettisissa malleissa jokin vikana.

Taluskriisin myötä enemmän palstatilaa ovat saaneet myös uusliberalismille vaihtoehtoiset talousteoriat ja erityisesti niin sanotut keynesiläiset traditiot. Ne pohjaavat brittiläisen talousteoreetikko John Maynard Keynesin jo 1930-luvulla aloittamaan talousajatteluun, joka uusliberalistisista malleista poiketen pohjaa epävarmuuden ajatuksen sisällyttämiseen talousteoriaan. Keynesin mukaan kukaan kuluttaja ei tee päätöksiä kuvitteellisen pitkän aikavälin tasapainon pohjalta eikä taloutta voi matemaattisen tarkasti ennustaa sen ristiriitaisen ja paradoksaalisen luonteen vuoksi. Keynesin ajattelussa myös julkisella vallalla on kiinteä rooli talouden kokonaisukehityksen suuntaajana, ja taluskriisin uhatessa valtio voisi supistavan kuripolitiikan sijaan investoida ja luoda sillä positiivista kasvun kehää yhteiskuntaan. (Patomäki 2014, 76-81.) Keynesiläiset äänet ja vaikutteet ovat kuitenkin viime vuosikymmenet aina 1970-luvulta asti olleet talousteorian ja erityisesti käytännön talouden marginaalissa.

Uusliberalistisesta talousteoriasta on siis viime vuodet keskusteltu paljon, ja myös taluskriisin syiksi on nimetty monenlaista aina yksilöiden ahneudesta epäonnistuneeseen markkinoiden sääntelyyn ja keynesiläisten vaikutteiden laiminlyömiseen (esim. Kallinen, Koivisto & Ronkainen 2011, 11). Vaikka kriisin taustalta voidaan varmasti löytää monenlaisia syitä, nostavat kriisistä kirjoittavat Yrjö Kallinen, Juha Koivisto ja Antti Ronkainen (2011, 11) esiin yhden syyn ylitse muiden: kriisin oletetun mahdottomuuden. Vasta investointipakki Lehman Brothersin kaatuminen iski ensimmäisen todellisen loven tehokkaasti uusliberalistisen talousteorian ytimessä olevaan tehokkaiden markkinoiden hypoteesiin, jota oli sitä ennen pidetty yleisessä konsensuksessa pettämättömänä. Uusliberaalia talousteoriaa oli pidetty niin itsestään selvänä, että vuoden 2008 talousnobelisti Paul Krugmania lainaten ”taloustieteilijöiden ammattikunta oli sokea sen suhteen, että markkinataloudessa jokin ylipäättään voisi mennä pieleen”. Tämä sokeus mahdollisti sen, että taloustieteilijät eivät kiinnittäneet huomiota sellaisiin kriisiä ennakoiviin merkkeihin, joihin ilman pettämätöntä markkinamekanismiin kohdistuvaa uskoa olisi reagoitu. (Emt. 10-11.)

En perehdy tutkielmassani tätä tarkemmin uusliberalismista käytyyn kiistaan enkä sen talousteoreettisiin argumentteihin vaan oman analyysini kannalta oleellista on nimenomaan uusliberalismin itsestään selvä vaihtoehdottomuus. Vaihtoehdottomuus on toki minkä tahansa teorian itsensä takia vaarallista siinä, että kyseenalaistamisen puuttuminen sokeuttaa, mutta pelkän teorian falsifioinnin lisäksi vaihtoehdottomat teoriat vaikuttavat myös syvemmälle

maailmankuvaan. Suomen talouskriisistä kirjoittavaa Heikki Patomäkeä (2014, 67) mukaillen teoriaspekulaatioita syvemmillä tasolla talous- ja yhteiskuntateoriat nimittäin määrittävät ihmisten käsityksiä moraalista, oikeudenmukaisuudesta, demokratian roolista ja koko maailmankuvasta. Niinpä myös Kreikan velkakriisissä talouskuriin ja sen mukaisiin toimiin sitoutumisen lisäksi sitouduttiin yhtä lailla tiettyyn maailmanselitysmalliin, jossa Kreikan velkakriisi kehystyi ongelmaksi tietyllä, uusliberalismin määrittämällä, tavalla. Kuripolitiikka kun on nimenomaisesti uusliberaalin talousteorian tapa ensiksi artikuloida ongelma ja sitten esittää siihen ratkaisumalleja. Tämän vaihtoehdottomuuden takia myös uusliberalismin systeemitasoinen kritiikki on ollut vaikeaa, sillä kuripolitiikka on toki uusliberalistisessa maailmassa paras korjausyritys ja sen systeeminen kyseenalaistaminen vaatisi koko uusliberaalin maailmankuvan kyseenalaistamista.

3.2 Saksan rooli kriisissä

Mikäli Kreikan velkakriisi ja siihen liittyvä keskustelu sopeutuksen tai laajemmin uusliberalistisen talousteorian toimivuudesta ymmärretään laajasti kysymykseksi siitä, kenellä on oikeus määrittää maailmanselitysmalleja, on Kreikan velkakriisin yhteydessä nostettava esiin Saksan rooli. Saksa on nimittäin ollut 2000-luvun Euroopan talouden veturi ja sen paras menestyjä. Vaikka euroalue on talouskriisin myötä hajanaistunut ja moni maa on joutunut kriisiin kynsiin, on Saksa onnistunut vuodesta toiseen säilyttämään talouskasvunsa. (Young & Semmler 2011, 2.)

Moni kriittinen taloustieteilijä on kuitenkin Saksan menestyksen ylistämisen sijaan pohtinut sitä, mikä rooli Saksalla ja sen taloudella on ollut toisaalta velkakriisin puhkeamiseen Euroopassa. Kriittisten väitteiden mukaan euroalueen taloudellinen epäsymmetria ja epätasapainot ovat olleet seurausta Saksan palkkasäätelystä, joka on laskenut sen tuotantokustannuksia suhteellisesti alemmas sen kilpailijoita. Näiden matalapalkkamarkkinoiden vuoksi saksalaisilla tuottajilla on ollut etulyöntiasema kaupassa, ja niinpä talouskasvu on kohdistunut Saksaan ja tehnyt siitä maan, joka on eniten euroalueella hyötynyt yhteisvaluutasta. (Emt., 2.)

Euroopan jonkinlaisena talousveturina toimineella Saksalla on ollut myös Kreikan velkakriisin hoidossa merkittävä asema, ja myös kriisivuonna 2015 vastakkain tuntuivat useita kertoja olevan nimenomaan Saksan ja Kreikan poliitikot. Saksalaiset edustivat liittokansleri Angela Merkelin ja valtionvarainministeri Wolfgang Schäublen johdolla kuripolitiikan linjaa, mitä vasten kysymykset Saksan roolista kaksitahtisen euroalueen synnystä ovatkin mielenkiintoisia. Vaihtoehdottomana

pidetyn uusliberalismin mukaan toiminut Saksa toki toimi uusliberalismin kehyksessä ”oikein” vaatiessaan Kreikan kuripolitiikan toteutumista, mutta samalla uusliberalistisen kuripolitiikan toteuttaminen oli myös edullista uusliberaaliin maailmaan sopivalla Saksalle.

Saksan ristiriitaista roolia Kreikan velkakriisissä omalta osaltaan kärjistää myös se, että Saksan velkoja on järjestelty toisen maailmansodan jälkeen: siinä missä Saksa vuonna 2015 vaati ponnekkaasti Kreikkaa maksamaan velkansa, on sen omia velkoja leikattu Lontoon velkakonferenssissa vuonna 1953. Lontoon konferenssin tarkoituksena oli säätää sodan hävinneelle Saksalle sotakorvaukset, mutta ensimmäisen maailmansodan jälkeisistä korvauksista ja niiden toisen sodan aiheuttaneista seurauksista oppineena tehdä ne ehdoilla, jotka olisivat toteuttamiskelpoiset ja auttaisivat Saksaa nousemaan takaisin jaloilleen. Niinpä uuden maksusuunnitelman tavoitteeksi otettiin Saksan ja muiden maiden välisten talous- ja rahoitussuhteiden normalisointi ja velkamääriä asetettaessa pidettiin mielessä se, että velanhoitokulut eivät saisi vaarantaa kansalaisten lyhyen aikavälin toimeentuloa eivätkä pitkän aikavälin mahdollisuuksia yhteiskunnan ja talousjärjestelmän uudelleenrakentamiseen. (Ylönen & Remes 2015, 69-73.)

Saksan velkajärjestelyt hävityn sodan jälkeen tehtiin siis tulevaisuuteen ja hyvinvointiin vahvasti suuntautuneina, ja niinpä vuosituhannen vaihteessa Euroopan entisestä ”sairaasta miehestä” olikin kasvanut alueen talousjätti (Young & Semmler 2011, 2). Ylönen ja Remeksen (2015, 77) sanoin ensimmäisestä maailmansodasta oli Saksan velan kohdalla opittu, että oli ”järjetöntä rangaista valtiota sen teoista velan avulla” ja että toipumisen kannalta merkittävää valtion taloudessa oli talouskasvun ja kysynnän lisääntyminen. Niinpä ei kenties olekaan ihme, että nykyisessä talouskurin Kreikassa kansalaiset ovat muistutettuja siitä, kuinka he olivat mukana antamassa Saksan velkoja anteeksi, kun taas nykytilanteessa Saksa on ollut etunenässä ajamassa Kreikkaan talouskurin keppiä ja kurjuutta. Lopulta Saksan sotakorvausvelat kaiken päätteeksi mitätöitiin, sillä silloisessa tilanteessa velkojen unohtaminen auttoi koko Euroopan talouskasvua, mikä muistuttaa nykytilanteessa vahvasti siitä, että velkojen järjestely on talousteorioiden ohella aina myös politiikkaa. (Ylönen & Remes 2015, 77). Käytännössä velkojen järjestely tai mitätöiminen Kreikan kohdalla kuitenkin tarkoittaisi uusliberalistisen talousmallin ja maailmankuvan hylkäämistä, mikä edellyttäisi jälleen kerran uusliberalismin systeemitasoista kyseenalaistamista.

3.3 Unohdettu sosiaalipolitiikka

Jos Kreikan velkakriisissä ei ole muisteltu taaksepäin maailmansotien jälkeistä velkojen anteeksiantoa, niin kriisin hoidossa ei myöskään ole kiinnitetty juurikaan huomiota talouskriisin ja velan sosiaalisiin vaikutuksiin. Vaikka sopeutusohjelmissa on toki puhuttu jonkin verran myös kriisin ja sopeutuksen sosiaalisista vaikutuksista, vaikuttaa kuitenkin siltä, että Kreikassa on toimittu asetelmassa, jossa sosiaalipolitiikka ja yhteiskunnallinen hyvinvointi ovat olleet marginaalissa ja taloudelle alisteista (kts. esim. Palola 2014).

Vaikka finanssipoliittiset sopeutustoimet eivät lähtökohtaisesti varmastikaan edes voi olla sosiaalipoliittisessa mielessä riskittömiä, voidaan menojen leikkauksia ja verojen korotuksia kuitenkin toteuttaa yhteiskunnallisesti erilaisilla tavoilla. Kreikan sopeutusohjelmien kohdalla tavoitteisiin on kirjattu pyrkimys ottaa huomioon köyhät ja vähäosaiset. Ensimmäisessä talouden sopeuttamisohjelmassa (2010, 28) määriteltiin sopeutusten tavoitteeksi kohdistaa ne tasapuolisesti koko yhteiskuntaan ja samalla ottaa huomioon yhteiskunnan haavoittuvimmat. Ohjelmassa luvattiin esimerkiksi pienipalkkaisimmille ja sosiaalietuuksia saaville suojelua ja kompensatiota, ja ohjelman vakuutetaan ottavan huomioon leikkausten ”sosiaalisen ulottuvuuden”.

Käytännössä Kreikan sopeutuspolitiikan sosiaalisten vaikutusten huomiointikyvystä ei olla kuitenkaan oltu aukottoman vakuuttuneita. Kreikka on viime vuosina komeillut tilastoissa korkealla niin työttömyyden ja köyhyyden mutta myös kohonneiden itsemurhatilastojen, tautiepidemioiden ja lisääntyneiden mielenterveysongelmien vuoksi. Myöskään tutkimuksissa kuripolitiikan sosiaaliset vaikutukset eivät ole kovin mairittelevia. Amalia Ifanti, Andreas Argyriou, Foteini Kalofonou ja Haralabos Kalofonos (2013, 10-11) ovat tutkineet finanssikriisin ja kuripolitiikan seurauksia Kreikan terveyspalveluille, sosiaalipalveluille ja terveydenhoitopolitiikkaan todeten niillä olleen hyvinvoinnille haitallisia vaikutuksia.

Esimerkiksi Kreikan julkiseen terveydenhuoltoon suunnattuja rahoja oli leikattu noin 30 prosentilla vuodesta 2011 vuoteen 2012, mikä heijastui koko julkisen terveydenhoidon toimintaan aina sairaaloiden henkilöstövajeesta leikkaussalitarvikkeiden puuttumiseen. Samaan aikaan Kreikka oli sopeuttamisohjelmaa seuraten vähentänyt lääkekuluihin myönnettäviä korvauksia sekä nostanut lääkkeitä maksettavia veroja. Tämän kaiken asioista valtion terveydenhuoltoon menevät kulut olivat kyllä vähentyneet, mutta leikkaukset olivat sekä heikentäneet

terveydenhuoltojärjestelmän ja sairaaloiden toimivuutta että huonontaneet Kreikan kansanterveyttä.

Myös muilta osin finanssikriisi ja sitä seuranneet sopeutustoimet ovat saaneet Kreikassa aikaan synkkää jälkeä. Kriisin ja sopeutustoimien johdosta miljoonat kreikkalaiset ovat menettäneet työpaikkansa, mikä on syössyt työttömäksi joutuneet köyhyyteen, sillä Kreikan sosiaalipoliittiseen järjestelmään ei kuulu minkäänlaista perustoimeentulon turvaa. Kasvanut työttömyys puolestaan on tilastollisesti yhteydessä väkivallasta johtuvien kuolemien, itsemurhien, mielenterveysongelmien ja päihteiden käytön määrän kasvuun. Sen lisäksi pitkäaikaistyöttömyys korreloi positiivisesti syrjäytymiseen ja köyhyyteen, jotka taas lyhentävät elinikää. Leikkausten vaikutuksilla pelätään olevan myös pitkäaikaisia vaikutuksia, sillä kriisi uhkaa koko yhteiskunnan koheesiota, rikkoo avioliittoja ja perheitä ja pahimmillaan kasvattaa 2010-luvun lapsista ja nuorista sukupuolen, jossa merkittävä osa on jo syrjäytynyt yhteiskunnasta aikuisikään ehtiessään. (Ifanti ym.2013, 8-9.) Finanssikriisin ja sen korjaustoimien seurauksina pidetään myös nuorten lisääntyntä maastamuuttoa sekä äärioikeiston suosion nousua, mikä on tuonut kreikkalaiseen yhteiskuntaan maahanmuuttajiin ja seksuaalivähemmistöihin kohdistuvaa radikalismia (van der Veen 2013, 11).

Kreikkaan kuripolitiikan myötä rantautunutta kurjuutta katsellessa alkaa melkein väistämättä miettiä sitä, miten hyvinvoinnistaan ja sivistyksestään tunnetussa Euroopassa jonkun valtion on mahdollista ajautua Kreikan kaltaiseen tilaan. Pertti Alasuutari (2004, 3) selittää tätä laajemmassa hyvinvointivaltioajattelussa tapahtuneella muutoksella, jossa monilla sosiaalipolitiikan sektoreilla ollaan sekä ideaalitasolla että myös käytännössä siirrytty julkishallinnon resurssiohjauksesta markkinaohjaukseen. Tämä viittaa kaikissa länsimaissa 1980-luvulta lähtien käynnissä olleeseen prosessiin, jossa rahamarkkinoiden vapauttamisen, julkisen sektorin reformin ja työmarkkinoiden joustavoittamisen ohella on sosiaalipolitiikkaa sopeutettu uusliberalistisiin periaatteisiin. Myös Tuula Helne, Tuuli Hirvilampi ja Markku Laatu (2012, 44) ovat kritisoineet sosiaalipolitiikan olevan nykyään sitoutunutta uusliberalismia heijastavaan produktivistiseen hyvinvointimalliin, jota voidaan kuvata kolmella ominaispiirteellä: riippuvuudella talouskasvusta, palkkatyön etiikalla ja hyvinvoinnin samaistamisella materiaaliseen vaurauteen. Ja vaikka produktivistisen hyvinvointimallin mittareilla jollain valtiolla näyttäisi menevän vaikka vain kohtuullisesti, niin samanaikaisesti produktivistisen hyvinvoinnin malli ei kykene näkemään yhteiskunnallista hyvinvointia kovinkaan laajasti.

Vähän samoin kuin talusteoreettisen uusliberalismin suhteen on tapahtunut, niin myös tämä sosiaalipolitiikassa tapahtunut produktivistinen tai uusliberalistinen muutos on kuitenkin joutunut enenevässä määrin kyseenalaistetuksi finanssikriisin myötä. Elina Palolan (2014, 41) arvioiden mukaan meneillään oleva talouskriisi tulee muodostumaan jonkinlaiseksi vedenjakajaksi koko Euroopan unionin sosiaalipolitiikalla. Tulevaisuudessa EU:n tavoitteisiin tuleekin Palolan (2014, 38) mukaan todennäköisesti liittymään kasvava yhteisten sosiaalipoliittisten mallien luomien, ja nykyäänkin jo esimerkiksi Eurooppa 2020-strategian viidestä yleistavoitteesta kolme liittyy suoraan sosiaalipolitiikkaan: köyhyyden vähentäminen, 20-64-vuotiaiden työasteen nostaminen 75 prosenttiin ja koulunkäynnin keskeyttäneiden osuuden pienentäminen alle 10 prosenttiin.

Vaikka jonkinlainen ajattelun muutos onkin jo sosiaalipolitiikan arvostamisessa alkanutkin tapahtua, on kuitenkin Kreikan kohdalla pohdittava sitä, onko muutos alkanut tarpeeksi ajoissa. Kreikan velkakriisi, sitä hoitamaan laadittu kuripolitiikka ja sen jo tähänastiset seuraukset saavat nimittäin taas kerran kysymään jo tutuksi tulleen pohdinnan siitä, että vaaditaanko talouskurin kirjaimellisesti tappaessa olojen muuttumiseen koko uusliberaalin maailmankuvan kyseenalaistuminen? Ja vaikka Eurooppa 2020-strategiassa keskityttäisiin hyvinvointiin laajemmalla näkökulmalla ja oltaisiin valmis kyseenalaistamaan uusliberalismin kyseenalaistamaton asema toiminnan logiikkana, niin mitä Kreikasta ja sen hyvinvoinnista on enää jäljellä tuon uuden strategian mahdollisesti koittaessa?

3.4 Eikö Kreikassa itsessään ole mitään vikaa?

Viimeisenä näkökulmana Kreikan kohtaloksi koituneeseen kuripolitiikkaan otan esille kysymyksen siitä, mikä on Kreikan oma osuus kohtaloonsa. Kreikka kun alun perin hyväksyttiin eurovaluutan jäseneksi Goldman Sachs'n kanssa tehdyn keinottelun avulla tilanteessa, jossa maan yhteiskunnallinen rakenne ja talouden kokonaisuus olivat tavalla tai toisella tikittäviä aikapommeja (Ylönen & Remes 2015, 118). Myöskään Kreikan sosiaalipolitiikkaa tai maan sosiaalista hyvinvointia ei voida pitää ainoastaan finanssikriisin ja kuripolitiikan viattomana uhrina. Manos Matsaganis (2011) huomauttaa, että kreikkalaisella yhteiskunnalla oli kriisissä ambivalentti rooli. Yhtäältä Kreikan valtiosta ja sosiaalipolitiikasta tuli kriisin uhreja, mutta toisaalta ne olivat myös itse vaikuttamassa siihen, että Kreikka ylipäätänsä ajautui kriisiin.

Matsaganis (2011, 502) kuvailee Kreikan kriisiä ylipäättänsä yhdistelmäksi maan ulkoisia ja sisäisiä vaikutuksia, jossa laajemmat finanssimarkkinoiden häiriöt vaikuttivat Kreikan sisäiseen taloudelliseen ja poliittiseen heikkouteen syösten maan kriisiin. Vaikka maailmanlaajuisella taloudella on toki vaikutuksensa myös Kreikan valtion talouteen, ei Matsaganiksen (2011, 502) mukaan Kreikan talous sen omista sisäisistä ongelmista johtuen myöskään automaattisesti toipuisi automaattisesti maailmantalouden toipuessa.

Matsaganiksen (2011, 503) mukaan Kreikassa ei siis oltu onnistuttu pitämään hyvinvointivaltiota taloudellisesti kestäväällä pohjalla vaan monet tarvittavat uudistukset olivat epäonnistuneet jo suunnitteluvaiheessa, ja näin hyvinvointivaltio oli pikkuhiljaa kerryttänyt Kreikalle kasaantuvaa tappiota. Yksi ja paljon puhuttu esimerkki tästä on Matsaganiksen (2011, 503) mukaan Kreikan eläkejärjestelmä. Väestön ikääntyessä monet Euroopan maat ovat joutuneet kohtaamaan eläkepommiksi kutsutun tulevaisuuden skenaarion, jossa eläkkeet tulisivat jatkossa viemään entistä suuremman osan valtion budjetista. Muissa maissa odottavaa pommia ollaan kuitenkin purettu poliittisilla päätöksillä niin, että vuoteen 2040 mennessä tapahtuva eläkekustannuksien kasvu on EU-maissa arvioitu keskimääräin 12,3 prosenttiin BKT:sta. Kreikassa näitä eläkejärjestelmää koskevia poliittisia uudistuksia ei kuitenkaan olla tehty, ja maan odotettu eläkemenojen kasvu oli vuonna 2011 päätähuimaavat 21,4 prosenttia.

Kestämättömän tulevaisuuden lisäksi kreikkalainen eläkejärjestelmä oli jo ennen kriisiä jakanut eläkkeitä kansalaisten kesken epätasaisesti ja synnyttänyt erilaisten yhteiskunnallisten ryhmien välille sosiaaliekonomisia kuiluja. Kreikassa eläkejärjestelmä on muodostanut myös tärkeän osan sosiaaliturvaa. Kreikkalaisten kotitalouksien käytettävissä olevista tuloista 24,1 prosenttia koostui eläkkeistä, kun taas muiden sosiaalivastuuksien osuus oli keskimäärin vain 3,2 prosenttia. (Matsaganis 2011, 503-504.) Kun eläkkeitä sopeutusohjelman myötä leikattiin, oli leikkauksen vaikutus yhteiskuntaan ymmärrettävästi merkittävä. Lisäksi Matsaganis (2011, 505) huomauttaa, että leikkausten tekeminen kaikista heikompia suojellen on parhaisinkin tapauksissa vaikeaa tasapainoilua. Kun Kreikan eläkejärjestelmä oli jo ennen kriisiä jakanut sosiaalietuuksia eriarvoistaen, oli eriarvoisuuden pienentäminen leikkauksilla melkein pä mahdoton tavoite.

Kreikan kohdalla kuripolitiikan finanssipoliittinen sopeuttaminen näyttää muodostuneen hyvinvoinnille melkoiseksi haasteeksi. Kuripolitiikka siis vaikuttaa sosiaalipoliittikkaan, mutta toisaalta sen vaikutukset eivät yksiselitteisiä vaan niihin vaikuttaa se, millainen sosiaalipoliittinen järjestelmä kuripolitiikan kohteena olevassa valtiossa on. Sosiaalinen ja poliittinen ikään kuin

suodattavat taloudellisten päätösten vaikutuksia. Sosiaalipolitiikka ei myöskään ole pelkästään sopeutuksen viaton uhri vaan sosiaalipoliittisten järjestelmien tehottomuus voi osaltaan myös aiheuttaa kestäväntalouden kehitystä tai eriarvoisuutta. Sosiaalipoliittisten uudistusten tekeminen ei kuitenkaan ole helppoa, sillä sosiaalietuuksien leikkaajan rooli on harvalla poliitikolle tai puolueelle mieluinen. Sosiaalisten reformien tekeminen vaatisi taakseen vakaan poliittisen järjestelmän, minkä puuttuminen on Kreikan kohdalla vaikuttanut osittain kriisin syvyyteen (Koistinen 2010, 9).

Arvioitaessa siis sitä, onko Kreikalla itsellään osuutta omaan kohtaloonsa, näyttää totuudenmukaiselta todella, että Kreikan monella tavalla epätoimiva yhteiskunta on tosiaan vaikuttanut maan kriisiin sitä syventäen – ja vielä karummin sanottuna Kreikan yhteiskunnallinen dysfunktionalisuus on ollut syy myös siihen, miksi talouskriisi iski niin pahasti juuri Kreikkaan. Kreikan oman osuuden myöntäminen on kuitenkin silti mielestäni pohjimmiltaan eri kysymys kuin se, onko nimenomaan kuripolitiikka paras, saati vaihtoehtoinen, keino pyrkiä auttamaan kriisissä kamppailevaa maata, sillä kuripolitiikan auttavia vaikutuksia ei Kreikassa ole juuri koettu. Mikäli talouskurin tehtävä taas on rangaista maansa asioita huonosti hoitaneita ja velkasuhteeseen jääneitä kreikkalaisia, ei talouskurista, sopeuttamisohjelmista ja avustuspaketeista ehkä tulisi sitten puhua ”apuna”.

4 MITÄ ON VELKA?

Aiemmissa luvuissa tarkoitukseni on ollut luoda katsaus Kreikan velkakriisiin esittelemällä vuoden 2015 tapahtumia historiallisessa ja aatteellisessa jatkumossa. Niiden sanomana on ollut se, että Kreikan velkakriisissä on ollut keskeistä kuripolitiikka, joka on yksinkertaistettuna uusliberalistinen keino pyrkiä ratkaisemaan velkakriisiä. Ratkaisun lisäksi kuripolitiikka sijoittuu uusliberalistiseen maailmaan kuitenkin myös siinä, että sen ratkaistavaksi tehty velan ongelma on myös hahmoteltu ongelmaksi uusliberalismin kielellä ja sen maailmankuvassa.

Saksan roolin tarkastelun kautta pohdittavaksi aukeni, miten velkaa ei mitä ilmeisemmin olla kovin innokkaita 2000-luvulla antamaan anteeksi: anteeksianto ei ole tässä uusliberalismin taloudellisessa järjestelmässä tai ehkä ainakaan siitä hyötyjien näkökulmasta relevanttia. Myöskään sosiaaliset perusteet eivät näytä painavan velkaan verrattuna paljoakaan. Vaikka talouskurin tavoitteena oli toteuttaa sitä inhimillisiä kärsimyksiä minimoiden, on 2010-luku Kreikassa ollut kirjaimellisesti inhimillisen kurjuuden aikaa ja kuripolitiikan mieltäminen Kreikan ”auttamisena” näyttäytyy jopa avun irvikuvana. Sillä ainakaan Kreikan mittasuhteissa oleva inhimillinen kurjuus ei vielä näytä horjuttavan ajattelutapaa, että velka on velkaa kärsimyksestä huolimatta, ja velka tulee aina maksaa takaisin.

Tässä luvussa syvennyn velan analyysiin vielä yhdestä lisänäkökulmasta pohtimalla sitä, mistä velassa oikein pohjimmiltaan on kyse ja miksi uusliberalistisen maailmankuvan kuripolitiikka istuu niin sitkeästi vaihtoehdottomana ajattelutapana meidän mielissämme. Tämän pohdinnan ääninä toimivat Lontoon School of Economicsin antropologian professori David Graeber ja italialaissyntyinen, nykyään Ranskassa asuva filosofi ja sosiologi Maurizio Lazzarato. Näiden molempien kirjoittajien velkaa käsittelevät teokset *Debt - The First 5000 years* (2014) ja *Velkaantunut ihminen* (2014) on kirjoitettu finanssikriisin jälkeisessä maailmassa ja ne nostavat esiin velkatalouden kritiikkiä systeemitasolla. Velkaa pidetään uusliberalistisen maailmankuvan maailmassa jonkinlaisena neutraalina taloussystemin osana, mutta teoksissaan Graeber ja Lazzarato esittävät velkaan erilaisen näkökulman pohtimalla, mistä velasta oikein lopulta on kyse ja miksi vaikuttaisi siltä, että velan takaisinmaksu on jollain tavalla syvän moraalinen asia. Velkaan liittyvän moraalin ja vallan esittelyn jälkeen käyn läpi vielä Graeberin ja Lazzaraton

ajatuksia siitä, onko heidän mielestään nykyisestä uusliberaalin velan vallasta tietä ulos – ja jos on, niin millainen.

4.1 Velka on moraalista velvoitetta

David Graeber aloittaa teoksensa *Debt – The First 5000 years* (2014) omaelämäkerrallisella tarinalla, jonka avulla hän esittelee moraalitajuumme kuuluvaa ajatusta siitä, että velan ottajan pitää yksinkertaisesti aina vain maksaa velkansa takaisin. Tarinassa Graeber kohtaa puutarhajuhlissa naisen ja ajautuu keskustelemaan tämän kanssa työstään uusliberalistista maailmanjärjestystä vastustavassa globaalin oikeudenmukaisuuden liikkeessä, jonka toiminnan ytimessä on ollut vastustaa kolmannen maailman epäoikeudenmukaisia ja kurjuutta ylläpitäviä velkajärjestelyjä. Jonkin aikaan Graeberin kerrontaa kuunneltuaan juhlien nainen kuitenkin päätyy toteamaan, että vaikka kolmannen maailman maat ovatkin velan vuoksi joutuneet kurjuuteen, velka on kuitenkin velka ja se on yksinkertaisesti maksettava takaisin. Tähän argumenttiin kiteytyy Graeberin laajan, ihmiskunnan 5000 vuoden historiaa käsittelevän teoksen perusajatus: ihmisten mielissä velvollisuus maksaa ottamansa velka on pohjimmiltaan moraalinen velvollisuus. (Graeber 2014, 1-4.)

Käydessään läpi ihmiskunnan 5000-vuotista historiaa Graeber päätyy toteamaan, että velka on ollut ja toisaalta on yhä edelleen keskeinen elementti kansainvälisessä politiikassa – siitäkin huolimatta, että kukaan ei velan keskeisestä asemasta huolimatta tunnu kovin tarkasti tietävän, mitä velka oikein pohjimmiltaan on. Historiassa velkaa on Graeberin mukaan käytetty oikeuttamaan väkivaltaan perustuneita suhteita. Kun nuo väkivallalla alun perin synnytyt alaisten ja hallitsijoiden suhteet on puettu velan kielelle, niin ne ovat samalla tulleet sidotuksi moraalin maailmaan. Velka on nimittäin alleviivannut sitä, että velkasuhteeseen joutunut uhri oli se, joka oli toiminut jotenkin väärin. Velalla onkin historiassa rangaistu sekä erilaisten taistelujen ja sotien häviäjiä että myös niitä voittajia, joiden ei olisi kuulunut voittaa. Graeberin maailmassa velka on voittajien kieltä. Ihmiskunnan historiassa tuhansien vuosien ajan erinäiset väkivaltaan turvautuneet hallitsijat, johtajat ja voittajat ovat nimittäin muotoilleen kielensä niin, että heidän uhriensa ovat olleet heille velkaa jopa elämänsä ja henkensä. (Emt., 5-6.)

Velasta on Graeberin mukaan tosiaan puhuttu ihmiskunnan historian viimeiset 5000 vuotta. Suurin osa tuosta velkapuheesta on kuitenkin mennyt niin, että suurelle osalle ihmisistä on

yksinkertaisesti kerrottu, että he ovat joillain tavoilla joillekin toisille velkaa. Historia on ollut rikkaiden ja köyhien taistelua, ja tämä taistelu on monesti ottanut muodon nimenomaan velallisten ja velkojien välisenä taisteluna. Toisaalta velallisten ja velkojien dynamiikka on näkynyt myös erilaisissa kapinoissa ja vallankumouksissa: monien historian vallankumouksellisten liikkeiden ajatuksena on ollut se, että velat tulisi kumota ja jakaa maa uudelleen oikeudenmukaisemmin. (Emt., 7-10.)

Myös moraalinen ja uskonnollinen kieleemme on paljolti peräisin velkasuhteista: oikeaa ja väärää koskeva sanastomme nousee pitkälti nimenomaan siitä, kuka on velkaa ja kenelle. Uskonnon ja moraalisuuden kautta velkaa oleminen myös vahvistuu epäilyttäväksi. Esimerkiksi kristinuskon Isä Meidän-rukouksessa pyydetään anteeksi velkaisuuttamme ja omien velkojemme anteeksiannon seurauksena lupaamme kohdella samalla anteeksiannon armolla puolestaan niitä, jotka ovat meihin velkasuhteessa. Koska uskonnon ja moraalin maailma opettaa meidät ajattelemaan velkaa olemista jotenkin ei-toivottavana tilana, niin samalla logiikalla suurin osa ihmisistä ajattelee, että lainatun velkarahan takaisinmaksaminen on kysymys moraalisuudesta ja että jokainen, jolla on tapana lainata rahaa, on jollain tavalla paha tai epäilyttävä. Rahanlainaajilla onkin läpi historian ollut huono maine, mistä kuvastuu velkaa olemiseen liittyvä negatiivinen stigma. (Emt., 7-10.)

Koska velka on Graeberin mukaan ollut niin olennainen osa maailmaa, kirjan keskeinen kysymys onkin, mitä käsityksellemme moraalista ja oikeudenmukaisuudesta aiheutuu siitä, että ne näyttävät ihmisten välisissä suhteissa redusoituvan talouden kielelle eli velaksi. Mitä muuttuu moraalin ja oikeudenmukaisuuden kielten vaihtuessa talouden kieleen ja miten puhumme moraalista ja oikeudenmukaisuudesta silloin, kun kieleemme on niin muotoutunutta markkinoiden kielen ja sanojen mukaan? Graeber vastaa itse kysymykseensä nostamalla esiin mitattavuuden ja sen myötä rahan vaikutuksen. Velan ja yleisemmän velvollisuuden välillä on nimittäin yksi selkeä ero: velka sitä velvollisuutta, jota voidaan mitata tarkasti. Tätä mitattavuutta on taas yleensä tehty rahan avulla, ja niinpä rahalle on historiassa tarjoutunut kiinnostava voima muuttaa moraalialue epäpersoonalliseksi aritmetiikaksi. (Emt., 13-14.)

Toinen Graeberin kirjan keskeinen elementti on väkivalta, joka mahdollistuu velan kautta. Koska velkaa on mahdollista muuttaa mitattavaksi, epäpersoonalliseksi ja kylmäksi rahaksi, oikeuttaa tuo muutos velkojaa vaatimaan asioita, jotka olisivat muussa kontekstissa raivostuttavia tai väärin. Graeberin sanoin väkivalta ja asioiden määrällinen mittaaminen ovatkin läheisesti yhteydessä

toisiinsa: toisesta on melkein mahdotonta puhua ilman toista. Velka näyttää siis ylittävän muut vaihtoehtoiset oikeudenmukaisuuden arvottamisen tavat, ja velalliselta on ikään kuin luonnollista vaatia velan takaisinmaksua piittaamatta siitä, kuinka paljon kärsimystä velka on aiheuttanut, kuinka epäreiluissa olosuhteissa se on otettu tai kuinka paljon mielivaltaista väkivaltaa sen takaisinmaksuun sisältyykään. Velallisen kun on vain yksinkertaisuudessaan maksettava takaisin ottamansa velka.

4.2 Velka on valtaa

Maurizio Lazzarato on julkaissut teoksensa *Velkaantunut ihminen* (2014) niin ikään finanssikriisin jälkeisessä maailmassa, jossa keskustelu finanssitalouden romahduksen syistä on ollut keskeinen osa julkista keskustelua. Lisäymmärrystä tavoittaaksemme Lazzaraton mukaan finanssitalouden epäkohtien sijaan keskustelussa kuitenkin pitäisi puhua velasta ja korosta, sillä velallisen ja velkojan valtasuhteen ymmärtäminen tuottaisi todellisella tasolla ymmärrystä nykymaailmamme tarkasteluun. Lazzarato argumentoi myös finanssikriisin perimmäisen syyn löytyvän tästä velan luomasta valtasuhteesta: kriisin taustalla ei ole finanssitalouden ja tuotannon ajautuminen erilleen tai virtuaalitalouden irtaantuminen reaalityaloudesta vaan kriisissä on kyse nimenomaan velallisen ja velkojan suhteesta. Tämä valtasuhde muodostaa Lazzaraton mukaan myös uusliberalismin ytimen. (Lazzarato 2014, 21-23.)

Perustellakseen näitä isoja väitteitään Lazzarato palaa historiassa hiukan taaksepäin, sillä Lazzaraton mukaan viimeisten vuosikymmenien talouspoliittinen kehitys on ollut nimenomaan velan merkityksen kasvamista. Yksi merkittävä tapahtuma velan merkityksen kasvussa on ollut vuonna 1979 tapahtunut niin sanottu Volcker-shokki, jota pidetään myös uusliberalismin yhtenä merkittävänä käännekohtana. Tuossa vuonna 1979 tapahtuneessa talouspolitiikan muutoksessa Yhdysvaltain keskuspankin pääjohtajana toiminut Paul Volcker ajoi läpi nimelliskorkojen noston kaksinkertaiseksi oltuaan huolissaan Yhdysvaltojen korkeasta inflaatiosta. (Emt., 23-24.)

Tämä korkojen äkillinen nosto sai aikaan Yhdysvaltain sisäisessä taloudessa muun muassa tarpeen alkaa muuttaa yhteiskunnan rakenteita enemmän uusliberaaliin, vapaasti ohjautuvaan ja sääntelyvapaaseen suuntaan, mutta pidemmällä aikavälillä toimi sai valtiot ja kansakunnat velkaantumaan kumulatiivisesti, mikä taas kasvatti velkojen ja velallisten välistä kuilua merkittävästi. Uusliberalismin toimintalogiikan ytimessä on muutenkin ollut velallisten ja

velkojien välisten erojen kasvattaminen, sillä uusliberalistiset velkaantumisen hillitsemisen ohjelmat ovat itseasiassa lisänneet sekä yksityistä että julkista velkaa. Esimerkkinä tällaisesta toimintalogiikka Lazzarato ottaa esiin Kreikan. Lazzaraton mukaan myöskään troikan Kreikalle laatimissa sopeutusohjelmissa ei velan näkökulmasta ollut kyse pelastuspaketista vaan pakkohuutokaupasta, joka vain syvensi kreikkalaisten jo muutenkin syvää ahdinkoa. Lisäksi sopeutusohjelmat pakottivat kreikkalaisten säästöt, eläkerahastot, sairausvakuutukset ja julkiset palvelut liiketoiminnaksi taloudellisen kilpailun maailmaan – ja näin ollen velan valtalogiikan alle. (Emt., 25-26.)

Tässä uusliberaalissa maailmassa on Lazzaraton mukaan muodostunut uusi ja erityinen velkojan ja velallisen suhde, joka tuottaa *homo economicuksen*, taloustieteen teorioiden rationaalista kuluttajaa kuvaavan arkkityypin, uuden alalajin: ”velkaantunen ihminen”. Velka on uusi universaali valtasuhde, johon jokainen tähän maailmaan syntyvä lapsi automaattisesti asettuu. Lazzarato antaa esimerkin Ranskasta, jossa jokaisella sinne syntyvällä ranskalaisvauvalla on jo syntyessään taloustieteilijöiden laskelmien mukaan 22 000 euroa velkaa. Tässä nykyisessä maailmassa emme enää kannu elämässämme perisyntyn taakkaa, mutta uusi ”velkaantunut ihminen” on alistettu velkoja-velallinen-valtasuhteelle jo heti syntymästään koko elämänsä ajan. Ennen olimme velkaa yhteisölle, tuonpuoleisille jumalille tai esi-isille, nyt taas velkamme kohdistuu pääoman ”jumalalle”. (Emt., 27-29.)

Velka on siis Lazzaraton näkemyksessä nykyisessä maailmassa muodostunut eräänlaiseksi yhteiskunnallinen suhteen perusmuodoksi, mikä merkitsee ainakin kahta asiaa. Ensiksi talouden ja yhteiskunnan nähdään saavan alkunsa voimien epätasapainosta eli velkasuhteesta eikä kaupallista vaihdosta, joka pohjautuu tasa-arvoon. Tällaisessa maailmankuvassa raha muodostuu käskyvallaksi. Toiseksi velan olettaminen lähtökohdaksi tarkoittaa sitä, että talous nähdään välittömästi subjektiivisena, sillä velka on taloudellinen suhde, joka edellyttää subjektien muovaamista ja hallintaa. Tästä hallinnasta syntyy tilanne, jossa taloudeksi nimetty toiminnan alue ei voi olla olemassa ilman subjektien ja niiden elämäntapojen tuottamista ja kontrolloimista. (emt., 30.)

Lazzarato pohjaa omaa ajatteluaan paljon Friedrich Nietzschen filosofiaan, ja myös ajatus taloudellisesta subjektien tuottamisesta on peräisin alun perin Nietzscheiltä. *Moraalin alkuperästä* -teoksessaan Nietzsche Lazzaraton ja myös Graeberin tavoin ajattelee, että ihmiskunnan ”kaikkein vanhin ja alkuperäisin persoonasuhde” on velkojan ja velallisen välinen suhde (Emt., 34).

Merkittävää tässä velkaan perustuvassa vuorovaikutuksen perusmuodossa on se, että tällainen yksilöiden välinen suhde synnyttää ihmisen, joka on kykenevä lupaamaan, menemään takuuseen itsestään ja pitämään huolen siitä, että maksaa takaisin velkansa. Tällainen velan subjektiksi syntyvä ihminen sisäistää prosessissa myös muistin ja sisäisen omatunnon, jotka saavat hänet velvoitteella muistamaan velkansa ja jotka sitovat yksilöt subjektiudellaan velkasuhteeseen. Nykyisessä vapaan kapitalismin maailmassa subjektiksi syntyminen on vielä jossain määrin karumpaa, sillä velkaan perustuvassa todellisuudessa yksilön kohtaloksi ei tule ainoastaan valtion velka vaan oman elämänsä yrittäjyydessä yksilön on otettava vastuulleen finanssivetoistuneen talouden riskit. Toisin sanoen yksilö kantaa vastuun kohdalleen tulevasta köyhyydestä, työttömyydestä, prekaarisuudesta, toimeentulosta, surkeista palkoista ja leikatuista eläkkeistä ihan kuin ne olisivat yksilön omassa hallinnassa olevia resursseja. (Emt., 34-35, 43.)

Subjektien tuottamisen lisäksi Lazzaraton toinen keskeinen huomio liittyy rahaan. Siinä Lazzarato hakee inspiraatiota ranskalaisilta filosofeilta Gilles Deleuzelta ja Félix Guattarilta, joiden ajattelu sisältää Nietzschen tavoin talouden ja subjektien tuottamisen välisen yhteyden, mutta jossa myös rahan olemusta mietitään uudestaan. Deleuzelle ja Guattarille raha ei ole vain arvon mitta, vaihdon välinen, maksuvälinen tai ”aarten muodostaja” vaan se on ennen kaikkea käskyvallan ilmaus, jonka avulla vallanpitäjät voivat määrätä valtansa kohteille heidän tehtävänsä ja asemansa. (emt., 63-64.)

Rahan merkitys uusliberaalissa maailmassa tuo esiin myös sen, miten talous ja politiikka sen logiikassa kuuluvat yhteen ja kuinka raha toimii välineenä yhteiskunnan muokkaamiseen talouden ja politiikan kautta. Tässä ajattelussa raha toimii kahdella aivan erilaisella tavalla: ensiksi tulona ja toiseksi pääomana. Tulona toimiessaan raha on maksuväline, jossa yksilön on mahdollista hankkia jo olemassa olevia hyödykkeitä, jotka ovat kapitalistisen maailman tuottamia ja jotka myös siten uusintavat vakiintuneita, nykyisen tuotannon kannalta välttämättömiä valtasuhteita ja alistamisen muotoja. Toisessa tapauksessa raha taas toimii osana rahoitusjärjestelmää luottorahana tai finanssimarkkinoiden kvasirahana. Tällöin rahaan sisältyy mahdollisuus tehdä valintoja ja päättää tulevasta tuotannosta, kauppatavaroista ja näiden kautta myös niihin liittyvistä valta- ja alistussuhteista. Toisin sanottuna tulona rahan ainut mahdollisuus on vain uusintaa vallitsevia olosuhteita ja valtasuhteita, kun taas vasta rahalla pääomana on valta muokata vakiintunutta järjestystä. (Emt., 64-65.)

4.3 Onko velan vallasta tietä ulos?

Graeberin ja Lazzaraton velan ja nykyajan analyyssejä lukiessa päätyy helposti toivottomuuteen: elämmekö tosiaan loppuelämämme velkasuhteisiin syntyneinä velassa, jossa moraalinen hyvyytemme perustuu tuon velan takaisinmaksukykyyn ja jonka vuoksi nykyisessä yhteiskunnallisessa järjestyksessä valtaa saaneet velkojat voivat rahan avulla loputtomasti pitää meitä velkasuhteessa? Eikö maailmalle olisi kuviteltavissa jonkinlaista vaihtoehtoista olemisen tapaa?

Synkästä sanomastaan huolimatta sekä Graeber että Lazzarato uskovat vaihtoehtoisen maailman mahdollisuuteen, mutta he molemmat näkevät todellisen vaihtoehdon vaativan nykyisen uusliberaalin maailmanjärjestyksen kyseenalaistamista. Graeber ehdottaa aivan kirjansa lopussa nykyisen velkasuhteiden kuristaman maailman vapahtamiseen Raamatusta lainattua riemuvuoden ajatusta. Vanhan testamentin Israelin kansa vietti Jumalansa käskystä riemuvuotta joka 50. vuosi, jolloin maa piti jättää viljelemättä, palauttaa se entisille omistajilleen ja vapauttaa juutalaiset orjat. Samankaltaisen riemuvuoden viettäminen ja velkojen anteeksiantaminen muistuttaisi meidän maailmaamme siitä, että talous on lopulta vain ihmisen itse itselleen kehittämä järjestely ja sitä pitäisi siksi voida järjestää uudelleen. Ja koska velka on Graeberille valtaa heijastava ja usein väkivalloin ylläpidetty suhde, ei velan maksaminen tulisi myöskään olla ihmisen moraalisuuden mittari. (Graeber 2014, 390-391.)

Lazzaraton esitys vaihtoehtoiseksi maailmanjärjestykseksi on Graeberia filosofisempi ja samalla myös epäkonkreettisempi. Lazzaraton ajattelussa subjektien tuottaminen on ollut olennainen osa velan valtalogiikan toimintaa, ja siten pelkkä velkojen mitätöinti ei olisi riittävä muutoksen taso. Koska velka ulottuu ihmisen subjektiviteettiin ja saa jopa meidät itse tuottamaan itsestämme velkaantuneita subjekteja, on ihmisten ensin tultava tajuamaan tämän velan syvälle ulottuva valta. Vasta tämän tajuamisen jälkeen on mahdollista päästä eroon velan moraalista ja siitä diskurssista, johon velka meidät kaikki vangitsee. Tätä tajuamista Lazzarato kutsuu taas kerran Nietzscheä lainaamallaan termillä *toinen viattomuus*. Alkuperäinen toinen viattomuus koski ihmiskunnan lopullista vapautumista uskonnosta ja veloista jumalalle, mutta Lazzarato laajentaa termin koskevan uskonnollisen jumalan sijaan velkaa, joka maallisena jumalana transsendentin jumalan tavoin muokkaa ja muotoilee meitä ja moraaliämme. (Lazzarato 2014, 141-142.)

Tästä paradigmaattisesta muutoksesta käsin Lazzarato kehottaa lukijaansa tosiaan ensiksi omaksumaan toisen viattomuuden ja siitä lähtökohdasta vapautumaan syyllisyydestä, velvollisuuksista ja huonosta omatunnosta sekä kieltäytymään maksamasta velkaa enää penniäkään. Toinen viattomuus nimittäin kutsuu meidät näkemään velan vallan mekanismina, joka ensiksikin köyhdyttää valtaosaa ihmisistä, mutta Lazzaraton mielestä myös johtaa vääjäämättä katastrofiin. Velasta vapautuminen merkitsee Lazzaraton mielestä myös uusliberalismin valtakauden loppua, sillä uusliberalismin yritykset ratkaista velkakriisiä ovat ulospääsyn etsimistä kriisistä niillä samoilla syillä kuin mitkä kriisin ovat alun perin aiheuttaneet. (Emt., 142-143.)

5 METODOLOGIA

Tässä luvussa esittelen tutkielmani metodologiaa. Ensimmäisessä alaluvussa esitän tutkimuskysymykseni alakysymyksineen ja avaan tutkielmani tutkimusasetelmaa, jossa olen analysoinut aineistoani diskurssianalyttisellä otteella. Toisessa alaluvussa erittelen Helsingin Sanomien uutisista koostuvaa aineistoani. Kuvaan aineiston esittelyn yhteydessä myös tutkimusprosessin vaiheet pääpiirteissään.

5.1 Tutkimuskysymys ja -asetelma

Etsin analyysissäni vastauksia seuraavan pääkysymyksen, jota jäsennän kahden alakysymyksen avulla:

Miten Kreikan velkakriisistä puhuttiin Helsingin Sanomien uutisissa?

- a. Millaisia moraalisia käsityksiä velkaan liitetään?
- b. Onko kuripolitiikalle mahdollista ajatella vaihtoehtoja?

Tutkimuskysymykseni muotoilu kutsuu kiinnittämään huomiota puheeseen ja laajemmin kieleen, ja tutkielmani edustaakin tutkimussuuntaukseltaan sosiaalista konstruktivismia, jota voidaan pitää erilaisten kielellisten lähestymistapojen kattokäsitteenä. Sosiaalisessa konstruktivismissa todellisuuden nähdään rakentuvan kielen kautta tapahtuvassa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa (esim. Berger & Luckmann 1994), ja siten halutessaan ymmärtää maailmaa, tuleekin kiinnittää huomiota kieleen ja puheeseen.

Analysoin graduni aineistoa diskurssianalyysin tarjoamin menetelmin. Tiivistetysti sanottuna diskurssianalyysissä tarkastellaan kielenkäytön ja sosiaalisen toiminnan välistä suhdetta. Siinä ajatellaan, että kieli liittyy oleellisesti kaikkeen inhimilliseen toimintaan, ja että kielen järjestäytymisen tavat ja keinot ovat sosiaalisia ja kulttuurisia. Kieli on diskurssianalyttisessä ajattelussa sosiaalista toimintaa. Kielen käyttäjät ovat sosiaalisia toimijoita, joilla on valtaa ja mahdollisuuksia ”käyttää kielivaltaa” eli esimerkiksi vastustaa, uudistaa ja neuvotella siitä, miten asiat maailmassa ovat. Diskurssien tarkastelun tavoitteena onkin ymmärtää enemmän yhteiskunnasta ja kulttuurista eikä pelkästään kielestä. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 13-14.)

Diskurssianalyysin taustalla on tosiaan laajempi sosiaalisen konstruktivismiin viitekehys, jossa ajatellaan, että koko todellisuutemme rakentuu ihmisten keskinäisessä vuorovaikutuksessa kielen ja muiden semioottisten merkkijärjestelmien kautta (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 17). Maailmassa ei siis ole tästä logiikasta vapaata, ikään kuin diskurssitonta, aluetta vaan myös objektiiviseksi tiedonvälittämiseksi toisinaan mielletyt uutistekstit ovat osa sosiaalisen konstruktivismiin ja diskurssien maailmaa. Niinpä analysoin myös aineistonani olevia Helsingin Sanomien uutisia osana sosiaalisesti rakentuvaa maailmaa, jossa myös informaatiota välittävä uutisteksti on jonkinlaisen tai jonkinlaisten diskurssien tuottamista.

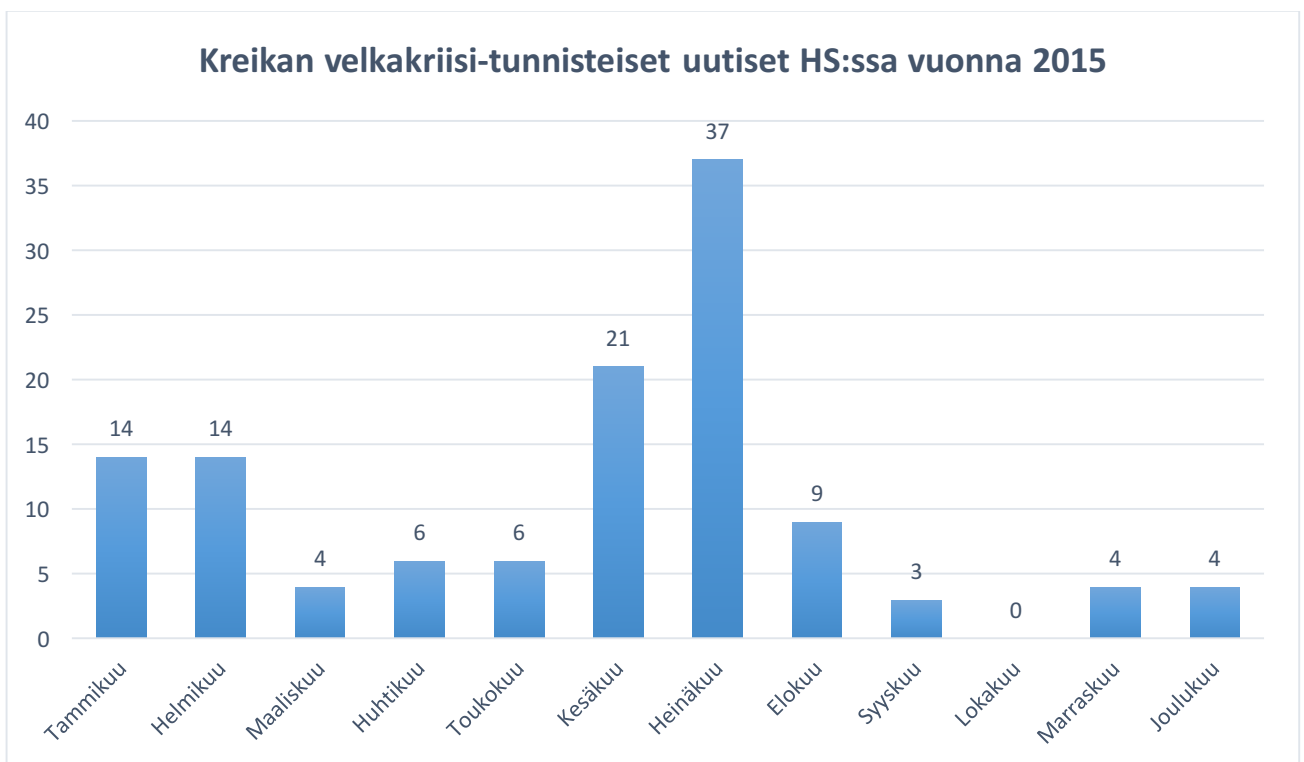
Diskurssianalyysi ei myöskään hahmota kielenkäyttöä ja tekoja tai tapahtumia vastakkaisiksi tai toisistaan erillisiksi asioiksi. Kieltä tekojen kuvana ajateltaessa kielen mielletään vain kuvaavan todellisuuden tapahtumia, ja tapahtumilla ja teoilla on kieleen verrattuna enemmän merkitystä. Diskurssianalyysissä kuitenkin kielenkäyttö ymmärretään toiminnaksi. Sanat, lauseet ja keskustelut ovat tekoja, ja ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa kielellinen tekeminen ja muu tekeminen ovat kietoutuneita toisiinsa läheisesti. Diskurssianalyttisessä ajattelussa nähdään siis niin, että kielenkäyttö ei ainoastaan vain kuvaa tekojen maailmaa, vaan kieli on tekemisen maailman olennainen osa. (Juhila & Suoninen 1999, 238.)

Tästä lähtökohdasta olen siis lukenut Helsingin Sanomien uutisia tekoina ja toimintana enkä vain jonain kielellisenä kuvauksena jostain tekstin takana olevasta toiminnan todellisemmasta todellisuudesta. Olen muodostanut analyysini diskurssit teoriasidonnaisella lähestymistavalla, jossa teoria ja aiempi taustatieto on toiminut apuna analyysin etenemisessä, mutta jossa ei kuitenkaan ole teorialähtöisesti testattu jotain tiettyä teoriamaallia. Teoreettisen viitekehyksen muodostavat luvut kaksi, kolme ja neljä ovat toimineet ajatusurieni suuntaajina ja auttaneet lukemaan aineistoani kriittisellä ja diskursseja tunnistavalla tavalla. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 98-99.)

5.2 Aineiston ja tutkimusprosessin kuvaus

Tutkielmani aineisto muodostuu vuoden 2015 Helsingin Sanomien Kreikan velkakriisiä käsitelleistä uutisista. Helsingin Sanomat on Suomen laajalevikkisin, sitoutumaton sanomalehti, minkä vuoksi sen uutiset ovat laajalti suomalaisille tuttuja eivätkä ne edusta nimellisesti minkään

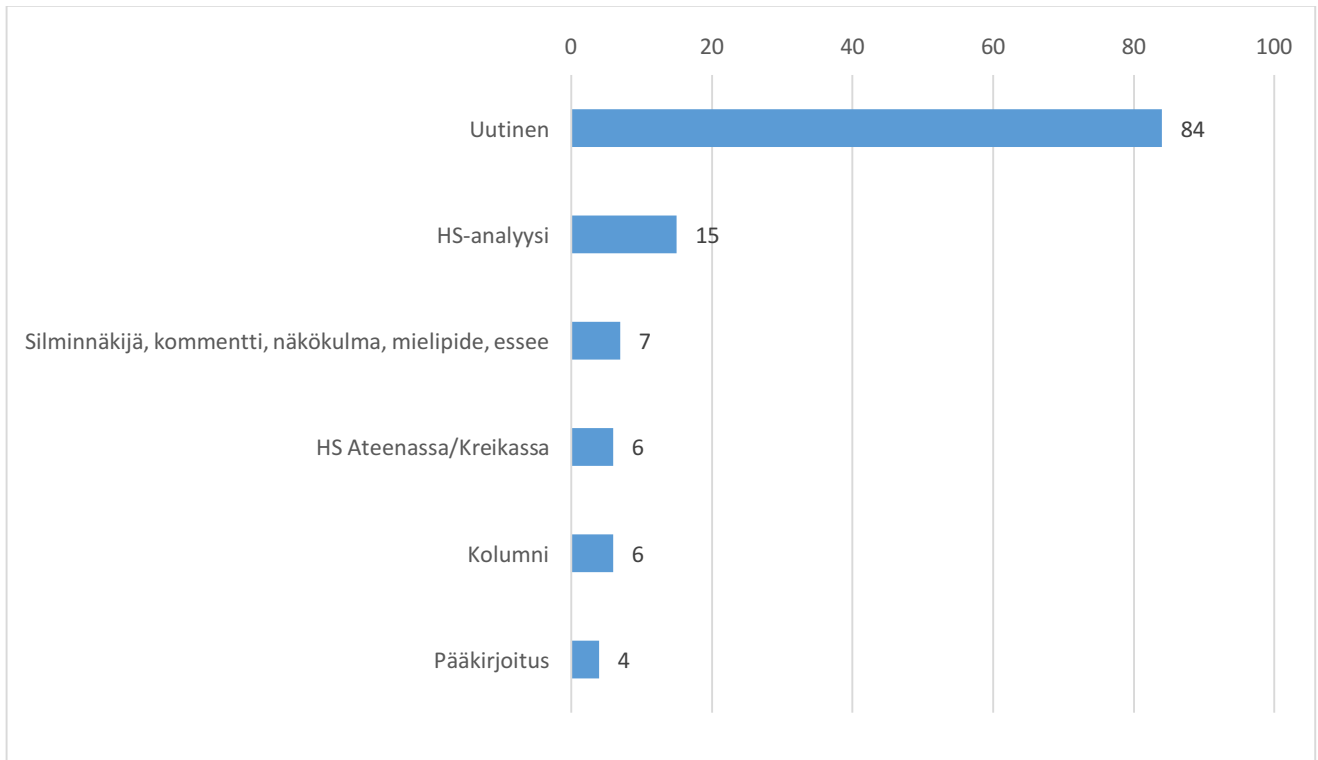
tahon poliittista kantaa. Helsingin Sanomien nettiarkistossa uutisiin on merkitty tunnisteita, joiden perusteella sisällytin aineistooni kaikki ”Kreikan velkakriisi”-tunnisteiset uutiset. Näitä uutisia oli yhteensä 122 kappaletta, ja niistä ensimmäinen oli ilmestynyt 2. tammikuuta ja viimeinen 20. joulukuuta. Uutiset jakautuivat vuoden varrelle niin, että tammi-helmikuussa ja kesä-heinäkuussa uutisoinnin määrä oli suurin. Alkuvuoden suurta uutismäärää selittää Kreikassa järjestetyt parlamenttivaalit, Syriza-puolueen valtaannousu ja sitä seuranneet tiivistunnelmaiset velkaneuvottelut muiden EU:n jäsenmaiden kanssa. Kesällä puolestaan uutisointia aiheutti Kreikalle myönnetyn lisämaksuajan päättymisen ja sitä seurannut poliittinen kiista, joka päättyi uuden sopeutuspaketin vastaanottamiseen.

Kuvio 1. Kreikan velkakriisi-tunnisteiset uutiset Helsingin Sanomissa vuonna 2015 lukumäärittäin.

Helsingin Sanomien uutisoinnissa esiintyy erityyppisiä uutistekstejä, ja niinpä myös oman aineistoni uutiset edustivat näitä eri juttutyyppejä. Tosin suurinta osaa aineistoni uutisista (84 kpl) ei oltu nimetty miksiäkään erityiseksi uutistekstiksi vaan ne edustivat arkistossa jonkinlaista ”perusuutista”. Näiden lisäksi aineistooni sisältyi artikkeleita, joihin oli lisätty mukaan ”HS-analyysi” ja jotka olivat tavallisia uutisia hiukan pidempiä ja vähän syvemmälle velkakriisiin perehtyviä. Näiden lisäksi aineistossa oli kuusi uutista, jotka oli julkaistu suoraan Kreikasta (HS Ateenassa/Kreikassa). Ne sijoittuivat yleensä johonkin Kreikan vuoden 2015 poliittisesti

merkittävään kohtaan, jolloin paikalle oli lähetetty toimittaja. Näiden lisäksi muita juttutyypppejä olivat silminnäkijä, kommentti, näkökulma, mielipide, essee, kolumni ja pääkirjoitus. Ne sisälsivät keskimääräisesti enemmän suoraan kantaottavaa tekstiä, vaikka ero tavallisiin uutisteksteihin ei ollut suuri.

Kuvio 2. Kreikan velkakriisi-tunnisteiset uutiset Helsingin Sanomissa vuonna 2015 juttutyypeittäin.

Aloitin tutkielmani tekemisen jo vuonna 2015, jolloin Kreikan tapahtumat etenivät yhdessä tutkimussuunnitelmani hahmottumisen kanssa. Seurasin sen vuoden Kreikan tapahtumien uutisointia tarkkaan ja loppuvuodesta päätin ottaa aineistokseni Helsingin Sanomien Kreikan velkakriisiä koskevan uutisoinnin rajaamalla sen uutisiin, joissa on tunniste ”Kreikan velkakriisi”. Luin uutisia Helsingin Sanomien internetsivuilta, jonne oli kirjautuneena tilaajana, milloin kaikki uutiset olivat luettavissa. Printtasin ”Kreikan velkakriisi”-tunnisteiset uutiset paperille joulukuussa 2015, ja niitä kertyi yhteensä tuo 122 kappaletta.

Kun palasin tutkielmani tekoon syksyllä 2017, oli uusia käännteitä tapahtunut niin Kreikan velkakriisissä kuin myös Helsingin Sanomien nettiutisten toimintalogiikassa. ”Kreikan velkakriisi”-tunnisteella syksyllä 2017 löytyi osittain samat uutiset kuin mitä kaksi vuotta aiemmin, mutta osittain tunnisteeseen alle oli ilmestynyt uusi artikkeleja ja osa vuoden 2015 uutisista

oli puolestaan hävinnyt. Jollekin uutiselle oli käynyt myös niin, että uutisteksti oli itsessään täysin sama, mutta jutun otsikkoa oli muokattu. Kävin analyysiä varten läpi myös vuonna 2017 ”Kreikan velkakriisi”-tunnisteella löytyvät uutistekstit, mutta koska ne eivät tuottaneet uusiin diskursseihin, valitsin aineistokseni vuonna 2015 tulostamani 122 uutista.

Analyysini aluksi luin aineistoni uutiset useita kertoja läpi ja erittelin niitä ja niistä erilaisia velkakriisistä puhumisen tapoja. Tässä vaiheessa aineistolla oli analyysissäni merkittävä painoarvo, mutta analyysiin päätyneet neljä diskurssia muodostin teoreettisen viitekehyksen ohjaama teoriasidonnaisesti. Pääasiassa yksi uutinen edusti yhtä löytämäni diskurssia, mutta joissakin pidemmissä uutisissa saattoi esiintyä useampia diskursseja. Niinpä aineistoyksikköni ei ole yksi uutinen eikä uutisten jakaminen yksiselitteisesti eri diskurssien alle ollut mahdollista.

Olen analyysissä liittänyt uutislainauksen perään päivämäärän, jolloin lainattu uutinen on julkaistu ja tutkielman liitteistä löytyy luettelo aineistoni olleiden uutisten otsikoista kronologisessa järjestyksessä. Joinain päivinä Kreikan velkakriisi-tunnisteisia uutisia julkaistiin useampi, mikä aiheuttaa sen, että noiden päivien lainauksia ei pysty paikantamaan oikeaan otsikkoon täysin varmasti. Koska uutiset eivät kuitenkaan jakaudu kokonaisuuksina johonkin diskurssiin, en nähnyt tutkimustuloksien kannalta merkittäväksi yksilöidä uutislainauksia täydellisen tarkasti. Mukaan liitetyn päivämäärän tarkoitus on pikemmin auttaa lukijaa hahmottamaan sitä, mihin vuoden 2015 tapahtumiin mikin uutinen on liittynyt.

6 VELKAKRIISIN DISKURSSIT

Esittelen tässä luvussa neljää aineistostani diskurssianalyysin avulla aineistosta muodostamaani diskurssia. Ne kaikki kuvaavat jotain kielenkäytöllistä tapaa, jolla Kreikan velkakriisistä uutisoinnissa puhutaan Helsingin Sanomien uutisteksteissä valitulla ajanjaksolla, ja jotka samalla rakentavat velkakriisiä koskevaa todellisuutta. Analyysiäni tehdessäni olen pitänyt mielessäni myös tutkielmani alatutkimuskysymyksiä velan moraalista ja kuripolitiikan vaihtoehdottomuudesta, ja analysoinut aineistoani myös niiden näkökulmista.

Ensimmäisessä Kreikan velkakriisiä koskevassa diskurssissa velkakriisi hahmotetaan Kreikan ja sen Syriza-johtoisen hallituksen kapinaksi velkojia ja sopeutusohjelmia vastaan. Siinä Kreikan hallitus kuvataan pitkälti hankaluuksia aiheuttavina niskuroijina, jotka aiheuttivat hankaluuksia Saksan johtamalla euroalueelle itsepintaisilla ja epärealistisilla vaatimuksilleen velkansa uudelleenjärjestämisestä. Ensimmäisen diskurssin uutiset ajoittuivat erityisesti alkuvuoteen ja kesään 2015, jolloin Kreikan ja muiden euromaiden neuvottelun kävivät kuumimmillaan.

Toinen diskurssi on puolestaan jonkinlainen ensimmäisen vastadiskurssi, sillä siinä velkakriisi kuvataan Kreikan kansalaisten inhimillisenä kärsimyksenä ja tuodaan esiin myös kuripolitiikkaan liittyvää epäoikeudenmukaisuutta ja epätoimivuutta. Tässä diskurssissa tuodaan vahvimmin esiin kuripolitiikkaan liittyvät ongelmat ja jopa sen toimimattomuus, mutta kritiikistä huolimatta mitään varsinaisia käytännön tasolle asti vietyjä kuripolitiikalle vaihtoehtoisia malleja uutisteksteissä ei esiinny. Diskurssin uutiset ajoittuivat pääsääntöisesti kesään 2015, jolloin Kreikan ja velkojien neuvottelut junnasivat paikoillaan ja Kreikan pakkorakoiselta näyttävään tilanteeseen kiinnittyi paljon mediahuomiota.

Kolmas diskurssi taas kuvaa velkakriisiä Euroopan yhtenäisyyden kriisinä, jossa Kreikkaan kiteytynyt velkakriisi on ensiksikin aiheuttanut euromaiden vieraantumisen toisistaan, mutta toiseksi muodostanut myös potentiaalista yhteiskunnallisen levottomuuden uhkaa koko Eurooppaan. Tämän diskurssin uutiset jakaantuivat tasaisemmin koko vuodelle, vaikkakin suurin spekulatio Kreikan mahdollisen euroeron vaikutuksista käytiin kevään ja kesän aikana ennen kolmannen tukipaketin myöntämistä.

Neljännessä diskurssissa Kreikan velkakriisistä puhutaan osana suomalaista sisäpolitiikkaa. Tässä diskurssissa korostuu Suomen linjakas asettuminen Saksan kanssa samaan kuripolitiikkaa kannattavaan rintamaan ja toisaalta myös velkakriisin suomalaista politiikkaa yhtenäistänyt vaikutus. Diskurssissa pyritään perustelemaan Suomen toimintaa moraalisesti perustelluksi ja argumentoidaan sitä, miten Suomi on vastentahtoisesti joutunut asioita huonommin hoitaneiden velkakriisin kynsissä olevien euromaiden lainoittajaksi. Myös tämän diskurssin uutiset sijoittuvat melko tasaisesti koko vuoden 2015 varrelle.

6.1 Velkakriisi Kreikan kapinana

Ensimmäisessä Helsingin Sanomien uutisista nostamassani diskurssissa Kreikan velkakriisi hahmottui Kreikan johtajien ja näiden väityksellä myös kansan kapinana sen velkojia ja näiden asettamaa kuripolitiikkaa vastaan. Tämä kapinan näkökulma ei kuitenkaan ole mikään Helsingin Sanomien uutisoinnin erityinen oma hahmotustapa, joka olennaisesti poikkeaisi muiden tahojen todellisuudentulkinnosta⁴. Pikemminkin kapina lienee se hahmotustapa, jolla sekä muu eurooppalainen media että myös Syrizan johtajat itse suhtautuivat vuoden 2015 velkakriisin tapahtumiin. Syrizan valtaannousun taustalla kun oli vuosia jatkunut talouskurin vastainen ja sen myötä kapinainen oppositiopolitiikka, ja puolueen keskeisin vaalilupaus oli lopettaa kuripolitiikan aika ja neuvotella Kreikalle uudenlainen velkasopimus (Klapis 2015, 25-30).

Niinpä ymmärrettävästi Kreikan velkakriisistä puhuttiin myös Helsingin Sanomien uutisteksteissä kapinana, ”Euroopassa on meneillään avoin kapina talouskuria vastaan” (31.1.), ja Kreikka nähtiin uutisissa tämän kapinan ensimmäisenä taistelijana. Kapinan näkökulma korostui uutisteksteissä erityisesti alkuvuodesta 2015, jolloin Syrizan johtama uusi hallitus aloitti velkaneuvottelut toiveikkaina uudenlaisen sopimuksen syntymisestä. Kapinan hengen olemassaolosta ei siis alkuvuonna 2015 ole kenties kiisteltävää, mutta mielenkiintoista Helsingin Sanomienkin uutisoinnissa on se, miten kapinaan suhtauduttiin ja miten siitä puhuttiin. Kapina kun määritelmällisesti vaatii tilanteen, jossa joku joukko ihmisiä kokee olevansa niin alisteisessa, sorretussa ja laiminlyödyssä asemassa, että saadakseen äänensä kuuluviin, heidän ainoa vaihtoehtonsa on turvautua aggressiiviseen, konfrontoivan ja protestoivan vuorovaikutuksen

---

⁴ Seurasin vuoden 2015 Kreikan kriisin uutisointia myös brittiläisessä The Guardianissa, jossa Kreikan hallituksen pyrkimyksiä kuvattiin kapinaksi tai jopa vallankumousyritykseksi paljon suomalaisten mediaa voimakkaammin.

tapaan eli kapinaan. Kapinassa ei ole neuvottelupöydässä kahta yhtä legitiimiä vastakkaista kantaa vaan kapinallisten on täytynyt käyttää kovempia keinoja saadakseen näkemyksensä kuuluvaksi. Kapinallisen haasteena on myös yrittää tuoda asiaansa esiin niin, että se tulisi kuulluksi tasavertaisena vaihtoehtona vallitsevalle todellisuudelle eikä jäisi vain marginaalista huuteluksi, jota ei tule edes ottaa vakavana vaihtoehtona huomioon.

Siinä missä kapinaan ryhtyminen on raskasta sen aloittajille, on kapina uhka ja haaste myös sen kohteille. Kapinassa vaaditaan sen kohteilta muutosta, jonka tarpeellisuutta kapinan kohteet eivät yleensä itse näe: toisenlaisessa tilanteessahan kapinan sijaan riittäisi vähemmän konfrontatiivinen neuvottelu tai keskustelu. Historiassa jotkut kapinat ovat toisinaan kärjistyneet aseellisiksi yhteenotoiksi tai muuksi väkivallaksi, jonka avulla kapinan kohteet on pakotettu kuuntelemaan kapinallisten viestiä. Kreikan velkakriisin kapinan kohdalla kapinointia ei tehty fyysisellä väkivallalla vaan Kreikan poliittiset johtajat yrittivät saada näkökulmansa kuulumaan eurooppalaisissa neuvottelupöydissä. Kuulluksi tulemisen kysymys ei kuitenkaan kapinassa ole itsestään selvää silloinkaan, kun kapinointia tehdään sanoin – mistä mielestäni Kreikan velkakriisi on yksi osoitus. Vaikka uutisissa kerrottiin Kreikan ja sen velkojien neuvotteluista, Kreikan hallituksen pyrkimykseen suhtauduttiin teksteissä silti pääosin nimenomaisesti niskuroivien kreikkalaisten epärealistisena kapinointina, jota pidettiin sekä moraalisesti epäilyttävänä että asiasisällöltään melko epärelevanttina tai epärealistisena.

Perustelen näitä väitteitäni kolmen kapinan näkökulman avulla. Ensimmäiseksi esittelen Syrizan johtajista pääministeri Alexis Tsiprasista ja valtiovarainministeri Gianis Varoufakisista tehtyä uutisointia, jossa Syrizan johtajia käsiteltiin vastoin yleistä järjestystä käyttäytyvinä kapinallisina ja kiinnitettiin huomiota heidän ulkoasuunsa. Toiseksi nostan esiin Saksan, josta muodostui Helsingin Sanomien uutisoinnissa Kreikan kapinahallituksen voimakkain vastavoima, mutta joka kuitenkin onnistui säilyttämään jämäkkyytensä kreikkalaisten vaatimusten edessä. Kolmantena analysoin vielä uutisissa esiintynyttä velan maksamiseen moraalisuuteen liittyvää puhetapaa, joka yksinkertaisuudessaan pohjautuu ajatukseen siitä, että otettu velka pitää maksaa.

6.1.1 Kapinajohtajat Tsipras ja Varoufakis

Helsingin Sanomien uutisoinnissa Syrizan johtamaan uuteen Kreikan hallitukseen ja tämän uudistuspyrkimykseen suhtauduttiin yleisesti ottaen varauksella. Hallituksen aloittaessa

toimikautensa uutisoinnissa nostettiin esiin epäilyjä hallituksen poliittisesta kyvykkyydestä ja sen suunnitelmat nähtiin potentiaalisina hankaluuksien aiheuttajina:

Maanantaina solmittu liitto [Syrizan ja oikeistolaisen Itsenäisen kreikkalaiset-puolueen muodostama uusi hallitus] vaikuttaa varsin epäpyhältä, sillä puolueet eivät jaa juuri mitään muuta kuin syvän vihan niin kutsuttua troikkaa ja Kreikalle saneltua kulukuria kohtaan. (HS 27.1.)

Reutersin mukaan kreikkalaiset sijoittajat pelkäävät, että uusien vallanpitäjien suunnitelmat vaikeuttavat edelleen kreikkalaisten pankkien rahansaantimahdollisuuksia markkinoilta ja Euroopan keskuspankilta. (HS 29.1.)

Samankaltaista epäilyttävyuden korostamista voidaan nähdä myös niissä tavoissa, joissa Tsiprasia ja Varoufakista esiteltiin uutisissa. Valtaannousun yhteydessä pääministerin valan vannoneesta Tsiprasista uutisoitiin myös yleisesti melko sekularisoituneista arvoista tunnetussa Helsingin Sanomissa se, että toisin kuin aiemmat Kreikan pääministerit, ei Tsipras ollut vannonut valaansa Kreikan ortodoksista kirkkoa johtavalle arkkipiispalle vaan siviilitilaisuudessa presidentinlinnassa. Uskonnollisen legitimitetin sijaan uusi pääministeri siis vakuutti luotettavuuttaan siviilivalalla ja ”teki sen vieläpä ilman solmiota” (HS 27.1.). Samassa uutisessa korostettiin sitä, että kansallismielinen oikeistolaispuolue Itsenäiset kreikkalaiset oli hallituksessa Syrizalle ikään kuin positiivinen voima, jonka tehtävä oli ”tasapainottaa muuten maallista hallitusta” (HS 27.1.).

Varoufakis puolestaan esiteltiin Helsingin Sanomissa vuonna 2015 ensimmäisen kerran ”talousguruna” ja Syrizan ”johtavana talousajattelijana”. Ensimmäisen Varoufakisia koskevan uutisen otsikko oli Suomen näkökulmasta jopa lupaava, sillä siinä talousguruksi nimetty Varoufakis oli laitettu vakuuttamaan suomalaisille, että olemme maksaneet Kreikalle jo nyt liikaa ja kuripolitiikalle olisi nyt viimeinen aika miettiä vaihtoehtoisia malleja (HS 27.1.). Jutussa myös esiteltiin hiukan Yhdysvalloista Kreikkaan muuttaneen Varoufakisin talousnäkemystä, joiden mukaan velkakriisiin ratkaisuna olisi ”Kreikan lainojen eräpäivien poistaminen ja takaisinmaksun sitominen talouskasvuun” (HS 27.1.). Uutisen lopussa lukijan mieleen jätettiin puhelimeen kesken haastattelujen vastaava uusi ministeri, jolla on Kreikan velkaneuvotteluissa vastassaan ”yksi maailman vaikeimmista tehtävistä” (HS 27.1.).

Neuvottelut euromaiden ja etenkin niiden henkiseksi johtajaksi nimetyn Saksan kanssa osoittautuivatkin vaikeiksi. Saksan valtiovarainministeri Wolfgang Schäuble ja Varoufakin kuvattiin olevan ”euroalueen talouspolitiikan kaksi ääripäätä” (HS 6.2.), ja neuvottelujen jäädessä junnaamaan toivottamaan tilanteeseen myös Varoufakin kutsuminen talousguruksi hävisi uutistekstistä. Sen sijaan mielenkiintoista Varoufakiin kohdistuneessa mediahuomiosta myös koko Euroopan mittakaavassa oli se, miten media tarttui karismaattiseksi luonnehdittavan ministerin ulkoasuun. Helsingin Sanomien uutisissa ei Tsiprasin virkaanastujaisen kravattomuuden lisäksi kommentoitu mitenkään kenenkään muun ulkoista olemusta, mutta Varoufakin ulkoasuun lehti puuttui kahdesti. Helmikuussa Saksan Schäublea asettui vastustamaan ”mustaan takkiin ja siniseen paitaan pukeutunut Varoufakis” (HS 6.2.), joka myöhemmin samassa kuussa poistui euromaiden valtiovarainministerien hätäkokouksesta ”Burberryn huiviin kietoutuneena ja tapansa mukaan hymyillen” (HS 14.2.).

On toki totta, että kravattomuudessaan ja Burberryn huiveissaan Syrizan kapinajohtajat osoittivat kapinaa aatteiden lisäksi myös ulkoisella olemuksellaan, sillä EU-kokouksissa vähintään sanattomana sääntönä miehiltä takuulla odotetaan tummaa kravattillista pukua. Jollain tavalla Tsiprasin ja erityisesti Varoufakin pukeutumisen uutisointi tuo kuitenkin mieleen keskustelun naispolitiikkojen pukeutumiseen ja ulkonäköön kiinnitettävästä huomiosta. Suomalaisessa yhteiskunnallisessa keskustelussa presidenteistämme juuri Tarja Halosta on eniten arvosteltu tämän pukeutumistyylistä, ja monien muidenkin suomalaisten naispolitiikkojen tyyliin, hameiden pituuteen tai uusiin kampauksiin on kiinnitetty sekä positiivista että negatiivista julkista huomiota vuosien varrella. Sen sijaan suomalainen tavallinen miespolitiikko saa rauhassa pukeutua huonosti istuvaan pukuun minkä näköisenä tahansa, ja samalla logiikalla Kreikan velkakriisin uutisoinnissa muiden maiden poliitikot edustivat jollain tavalla ”neutraalisti” tai ”oikein” pukeutuneita ja käyttäytyneitä eivätkä sen vuoksi ansainneet ulkonäkönsä liittyviä uutismainintoja. Ja vaikka Varoufakiin yhdistettiin hyvään makuun ja varakkaaseen elämäntyyliin liittyvä Burberry, tuntui pukeutumisen uutisointi tuovan Kreikan miesjohtajat jotenkin naisten asemaan verrattavaan tilaan, jossa heidän pukeutumisensa ja ulkonäkönsä tulivat olennaiseksi osaksi heidän identiteettiään ja olemistaan poliitikkona tai jopa merkittävämmäksi kuin heidän tekonsa tai se, mitä heillä oli sanottavanaan. Uutisissa muut europoliitikot esitettiin jonkinlaisena normina, kun taas Kreikan johtajat jäivät mieleen norminvastaisesti pukeutuneina ja siten jollain tavalla marginaalisina.

Pukeutumisen lisäksi myös Tsiprasin ja koko Syrizan maallistuneisuuden korostaminen ja epäileminen tuntuvat suomalaiselta uutistalolta erikoisilta valinnoilta, sillä suomalaisessa

kontekstissa olisi melko vaikea kuvitella Helsingin Sanomien kokevan presidentin siviilivalan vannomista epäilyttävyyden lähteeksi, saati sitten kutsuvan mitään äärioikeistolaista kansallismielistä puoluetta minkäänlaisen hallituksen ”tasapainoksi”. Tsipras, Varoufakis ja heidän mukanaan koko Syrizaan johtama Kreikka jäivät uutisissa melko vahvasti epäilyksenalaisiksi ja jotenkin Saksan ja muiden euromaiden edustamasta normista poikkeavaksi.

Myöskään talousguruksi siteeratun Varoufakisin todellisia talousnäkömymiä ei uutisissa avattu mitenkään syvällisesti vaan valtiovarainministerin esitys kehystettiin melko yksinkertaisten velkojen takaisinmaksun ainakin osittaiseksi välttämiseksi ja melko pian velkaohjelman jatkoajan hakemiseksi:

Varoufakis sanoi, ettei Kreikka vaadi enää velkojensa mitätöintiä (HS 3.2.)

Varoufakis puolestaan toisti pyynnön, että velkaohjelmaa jatkettaisiin toukokuulle (HS 6.2.)

Varoufakis on kirjoittanut vuonna 2011 teoksen *Maailmantalouden Minotauros*, jossa hän esittää nykyisen talouskriisin ja myös Kreikan velan johtuvan maailmantalouden epäterveestä systeemitasoisesta toiminnasta, ja sen takia Kreikan velkakriisiin pitäisi etsiä uusia, nykyisen talousteorian ulkopuolisia ratkaisuja (Varoufakis 2013). Helsingin Sanomissa Varoufakisin kerrotaan vastustavan talouskuria, toivovan velkaehtoien muutoksia ja jopa velan anteeksiantoa, mutta Varoufakisin kaikki ajatukset oli uutisissa esitetty nykyisestä uusliberalistisesta maailmanymmärryksestä käsin, joten todennäköisesti ainakaan Varoufakisin itsensä näkökulmasta todellista kuripolitiikalle vaihtoehtoisia mallia ei Helsingin Sanomissa Varoufakisin kerrota esittäneen. Tsipras, Varoufakis ja Syriza esiintyivät Helsingin Sanomissa pikemminkin jonkinlaisina vaihtoehtoisina hahmoina, jättivät uutistekstit lukijalle todellisuuden, jossa Kreikan kapinahallituksen puolen valitseminen olisi kyllä teoreettisesti vaihtoehto – mutta huonompi sellainen.

6.1.2 Vakaan linjan Saksa

Samalla kun Kreikan Syriza-johtoinen hallitus alkoi saada Helsingin Sanomien uutisissa enemmän palstatilaa, alkoi korostua Kreikan johdon vastapuolena Saksa ja sen johtajat Angela Merkel ja erityisesti valtiovarainministeri Wolfgang Schäuble. Hyvin pian valtiovarainministerien

neuvottelujen alettua kävi ilmi, että vaihtoehtoista maailmanjärjestystä tavoittelevat Kreikan johtajat saivat muulta Euroopalta ”kylmäkiskoisen vastaanoton” ja Eurooppa Schäublin suulla korosti, että uusi hallitus ei voi irtisanoutua edellisten tekemistä, voimassaolevista säännöistä ja sopimuksista (HS 6.2.). Uutisissa kuvattiin Kreikan ja Saksan valtiovarainministereiden edustavan ”euroalueen talouspolitiikan kahta ääripäätä” ja että heidän erimielisyytensä ”velkaohjelman jatkosta oli selkeä” (HS 6.2.).

Saksa esitettiin uutisissa pääsääntöisesti omasta linjastaan vakaasti kiinnipitävänä Euroopan johtajana, joka Kreikan velkaehdotuksen vuoksi ajautui maan kanssa törmäyskurssille (20.2.). Uutisissa tosin myös kritisoitiin jonkin verran Saksaa sen itsepintaisesta taipumattomuudesta pitää kiinni aiemmin sovituista velkaehdoista. Maaliskuussa julkaistussa uutisessa nostettiin esiin myös Saksan vaatiman kuripolitiikan haitallista vaikutusta kreikkalaisten hyvinvointiin sekä sopeuttamisohjelmaan kuuluvaa valtion omaisuuden pakkomyyntiä:

Kreikan ehdotus lainaohjelman pidentämisestä on järkevä kompromissi. – – Saksa käyttäytyy kuin Kreikka olisi yksin vastuussa koko kriisistä. Kreikkaa onkin syyttämisen paljosta. Mutta jos euromaat hylkäävät perjantaina sen ehdotuksen [velkaohjelman lisääjän myöntämisestä], syyppä on jossain muualla. (HS 20.2.)

Kreikka aikoo käyttää valtion omaisuuden myynnistä saatavat tulos sosiaalitukiin eikä velanmaksuun niin kuin kansainvälisten velkojien kanssa on sovittu. – – Omaisuuden myyminen järkevään hintaan on ollut hankalaa, koska kaikkien omaisuuserien hinnat ovat romahtaneet maan talouskriisin aikaan. (HS 18.3.)

Mielenkiintoinen tapahtuma Kreikan ja Saksan välisessä dynamiikassa tapahtui huhtikuussa, kun Helsingin Sanomat uutisoi Kreikan julkaisseen tarkan summan sotakorvauksista, joita Tsipras oli Saksalta vaatinut hyvityksenä toisen maailmansodan aikaisesta Kreikan natsimiehityksestä. Kreikka vaati Saksalta sotakorvauksia huikeat 278 miljardia euroa, ja se sisälsi uutisen mukaan 10,3 miljardin pakkolainan, jonka natsimiehittäjät olivat aikoinaan Kreikan keskuspankilta ottaneet rahoittaakseen miehitystä. Uutinen kertoo Saksan kommentoineen varakansleri ja talousministeri Sigmar Gabrielin suulla Kreikan vaatimuksia ”typeriksi” ja uutisessa kerrotaan, että ”korvausvaatimuksia on pidetty neuvotteluvalttina keskusteltaessa Kreikan lainaohjelmasta Euroopan unionin ja Kansainvälisen valuuttarahasto IMF:n kanssa” (HS 8.4.). Siinä missä Kreikan nykyisen velan kohdalla oli tärkeää pitää kiinni säännöistä ja sovituista sopimuksista, ei velan moraali ja maksuvelvoite ulottunut enää toisen maailmansodan aikaisiin tapahtumiin vaan niiden muisteleminen leimattiin uutistekstissä epärelevantiksi.

Ero uutisten suhtautumisessa Saksan ja Kreikan linjoihin alkoi ilmetä erityisesti siinä, että joistain kriittisistä äänistä huolimatta Saksan kuvattiin linjakkaasti säilyttäneen vahvan kantansa läpi vaikeiden neuvottelujen. Velkakriisin monimutkaisessa maailmassa moraalisesti kelvollisemmalta puolelta alkoi siis näyttää se osapuoli, joka onnistui systemaattisemmin säilyttämään oman linjansa – ja tässä kohtaa Saksa onnistui uutisoinnin mukaan siinä Kreikkaa huomattavasti paremmin kritiikistäkin huolimatta. Kreikan kohdalla kevään neuvottelujen tapahtumat nimittäin alkoivat pikkuhiljaa syödä Syriza-johtoisen hallituksen sisäistä yhtenäisyyttä. Mitä pidemmälle neuvottelut etenivät, sen syvemmin vastapuolet linnoittautuivat omiin kantoihinsa ja sitä enemmän uutisissa alkoi korostua Tsiprasin asema ”kahden tulen välissä” eli tilanteessa, jossa eurovelkojien ja Kreikan kansalaisten toiveet erosivat toisistaan yhteensovittamattomasti. Kreikalla oli lainaneuvotteluissa pelissä myös sen asema sivistyneenä länsimaana, jonka oletettiin olevan kykenevä hoitamaan ottamansa velka ja välttämään ”kehittymättömien” valtioiden kohtalolta:

Lainoittajat haluavat, että Kreikka luopuu pienituloisille eläkeläisille annetusta erityisestä lisätuesta ja säästää eläkkeissä ensi vuonna prosentin suhteessa bruttokansantuotteeseen. Jos Tsipras myöntyy tähän, hän joutuu kumoamaan yhden keskeisimmän vaalilupauksistaan. (HS 5.6.)

Jos Kreikka ei saa [kesäkuun lopussa maksettavaksi suunniteltua] lainaerää, se olisi todennäköisesti ensimmäinen kehittynyt kansantalous, joka löisi laimin lainojaan IMF:lle. Nykyisin maksurästejä IMF:lle on sellaisilla valtioilla kuin Somalia, Sudan ja Zimbabwe. (HS 26.5.)

Vaikka uutisissa oli alkuvuodesta esitetty myös kritiikkiä Saksan kovaa linjaa kohtaan, uutisten välittämäksi pääkuvaksi jäi kuitenkin se, että Saksan ja Kreikan kiistaksi moraalisesti voittajaksi selviytyi se, jonka linja kesti paremmin neuvottelut ja kiistat. Tämä tulee esiin vielä kerran marraskuussa, kun Saksan valtiovarainministeri Schäuble esiintyi uutisissa vielä viimeisen kerran. Helsingin Sanomiin on tehty juttu YLE:n Ulkolinja-ohjelmasta, jossa käsitellään Schäublin roolia velkakriisin hallinnassa. Siinä Kreikan ja erityisesti Varoufakisin kuvataan aiheuttaneen Schäublelle rankan kevään ja kuvataan, että vuoden 2015 aikana Saksan valtiovarainministeri olisi ”kaikkein mieluiten vain heivannut Kreikan euroalueesta pois” (11.11.). Vaikka Schäublea ja Saksaa tämän ohella voidaankin kuvata itsepintaiseksi ja taipumattomaksi, niin toisaalta uutisten lukijoiden mieliin jää myös Saksa, joka vaikeuksista huolimatta onnistui säilyttämään linjansa ja sen keskellä osoittamaan Kreikalle armoa antamalla maan jatkaa yhä samassa rahaliitossa. Samalla

Saksan taipumattomuus kuitenkin myös aiheutti sen, että kuripolitiikasta totisesti pidettiin uutisoinnissa kiinni eikä sille ollut mahdollista oikeastaan edes esittää vaihtoehtoisia malleja.

6.1.3 Moraalinen kelvottomuus

Mitä pidemmälle Kreikan hallituksen ja sen velkojien helmikuussa alkaneet neuvottelut etenivät, sitä enemmän uutisissa tosiaan korostui uudenlaisen velkasopimuksen syntymisen mahdottomuus ja sitä enemmän Helsingin Sanomien uutisointiin alkoi myös ilmaantua velan takaisinmaksun moraalisuuteen vetoavia näkökulmia. Tsiprasin ja Varoufakisin vajotessa syvemmälle tehtävänsä toivottomuuteen, vastareaktiona HS:n uutisissa korostuivat äänet, joille Kreikan toiminta oli itsepäistä kapinallisen niskurointia:

”Amerikkalaisten ekonomistien ja liberaalilehtien tuki on vahvistanut kreikkalaisten muutenkin vahvaa käsitystä siitä, että he ovat kiistassa moraalisesti vahvoilla. Syyllisiä ovat pankit ja saksalaiset, joten miksi kreikkalaisten pitäisi kärsiä? Tällainen ajattelu on nyt käymässä kreikkalaisille kalliiksi. Ne eurooppalaiset kriisimaat, jotka ottivat lusikan kauniiseen käteen viisi vuotta sitten, ovat nousemassa pohjalta, mutta kreikkalaiset odottavat yhä sitä, että muu maailma tunnustaisi virheensä ja pyytäisi heiltä anteeksi”. (HS 11.6.)

Kun pääministeri Tsipras päätti kesäkuussa järjestää Kreikassa kansanäänestyksen uuden tukipaketin hyväksymisestä, ajatus kansallisen demokratian sotkemisesta velkakriisiin tuotti uutisiin näkökulmia, joissa äänestys nähtiin jonkinlaisena kapinoinnin viimeisenä niskurointina. Demokraattisuudestaan tunnetussa Euroopassa ja varmasti yhtenä maailman demokraattisimmista maista mainetta niittäneessä Suomessa onkin mielenkiintoista, että äänestyksen järjestämiseen ei uutisissa liittynyt positiivisia mielikuvia. Sen sijaan uutisoinnissa epäiltiin kansanäänestyksen demokraattisuutta ensiksikin siksi, että kreikkalaisten tavallisten kansalaisten ei ajateltu olevan kyvykkäitä ymmärtämään sopeutusohjelmiin ja velkakriisiin liittyvää monimutkaista tematiikkaa. Toiseksi äänestystä ja siitä seuraavaa Kreikan mahdollista kieltäytymistä uudesta sopeutusohjelmasta pidettiin vaarallisena leikkinä koko Euroopan yhtenäisyydellä tai taloudellisella hyvinvoinnilla ja siten epäoikeutettuna:

Kun Kreikan pääministeri Alexis Tsipras kertoi kansanäänestyksestä viime perjantaina, euroalue siirtyi kuukausia kestäneestä epävarmuudesta täyteen kriisitilaan. Tsipras on leimattu hölmöksi populistiksi, joka panee puolueensa maan edus edelle. Väite ei ole tuulesta temmattu. Kansanäänestykseen liittyy suuria

ongelmia. – – Syriza nousi valtaa naiiveilla ja populistisilla lupauksilla. Kansalle sanottiin, että niukkuuspolitiikka voidaan hylätä, mutta euro pitää. (HS 30.6.)

Äänestyksen järjestäminen nyt on valtavaa uhkapeliä eikä ansaitse ylistystä demokratian riemuvoittona. (HS 30.6.)

Dimopoulou [ateenalainen 70-vuotias rouva] ei ole ainoa kreikkalainen, jolle kansanäänestyksen tarkoitus on epäselvä. Kreikkalaiset kokevat, ettei heille ole selitetty, mitä kyllä- tai ei-kannan äänestämisestä seuraa. (HS 1.7.)

Dani Rodrik on analysoinut kirjassaan *The Globalization Paradox* (2011) globaalin talouden ja kansallisvaltioiden demokratian suhdetta hahmotellen niistä käsitekolmikon, jonka kautta ymmärryksen nyky maailman ilmiöistä voi lisääntyä. Rodrikin ajatuksessa me emme voi yhtä aikaa yrittää tavoitella demokratiaa, kansallista itsemääräämisoikeutta ja taloudellista globalisaatiota, sillä tästä kolmikosta vain kahden on mahdollista toteutua yhtä aikaa. Näin ollen tilanteessa, jossa haluamme säilyttää nykyajassa demokratian, tulee meidän valita kansallisvaltioiden ja kansainvälisen taloudellisen integraation välillä, tai mikäli haluamme pitää kiinni kansallisvaltioiden vallasta, tulee tehdä valinta demokratian syventämisen tai globalisaation syventämisen välillä. Tai mikäli asetamme tavoitteeksi sekä demokratian että taloudellisen globalisaation, tulee kansallisvaltioiden rooli väistämättä menettämään merkitystään. (Rodrik 2011.)

Vaikka Rodrik ei olekaan kirjoittanut teostaan Kreikan velkakriisiä ajatellen, tulee Kreikan tapahtumien uutisointia lukeneeksi helposti löytäneeksi yhtymäkohtia Rodrikin hahmottelemaan kolmikkoon. Eurovaluutta on ollut sen jäsenmaille taloudellisen globalisaation syventämisen väline ja koko EU:n ja sitä kautta myös euroalueen toimintaperiaatteena on ollut koko Euroopan tasoinen demokratia, mikä Rodrikin hahmotelmassa tarkoittaisi sitä, että kansallisvaltioiden itsemääräämisoikeus väistämättä tulee menettämään merkitystään. Euroopan tasoisen päätöksenteon rinnalla Kreikan omat kansalliset vaalit eivät siis saa merkittävää painoarvoa, mitä Helsingin Sanomien kansanäänestystä koskeva uutisointi vaikuttaisi vahvistavan.

Mielenkiintoinen yhtymäkohta Rodrikin hahmottelemaan kolmikkoon ja sen poissulkevaan dynamiikkaan tulee mieleen myös aineistoni uutisten niistä äänistä, joissa Kreikka esitetään itse syylliseksi omaan ahdinkoonsa. Koska päätöksentekoa ohjaavat globaali talous ja eurotasoinen

yhteinen päätöksenteko, ei kreikkalaisten kansalliselle mielipiteelle ole jäljellä painoarvoa – ja pikemminkin Kreikka asetettiin itse vastuuseen omasta taloudellisesta kriisistään:

Hän [Wolfgang Schäuble] vetoaa yhä uudestaan siihen, että Kreikan hallitukset ovat itse ajaneet käsittämättömän kehnolla talouspolitiikallaan maan vararikkoon ja Kreikan pitää nyt maksaa velkansa takaisin. (HS 9.7.)

Ongelman [Kreikan yhteiskunnan toimimattomuuden] taustalla on kreikkalainen kansanluonne. He eivät näe valtiota kuten länsieurooppalaiset, [kommentoi Jaana Oikarinen-Vasipoulos Suomen Ateenan suurlähetystöstä] (HS 10.7).

Toinen huomionarvoinen näkökulma Kreikan moraaliseen syyllistämiseen velkakriisistä tulee ranskalaiselta ekonomisti Thomas Pikettyltä, joka on vuonna 2010 ruotinnut velkakriisin aiheuttamaa euromaiden välistä dynamiikkaa. Pikettyn mukaan eurooppalainen media oli jo silloin alkanut levittää halventavia käsityksiä kreikkalaisesta yhteiskunnasta, ja kreikkalaisten syytettiin olevan laiskoja, korruptoituneita ja tuhlailevia. Kreikan tilannetta verrattiin uutisoinnissa kotitalouden ja perheen moraalien piiriin kuuluviin tilanteisiin, joissa vaikka yli varojensa elävää naapuria tai sisarusta ei auttaisi lisärahan lainaaminen vaan ylituhlailevaa lähimmäistä pitäisi auttaa korjaamalla velallisen elämäntapoja tai moraalialia. (Piketty 2016, 89).

Piketty mukaan rikkaat ovat leimanneet köyhiä tällä retoriikalla aina, mutta 2000-luvun kapitalismissa leimaamista näyttäisivät tekevän entistä suuremmat ja laajemmat ihmisryhmät. Koska maailman toiminta tuntuu nykyään niin vaikeasti ymmärrettävältä, on maailmanselitystä etsittäessä suuri kiusaus tukeutua muutamiin peruseriaatteisiin, joilla pyritään selittämään myös velkakriisin syntyä. Piketty kertoo kirjoituksessaan Berliinissä vierailleesta Kreikan pääministeristä, joka oli puheessaan julistanut, että ”kreikkalaisten veressä ei ole enää laiskuutta yhtään enempää kuin saksalaisten veressä natsismia”. Pikettyn mukaan tarve näinkin jyrkälle lausunnolle kuvaa nykykäsitysten kovuutta. (Emt., 90.)

Kreikkalaisten vuoden 2015 alkanut jollakin tavalla kapinahenkinen yritys saada neuvoteltua itselleen erilaiset velkaehdot päättyi siihen, että pääministeri Tsiprasin myöntyi heinäkuussa hyväksymään velkojien lainaehdot. Tämä taas johti valtiovarainministeri Varoufakisin eroon. Kapinallisesti pukeutuneet ja käyttäytyneet Kreikan uuden hallituksen johtajat olivat törmänneet Saksan kovaan linjaan ja kesän koittaessa uutistekstit alkoivat kääntyä myös moraalisesti velvoittamaan Kreikkaa kantamaan velasta vastuunsa ja myöntymään velkojien ehtoihin.

Kapinallisessa ja ehkä toiveikkaassakin hengessä alkanut Syrizan kokeilu tuoda maailmaa kuripolitiikalle vaihtoehtoinen malli suhtautua Kreikan velkataakkaan päättyi uusliberaalin kuripolitiikan malliin palaamiseen eikä kuripolitiikalle mahdollistunut todellista vaihtoehtoa.

6.2 Velkakriisi Kreikan kansalaisten tragediana

Toisessa diskurssissa velkakriisistä puhuttiin Kreikan kansalaisten kautta painottaen kuripolitiikan tuottamaa inhimillistä kärsimystä. Tässä diskurssissa tuotiin esiin myös velkamäärän kohtuuttomuutta ja kyseenalaistettiin kuripolitiikan toimivuutta kriisin hoidossa. Huomionarvoista diskurssissa on kuitenkin se, että velan traagisuutta ja jopa epäoikeudenmukaisuutta tuotiin kyllä esille, mutta suurin osa tämän diskurssin puheenvuoroista oli uutisartikkeliin haastatellulta tavallisilta kreikkalaisilta. Yleinen uutiskieli ja sen ”faktat” vaikuttivat siis edustavan yleistä totuutta ja siitä poikkeavat näkökulmat kehystettiin yksilöiden mielipiteiksi tai näkemyksiksi.

Velkakriisin tragediana eli jonkinlaisena Kreikan kohtaloksi tulleena koettelemuksena esittävän diskurssin uutisia julkaistiin eniten kesällä, jolloin Kreikan uuden hallituksen pyrkimykset olivat jääneet jumiin velkojien taipumattomuuteen. Esittelen ensin niitä viittä uutista, joissa oli tuotu esiin kreikkalaisten kärsimystä velkakriisin runtelemassa maassaan ja sitten muita ei-kreikkalaisia ääniä, joissa tuotiin esiin velan epäoikeudenmukaisuutta ja kuripolitiikan haitallisia vaikutuksia.

6.2.1 Yksilöiden kärsimystä

Aineistoni uutisissa oli viisi artikkelia, jotka oli kirjoitettu kokonaan kreikkalaisten tai Kreikassa asuvien ihmisten näkökulmasta. Näissä kaikissa esiteltiin velkakriisin ja kuripolitiikan mukanaan tuomaa kurjuutta ja nostettiin esiin ihmisten hätää. Uutiset olivat kaikki aika pitkiä ja reportaasimaisia, ja muiden aineistoni artikkelien seassa niitä lukiessa tuli välillä tunne, että lukisi kuvausta jostain sodan tai jonkun muun hirveyden runtelemasta katastrofimaasta, kun taas suurin osa uutisista esitteli Kreikan velkakriisiä EU-neuvottelujen tai teoreettisempien faktuaalisten näkökulmien kautta.

Ensimmäinen näistä yksilöihin keskittyneistä jutuista kertoi kreikkalaisten arjesta välillisesti, sillä tässä helmikuussa julkaistussa artikkelissa haastateltiin suomalaista Milka Alasta, joka oli kiertänyt Kreikkaa kuvaamassa kreikkalaisten arkea. Alasen kuvat olivat näytteillä Helsingissä ja Helsingin Sanomien juttu esitteli kuvissa esiintyvien ihmisten tarinoita. Alasen kuvailee uutisessa

Kreikan nykytilannetta humanitaariseksi hädäksi ja kertoo havaintojaan kadulla asuvista ihmisistä, tyhjentyneistä työpaikoista ja maan hitaasta liukumisesta toivottomuuteen. Artikkelissa Syrizan voiton kerrotaan tuoneen kreikkalaisille hiukan toivoa, ja Alanen toivoo kuviensa välittävän suomalaisille todenmukaisempaa kuvaa siitä, miten syvä kreikkalaisten ahdinko on:

Minusta tuntui, ettei Suomessa ole täysin ymmärretty kreikkalaisten tilannetta. Halusin, etteivät ihmiset olisi välinpitämättömiä. (HS 17.2.)

Toinen yksittäisten ihmisten hädästä kertova uutinen oli kesäkuulta, jolloin Kreikan erääntyvälle lainaerälle myönnetty lisäaika oli päättymässä ja Kreikan paine suostua velkojien vaatimukseen oli suurta. Uutisessa tuodaan esiin yksilökokemusten kautta sekä sitä, miten kuripolitiikka on tosiaan kuristanut ihmisten hyvinvointia mutta myös kritisoidaan kuripolitiikan taustalla olevaa finanssipoliittisen sopeutuksen talousteoriaa:

Vasilis Lambropoulos paistaa piirakoita Peramassa, joka on Ateenan pahiten kärsineitä esikaupunkeja. ”Me teemme kovasti töitä. Kaikki täällä on käsin tehtyä, ja ankarasta työstä on saatava myös palkka”, Lambropoulos sanoi. Hän luonnehti kuitenkin kreikkalaisten elämäntapaa nautinnonhaluiseksi. ”Olemme tottuneet elämään eri tavalla, nauttimaan elämästä, emmekä yksinomaan raatamaan”. (HS 5.6.)

Suomalainen Marika Koskinen on asunut vuosia Kreikassa ja pitää veljensä kanssa pohjoismaista tyylistä edustavaa ruokaravintolaa. Yrittäjäyys Ateenassa on tarjonnut aitopaikan maan tilanteen seuraamiseksi. ”Kreikan velat ovat niin suuret, että niitä on mahdotonta maksaa”, Koskinen sanoo. Hän arvostelee velkojia liian tiukasta asenteesta. ”Maa on lyöty niin alas, ettei ole mitään mahdollisuutta kasvuun”, Koskinen sanoo. (HS 5.6.)

”Saksa on saarelaisten mielessä se ankara herra, joka kuristaa Kreikan tärkeimmän tulolähteen [turismin] hengiltä. ”Amerikkalaisten tapa on aivan toinen. Obamakin sanoi, ettei ihmisiä voi loputtomasti puristaa. Vuoden 1929 lamassa Roosevelt otti täysin toiset keinot kuin Saksa tänään”, Karanikos [jalokivikauppaa turistisaarella pitävä yrittäjä] sanoo. (HS 5.6.)

Kolmas ja neljäs yksittäisten kreikkalaisten hätää käsittelevä juttu olivat niin ikään kesältä, jolloin Kreikan viimeinen lainaerä oli erääntymässä ja neuvottelut Kreikan jatkosta kävivät kuumimpina. Niissä Kreikan kansalaiset esitettiin jopa uhmakkaan kyllästyneinä säästöihin, jotka kuihduttivat heidän mahdollisuuksiaan tulevaisuuteen:

Hän [ravintolapäällikkönä työskentelevä Maria Aggeli] tietää, miten äänestää sunnuntain kansanäänestyksessä, jossa kansa ilmaisee mielipiteensä velkojien Kreikalle ehdottamista säästötoimista.” Sanon ei. En halua lisää säästöjä. (HS 30.6.)

Lähes kaikki on mennyt pankeille, kuten Deutsche Bankille, kun meidän velkakuormamme on kasvanut ja bruttokansantuottemme supistunut. Ja nyt meitä vaaditaan tuhoamaan taloutemme viimeisetkin rippeet, jotta saisimme lisää lainaa! [mielensäoittava lakimies Katarina Karellopolou] (HS 16.7.)

Viidennessä uutisessa (HS 24.7.) kerrottiin kahdesta kreikkalaisesta siskoksesta, jotka olivat kyllästyneet niukkaan pätkätyöläisen arkeensa Ateenassa ja muuttaneet talouskriisin kurjimusta pakoon maaseudulle pitämään huolta talouskriisin vuoksi hylätyistä eläimistä.

Vaikka Helsingin Sanomien uutisoinnista löytyi inhimillisen hädän ja kärsimyksen ääni, mielenkiintoista uutisoinnissa oli se, että kuripolitiikan aiheuttamaa hätää kuvattiin uutisoinnissa vahvasti nimenomaan yksilöiden kautta. Nämä haastattelujutut toivat aineistoni uutisiin inhimillistä näkökulmaa, mutta merkittävää on se, että niissä kuripolitiikan aiheuttama kurjuus esitettiin nimenomaan yksilön kautta eikä uutisissa esitetty millään tavalla vaikkapa sitä, mitä kuripolitiikka on aiheuttanut Kreikan sosiaalipolitiikalle valtiotasolla. Sen sijaan uutisotsikoissa ja teksteissä esiintyivät useita kertoja Kreikan velan tai sille lainattujen avustuspakettien numeromääräinen suuruus, mutta sosiaalista hyvinvointia esitettiin vain yksilön kokemusten kautta.

6.2.2 Epäoikeudenmukainen velka

Yksittäisten kreikkalaisten lisäksi Helsingin Sanomien uutisissa velkaan liittyvää epäoikeudenmukaisuutta tai järjettömyyttä tuotiin esiin myös erilaisten asiantuntijoiden kommentoinnin kautta. Uutisissa taloustieteilijät esiintyivät usein kuripolitiikka kritisoina ääminä, jotka olisivat olleet valmiita uudistamaan Kreikan velkaohjelmia:

Suuri joukko taloustieteilijöitä varoitti jo vuonna 2010, että epävarmassa suhdanteessa finanssipolitiikan kovat kiristykset ovat vahingollisia euroalueelle ja Kreikalle. Seurauksena euroalue vajosi uuteen taantumaa alkuvuonna 2012, jolloin myös Kreikan ongelmat kärjistyivät. (HS 10.7.)

Jokainen maa on ajanut vain omaa etuaan. Jos neuvottelut olisi käytä ammattimaisesti eikä poliittisia irtopisteitä keräillen, kiista olisi voitu sopia kauan

sitten. Tämä koskee kaikkia osapuolia mutta erityisesti Kreikan velkojia, [kommentoi yhdysvaltalainen huippuekonomisti Jeffrey Sachs]. (HS 15.7)

Mitä merkitystä sitten on sillä, että Helsingin Sanomien uutisoinnissa pääosa velkakriisin epäinhimillisyyttä tai epäoikeudenmukaisuutta esille nostaneet äänet oli nimetty yksilöihmisten kautta eikä epäkohtia esiintynyt niin paljon yleisessä tekstissä? Retorisesti varmaan ainakin se, että vaikka toisinajattelun vaihtoehto tuli näiden yksilöityjen äänien kautta uutisiin mukaan, viralliseksi linjaksi lukijan mieleen jäi silti käsitys, että kuripolitiikan mukainen kriisinhoitotapa on paras ja tietyllä tavalla kyseenalaistamaton. Nykyisessä moninaisten äänien maailmassa yksittäiset ihmiset voivat vapaammin olla omalla nimellä montaakin mieltä asioiden tilasta, mutta painoarvoltaan yksilöhaastattelu jäänee väistämättä uutistekstissä esiintyvän lausujattoman ja siten ”objektiivisemmän” totuuden varjoon.

Taloustietelijöiden kommenttien lisäksi kuripolitiikan kritiikkiä esiintyi kuitenkin myös varsinaisessa uutistekstissä kolmessa eri uutisessa, ja noissa teksteissä tuotiin esiin sekä kuripolitiikan sosiaalisia vaikutuksia että myös koko finanssipoliittisen sopeutuksen järjettömyyttä. Ehkä koko aineiston kärkevimmissä kommentissa huomioitiin Graeberin ja Lazzaraton velka-analyysin hengessä myös se, että Kreikan velkaneuvotteluissa näyttää toteutuneen maailmanjärjestys, jossa valtioiden väliset suhteet eivät perustu tasavertaiseen vaihtoon vaan rahan toisia nostavaan ja toisia orjuuttavaan määräysvaltaan:

Poliitikot julistavat juhlapuheissaan oikeusvaltioperiaatetta, mutta euroalueen velkakriisin kuluessa on usein tingitty juuri oikeudellisista periaatteista. Erimerkiksi Kreikan julkisen talouden mittavat menoleikkaukset ovat loukanneet eläkeläisten ihmisoikeuksia. Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitean mukaan Kreikassa toteutetut eläkkeiden ja eläkeläisten sosiaaliturvan heikennykset olivat vastoin Euroopan sosiaalista peruskirjaa, joka on Kreikassa ja muista Euroopan neuvoston jäsenmaissa voimassa lakina. (HS 24.5.)

Viimeiset puoli vuotta kestänyt riitely näyttää saavuttaneen lähinnä sen, että Kreikka saattaa saada velkojiltaan hieman lainaa maksaakseen velkojilleen. Ja pian Kreikka kaatuu taas velkojiensa syliin, koska se tarvitsee kolmannen hätärahoitusohjelman ja helpotusta velkataakkaansa. (HS 24.6.)

Velkasuhde on neuvottelusuhde, mutta viime kädessä valta rahasta on velan antajalla, ei ottajalla. (HS 7.7.)

Velan avulla tapahtuvan riiston teema oli esillä myös uutisessa, jossa oli haastateltu suomalaisia professoreja Kreikan tilanteesta. Näiden professorien mielestä euromaat ovat kohdelleen Kreikkaa kuin siirtomaata, ja ”suomalaisten oikeustieteilijöiden mukaan demokratia ja ihmisoikeudet ovat jääneet talouskurin jalkoihin” (HS 27.7.):

Ei uskoisi, että kyse on samasta unionista, joka vuonna 2007 julisti Lissabonin sopimuksessa oikeuksien, arvojen, vapauden, solidaarisuuden ja turvallisuuden Euroopasta. – – Professori Tuori on samaa mieltä siitä, että eurovaltioiden toiminta muistuttaa siirtomaapolitiikkaa. Vaatimuksilla kajotaan erittäin syvälle Kreikan itsemääräämisoikeuteen, ja demokratia kyseenalaistetaan poliittisten tavoitteiden takia. (HS 27.7.)

Kreikan velan epäoikeudenmukaisuutta esiintuovat uutiset siis lisäsivät uutisointiin merkittäviä ja relevantteja näkökulmia velkakriisin hoitamisen epäonnistumisesta. Yksilöiden ääniksi jäämisen lisäksi epäoikeudenmukaisuuden näkökulman kuulluksi tulemisen kannalta hankalaa on myös se, että kuripolitiikan epäkohtia esiintuoneet uutiset säilyivät kreikkalaisesta arjesta jotenkin hiukan irrallisina. Kreikan kansalaisten kärsimystä saatettiin kyllä tuoda esiin hyvinkin koskettavasti reportaasinomaisissa jutuissa, mutta noissa samoissa jutuissa ei kuripolitiikan toimintalogiikkaa oikeastaan analysoitu juurikaan. Ja puolestaan niissä uutisissa, joissa joku asiantuntija tai jopa Helsingin Sanomien toimittaja itse nosti esiin jonkun kuripolitiikan epäloogisuuden, ei linkkiä Syrizaan tai Kreikan nykypolitiikkaan ollut. Kuripolitiikan kritiikki jäi uutisissa täten teoriatasoiseksi, jotta aito vaihtoehtoinen ja reaalielämässä uskottava toimintamalli kuripolitiikalle olisi syntynyt.

6.3 Velkakriisi Euroopan yhtenäisyyden kriisinä

Kolmannessa aineistosta nostamassani diskurssissa Kreikan velkakriisistä puhuttiin Euroopan yhtenäisyyden kautta ja nimenomaisesti euroalueen yhtenäisyyden kriisinä. Ensimmäisessä alaluvussa yhtenäisyyden kriisiä kuvataan vahvemmin yhteyden hajoamisen kautta, kun taas toinen alaluku tuo esiin yhtenäisyyden rakoilemisesta potentiaalisesti seuraavaa turvallisuusuhkaa.

6.3.1 Kasvaako Eurooppa erilleen?

Ensimmäisenä Euroopan yhtenäisyyttä uhkaavana elementtinä Kreikan velkakriisi näytti Helsingin Sanomien uutisissa nostaneen pintaan faktan siitä, että velkakriisin vastakkaisille

puolille pakottamat euromaat olivat eriytyneet toisistaan ja yhteinen Eurooppamme alkoi sisältää raitoja ja epäluuloja:

Kukaan ei varmaan näinä päivinä panisi pahakseen, jos Euroopassa nähtäisiin enemmän suudelmia nyrpeiden naamojen sijaan. (HS 14.2.)

Kun finanssikriisi ja velkakriisi isivät Eurooppaan, taloudellinen kupla puhkesi. Yhteinen tulevaisuuden tavoite katsoi. Talouskuplan puhkeaminen puhkaisi myös poliittisen kuplan. Emme olleetkaan menossa samaan suuntaan. Arvomme eivät olleetkaan yhteneviä. Eurooppaan alkoi syntyä sisäisiä raitoja, ja rautaesirippu korvautui epäluulojen muureilla. (HS 26.3.)

Tulin Brysseliin loppukesästä 2011, jolloin Kreikan kriisi otti pahimpia kierroksiaan. Edeltäjäni kertoivat iloisista ajoista, jolloin EU:sta huokuivat tekemisen meininki, laajentumisinto ja ylpeys yhteisen Euroopan rakentamisesta. Minulle EU on näyttäytynyt paljolti kriisien ja katkerien kamppailujen kenttänä. (HS 16.7.)

Näiden raitojen ja epäluulojen lisääntyminen liitettiin uutisissa erityisesti uhkaan siitä, että Kreikka neuvottelujen epäonnistumisen, oman turhaumansa tai euromaiden tahdon vuoksi joutuisi eroamaan tai erotettaisiin eurosta. Kreikan mahdolliseen euroeroon liittyi uutisissa paljon spekulatiota ja mahdollista eroa pidettiin toisaalta jopa jonkinlaisena Kreikan rangaistuksena kun taas toisaalta Kreikan ”kirurgisen siistiä” poistaminen myös ehkä hiukan toivottiin. Uutisissa spekuloitiin myös paljon sillä, onko Euroopan johdolla ja erityisesti Saksalla intresseissä säilyttää Kreikka eurossa vai antaa sen erota, ja onko euroalueella itseasiassa jo varauduttu Kreikan mahdolliseen eroon:

Kansainvälisen valuuttarahasto IMF:n pääjohtaja Christinen Lagarde ilmoitti torstaina ensimmäisen kerran, että ylivelkaantunut Kreikka voi joutua eroamaan eurosta. (HS 29.5.)

Jos Kreikka lähtee eurosta, se joutuu lähtemään myös Euroopan unionista. Näin arvioi muun muassa Euroopan keskuspankki (EKP). Silti yhä useampi tuntuu ajattelevan, että Kreikka on epämiellyttävä uloke, joka voidaan poistaa kirurgisen siististi. (HS 23.6.)

Maanantaina Saksan valtiovarainministeriön tiedottaja vakuutti uutistoimisto Reutersin mukaan, että euroalueella on nykyisin käytössä välineitä, joiden ansiosta yhden valtion eron aiheuttama kriisi ei yhtä helposti leviäisi muihin euromaihin. (HS 6.1.)

Jos Euroopan joka nurkka alkaa natista, on koko idea yhteiseurooppalaisesta hankkeesta vaarassa. Sitä Saksan pragmaattikkojohto [Merkel ja Schäuble] haluaa välttää viimeiseen saakka. (HS 18.6.)

Uutisoinnissa tuotiinkin esille sitä, että velkaneuvotteluissa muut euromaat joutuivat pitämään mielessään pelkkien taloudellisten realiteettien lisäksi myös Euroopan yhtenäisyyttä ja sitä, mitä suututettu ja siksi eurosta eroava Kreikka voisi aiheuttaa muille euromaille. Toisaalta uutisissa nostettiin esiin sitä, että tämän epävarmuuden tiedostava Kreikka saattaisi käyttää tilannetta hyväkseen ja uskaltaa vaatia parempia ehtoja itselleen:

Kreikan vastapuolena neuvotteluissa on kolmikko, johon kuuluvat Euroopan keskuspankki, Kansainvälinen valuuttarahasto IMF ja Euroopan komissio. Komissio joutuu pelkän rahan lisäksi ajattelemaan kriisin hoidossa myös Euroopan yhtenäisyyttä. Käytännössä vahvimpia päättäjiä ovat suuret euromaat, kuten Saksa. (HS 23.6.)

Brittiläinen ekonomisti Roger Bootle tietää, että Kreikka voi erota eurosta ja että se selviäisi paremmin omillaan. – – Siksi Kreikka voi panna neuvotteluissa ahtaalle euroalueen henkisen johtajan, Saksan liittokansleri Angela Merkelin. (HS 8.1.)

Kreikan velkaneuvotteluissa oli siis pelkän velan lisäksi pelissä myös Euroopan yhtenäisyys, jota erityisesti Euroopan muiden maiden tuli kapinallisesti käyttäytyvän Kreikan vuoksi ja jopa puolesta varjella. Tässäkin diskurssissa Kreikka kuvattiin kapinallisesti käyttäytyväksi, jota muut euromaat suostuivat sietämään ja niskoittelunkin jälkeen antoivat Kreikan jatkaa osana yhteistä rahaliittoa. Yhtenäisyyspuheessa oikeastaan vain yhdessä uutisessa nostettiin esiin sitä, että velkakriisin aiheuttama Euroopan yhtenäisyyden mureneminen saattaisi olla Euroopan itsensä aiheuttamaa:

Konvergenssin sijaan rahaliitto loi siis divergenssin – yhtenäistymisen sijaan voimistui eronteko. Rahaliitto jakautui jyrkästi kahtia: velkojien ja velallisten Eurooppaan. (HS 2.7.)

Euroopan yhtenäisyyttä käsittelevässä diskurssissa moraalisesti paremmaksi puoleksi siis muodostui taas kerran muut euromaat, joiden harteille jäi kantaa huolta yhtenäisyyden säilymistä kapinallisen Kreikan kiukutellessa. Jotta kuripolitiikalle olisi diskurssissa voinut muodostua vaihtoehtoja, olisi uutisissa käyty keskustelu tarvinnut syvempää kyseenalaistusta siitä, miten kuripolitiikka itsessään vaikuttaa Euroopan yhtenäisyyteen – tai missä yhtenäisyyden rapautumisen syyt oikeastaan lopulta edes ovat? Nyt uutisten päävaikutelmaksi jäi se, että eurooppalainen yhteishenki sortui vasta vaikeiden velkaneuvotteluiden alkaessa eikä

vaihtoehtoiseksi ajattelutavaksi avautunut se, että epäyhtenäisyyden siemen oli kylvetty jo uusliberalistisen velkatalouden perusteissa.

6.3.2 Tie yhteiskunnalliseen levottomuuteen

Toinen näkökulma Kreikan velkakriisiin Euroopan yhtenäisyyden kriisinä liittyi kriisin aiheuttamaan potentiaaliseen yhteiskunnalliseen levottomuuteen. Tämä diskurssi alkoi jo Syrizan vaalivoitossa, jolloin Helsingin Sanomat uutisoi vaalivoiton saaneen sekä eurooppalaiset vasemmistopuolueet että oikeistopopulistit juhlimaan. Esimerkkinä tästä mainittiin espanjalainen vasemmistolainen Podemos-puolue, joka toivoi pystyvänsä joulukuun parlamenttivaaleissa toistamaan Syrizan voiton Espanjassa. Uutisissa mainittiin myös Ranskan Kansallisen rintaman Marine Le Pen, italialaisen maahanmuuttoa vastustavat Pohjoisen liiton Matteo Salvini, saksalaisen Vaihtoehto Saksalle-puolueen Bernd Lucke ja Britannian Ukip-puolueen Nigel Farage, jotka kaikki ylistivät Syrizan valinneiden kreikkalaisten äänestäjien rohkeutta.

Syrizan voitossa nähtiin siis jonkinlainen kapinan siemen, jonka pelättiin leviävän myös muihin velkaongelmista kärsiviin euromaihin. Myös Kreikan eroaminen eurosta voisi aiheuttaa vaikeuksia muiden euromaiden talouteen, räjäyttää koko Euroopan laajuisen poliittisen kentän murroksen tai heikentävän Eurooppaa niin paljon, että muualta maailmasta tulevat uhkat lopulta koituisivat koko Euroopan tuhoksi:

Britannian riskit Kreikassa tulevatkin koko euroalueen riskien kautta. Jos Kreikka jättäisi euron, se voisi aiheuttaa vakavan kriisin euroalueella. Tämä taas vähentäisi Britannian vientiä euromaihin ja lisäisi yleistä taloudellista epävarmuutta koko Euroopassa. (HS 10.2.)

On mahdotonta arvioita, mikä merkitys Kreikan poistamisella kokonaisuudesta olisi. Asiaan kietoutuvan niin geopolitiikka, finanssimarkkinoiden vakaus, euron kestävyys kuin unionin poliittinen yhtenäisyys. Miten reagoisivat Britannian konservatiivit, Ranskan rasistit ja Italian populistit? Entä mitä tuumisi Venäjä? Onko mahdollista, että vuonna 2017 unioni olisi menettänyt kaksi jäsenmaata ja Ranskaa johtaisi Marine Le Pen? (HS 13.5.)

Euroopan kriisissä on kyse vielä paljon enemmän kuin Kreikasta ja eurosta. Ukrainassa kytee ja leimahtelee, Lähi-Idässä palaa. Ääri-islamismi pitää pystyä patoamaan. Samaan aikaan unionimaiden yhteenkuuluvuus säröilee pahasti. Euroopan pääkaupungeissa ei esiinny lahjakkuusvajetta silloin, kun on tarve löytää syntipukkeja. (HS 5.7.)

Kreikan hallituksen tavoitteessa neuvotella itselleen uusi velkasopimus ei siis ollut kyse vain Kreikasta vaan yhtenäisyysdiskurssin myötä panokseksi tuli lopulta koko Euroopan turvallisuus ja hyvinvointi. Ja mikäli jonkun ehdotuksen hahmotetaan tuovan turvattomuutta kokonaiselle mantereelle, on sen sisällön kokeminen hyväksi melko lailla toivoton tehtävä.

6.4 Velkakriisi Suomen (sisä)politiikkana

Viimeisessä diskurssissa Kreikan velkakriisistä puhuttiin suomalaisen politiikan välittämänä ja ajoittain jopa osana sitä. Suomessa järjestettiin eduskuntavaalit huhtikuussa 2015 ja tammikuun lopussa julkaistussa uutisessa spekuloidiin sitä, muodostuisiko Kreikan vaalitulos ja sitä mahdollisesti seuraava Syrizan valtakausi Suomen sisäpolitiikan kysymykseksi. Uutisessa Kreikan ja Suomen kohtaloiden kuvailtiin kietoutuneen yhteen, sillä ”Suomikin on rahoittanut Kreikan saamia EU:n hätälainoja” (HS 25.1.), ja siten Kreikka muodostui ikään kuin Suomen sijoituskohteeksi. Aineistoni uutisissa Kreikan tapahtumista ei kuitenkaan enää tämän jälkeen puhuttu eduskuntavaalien yhteydessä, sillä aineistossani oppositiossa olleet Perussuomalaiset olivat ehtineet jättää hallitukselle välikysymyksen eurokriisin hoidosta ja Kreikan tilanteesta jo tammikuun puolivälissä, eikä uutisissa enää sen jälkeen viitattu eduskuntavaaleihin.

Vaalien sijaan Kreikan velkakriisi kuitenkin säilyi koko vuoden 2015 osana suomalaista poliittista keskustelua. Suomalaisista poliitikoista velkakriisin uutisissa mainittiin useimmin valtiovarainministeri Alexander Stubb, joka edusti Suomea euroalueen valtiovarainministerien neuvotteluissa, joissa merkittävä osa Kreikan tilanteeseen liittyneistä keskusteluista käytiin. Stubb painotti Suomen pysyttelevän Kreikka-kysymyksessä tiiviisti Saksan kanssa samoilla linjoilla siitäkin huolimatta, että Suomi oli käynyt myös kesäkuussa Saksan kanssa keskusteluja omasta budjettialijäämästään, josta EU:n komissio oli myös meidän maattamme huomauttanut. Huomautuksesta ja keskusteluista huolimatta Suomen uskollisuus Saksan linjaa kohtaan kuitenkin säilyi. Suomalainen väri Kreikan velkakriisin hoidossa näkyi myös EU:n talouskomissaarina Kreikan velkakriisin alkaessa toimineen Olli Rehnin kautta. Rehn tuo esiin haastattelussaan esiin velkakriisin hoidon monimutkaisuutta ja vaikeutta, mutta samalla perustelee Euroopan ja Saksan tehneen velkakriisin hoidossa hyviä valintoja:

Rakennusuudistuksia on jatkettava ja Kreikan suhteen on pysyttävä tiukkana, [kommentoi Olli Rehn]. (HS 31.1.)

Suomi ja Saksa tulevat yhä olemaan samassa leirissä euromaiden ryhmässä. Talouspolitiikkamme ja talousajattelumme on samantyyppistä. Meidän budjetti-, fiskaali- ja finanssipolitiikkamme menevät kaikki yksi yhteen”, Stubb sanoi. (HS 10.6.)

Saksan kanssa samassa linjassa pysymisen lisäksi uutisissa korostettiin myös muuten Suomen kunnollisuutta, jota kontrastoitiin Kreikalle myönnettävän mahdollisen lisälainan mukanaan tuomilla uusilla riskeillä. Suomi oli neuvotellut jo Kreikan toisen tukipaketin yhteydessä itselleen velkavakuudet siltä varalta, että Kreikka ei pystyisi maksamaan velkojaan, ja myös kolmannen tukipaketin alkaessa tulla keskusteluihin uutisissa kiinnitettiin huomiota sen tuomaan, Suomen kannalta ansaitsemattomaan, taakkaan. Kreikan mahdollisten velkahelpotusten pelättiin myös luovan Eurooppaan laajemman velkojen anteeksiantoa vaativan liikkeen, jolloin asiansa kunnolla hoitaneen Suomen asema yhteisessä rahaliitossa heikentyisi. Laajempaan velkahelpotuksia vaativaan liikehdintään viitattiin uutisissa ”moraalikatona”, mikä entisestään alleviivaa Suomen moraalisuutta tiukan linjan velanmaksajana:

Sen sijaan Suomen riskit kyllä kasvavat, jos EVM päättää lainata rahaa kelvottomasti asiansa hoitaneelle valtiolle [Kreikalle]. (HS 10.4.)

Suomen riskit kasvavat, jos Kreikka saa uuden hätälainan. (HS 26.5.)

Huojennuksiin sisältyy vaara vaatimusten leviämisestä. Huojennuksissa voidaan nähdä moraalikadon ongelma. Monet muut kriisimaat ovat toteuttaneet kovaa niukkuuspolitiikkaa ja päässet takaisin markkinoille. Eurovaltioita huolestuttaa myös poliittinen tartuntavaara. Jos Kreikka saa suuria velkahuojennuksia, se voi vahvistaa vastaavia vaatimuksia myös Espanjassa, Portugalissa ja Irlannissa. (HS 22.7.)

Kolmatta lainapakettia koskevissa neuvotteluissa Suomi nousikin muun maailman tietoisuuteen siinä, että se vastusti uusien lainaneuvottelujen aloittamista ja Helsingin Sanomille puhuneen ”luotettavan lähteen” mukaan Suomi ”itse asiassa kannattaa Kreikan väliaikaista eroa eurosta” (HS 12.7.). Valtiovarainministeri Stubb oli jo kesäkuussa kommentoinut Suomen tiukkaa linjaa selittämällä, että tiukkoihin linjoihin päädyttiin tilanteessa, jossa ”ei kerta kaikkiaan ollut enää luottamusta Kreikan toimintaan” (HS 28.6.). Kesän uutisissa kerrottiin myös siitä, että esimerkiksi suomalaiset eläkeyhtiöt ja pankit eivät olleet koskaan sijoittaneet suuria summia kreikkalaisiin arvopapereihin vaan olivat jo ennalta aavistaneet Kreikan tulevat taloudelliset vaikeudet (HS

12.7.). Suomen siis kuvataan tulleen jollain tavalla kreikkalaisten pettämäksi ja niinpä kolmannen lainapaketin rahoituksessa uutisissa korostettiin Suomen oikeutta tiukkaan linjaansa:

[Suomen] hallitusneuvotteluissa lähtökohtana on, että Kreikan kolmannesta hätärahoituksesta pitäisi tehdä Euroopan vakausmekanismeissa yksimielinen päätös. Toisin sanoen hallitus pitää tärkeänä, että Suomen vaikutusvallasta päätöksentekoon ei tingitä. (HS 24.5.)

Kreikan velkakriisi ja sen käsittely loi suomalaisen politiikkaan Helsingin Sanomien uutisissa siitä mielenkiintoisen tilanteen, että suomalaiset perinteiset puoluekannat Euroopan Unionia ja sen yhtenäisyyskehitystä kohtaan jäivät velkakriisin edessä melko lailla toissijaisiksi. Uutisissa kuvattiin sekä yleisesti hyvin EU-integraatiomyönteinen Stubb, joka hieman ironisesti toimi Suomen tiukan linjan edustaja, että myös Perussuomalaiset, jotka tunnetusta EU-vastaisuudestaan hyväksyivät hallituksessa ollessaan Kreikan kolmannen tukipaketin. Suomalainen kunnollisuus vaikutti velkakriisin kohdalla olevan linjankuutta ennen kaikkea Saksan linjan mukaisesti, kun taas uskollisuus oman kansallisen puolueen ideologialle jäi toiseksi:

Erikoiseksi tilanteen tekee se, että leimallisesti perussuomalaisiin liitetyn [Euroopan yhteisöllisyyskehityksen] politiikan työrukkaseksi joutui yksi maan suurimmista EU-intoilijoista, kokoomuksen puheenjohtaja Alexander Stubb. (HS 12.7.)

Vaaliteltoilla ihmisillä oli kaksi keskeistä toivetta: menkää hallitukseen ja ei lisää rahaa Kreikalle. Tosiasia kuitenkin oli, että Suomi ei olisi sitä päätöstä pystynyt estämään, vaikka yritimme kyllä, [Perussuomalaisten kansanedustaja] Terho sanoo. (HS 29.8.)

Kreikan velkakriisi suomalaisena sisäpolitiikka kokosi siis suomalaiset poliitikot poliittisesti samalla puolelle kannattamaan kuripolitiikkaa ja tiukkaa linjaa Kreikan velkajärjestelypyyntöjä vastaan. Helsingin Sanomien uutisissa tälle suomalaiselle hegemonialle löytyi vain yksi poikkeus, kun oppositiopoliitikot RKP:n Carl Haglund ja vihreiden Touko Aalto vaativat, että Kreikan velkaleikkauksesta pitäisi olla edes teoreettisesti mahdollista puhua (21.7.). Todellista teoreettista tai mitään muutakaan keskustelua kuripolitiikan vaihtoehtoista ei Helsingin Sanomissa kuitenkaan esiintynyt ja velkakriisin käsittely osana suomalaista politiikkaa supistui painottamaan Suomen kunnollisuuden ja moraalisen oikeutusta vaatia Kreikkaa maksamaan velkansa takaisin. Suomen linja esitettiin uutisessa myös armollisena ja pohjimmiltaan Kreikalle hyvää toivovana, mikä kiteytyy hyvin Alexander Stubbin syyskuisessa haastattelussa:

Keskellä viimekesäistä Kreikan kriisiä Suomi nousi hetkeksi kansainväliseksi puheenaiheeksi. Suomesta levisi maailman viestimiin kuva haukkana, joka jarruttaa kaikin keinoin Kreikan lainapakkineuvotteluja vaatimalla yhä tiukempia ehtoja. Valtiovarainministeri Alexander Stubb (kok) sanoo nyt, että Suomi teki päätöksiä omien talousintressien mukaisesti. ”Olemme tehneet nämä päätökset täysin itsekkäistä syistä”. ”Katson kylmiä faktoja lämpimällä sydämellä. Fakta on, että Kreikka ei ole hoitanut talouttaan hyvin. (HS 6.9.)

Suomalainen uutisointi Kreikan velasta kokosi suomalaiset poliittisestikin samalla puolelle ja päätyi antamaan Suomelle jonkinlaisen moraalisen oikeutuksen suhtautua tiukasti Kreikan velkaan ja vaatia sen takaisinmaksua. Kreikkaa ja sen velkakriisiä myös implisiittisesti verrattuun Suomeen ja sen kunnolliseen velanhoitomentaaliin, mikä sai Kreikan näyttämään vertailussa kelvottomalta ja moraalisesti Suomea alemmalta. Moraalisesti epätasa-arvoisessa tilanteessa moraalisesti heikomman on myös vaikea saada vallitsevasta todellisuudesta poikkeavia erilaisia toimintamallejaan kuuluviin, sillä ne tulevat helposti kuulluksi puolusteluna.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Olen tarkastellut tässä pro gradu -tutkielmassa diskurssianalyttisesti Kreikan velkakriisiä ja velan moraalialia Helsingin Sanomien vuonna 2015 julkaistussa uutisoinnissa. Tutkimuskysymyksenäni tarkastelin ensiksikin sitä, miten aineistossani puhuttiin Kreikan velkakriisistä. Tämän päätutkimuskysymyksen alakysymyksinä kiinnitin huomiota myös siihen, millaisia moraalisia käsityksiä velkaan uutisoinnissa liitettiin ja oliko uutisista nostamissani diskursseissa mahdollista ajatella kuripolitiikalle vaihtoehtoja.

Vastauksena tutkimuskysymykseeni nostin aineistostani neljä diskurssia, joissa Kreikan velkakriisistä uutisoinnissa puhuttiin. Ensimmäisessä Kreikan velkakriisi hahmottui Kreikan kapinaksi sen velkojia vastaan, toisessa kreikkalaisten kärsimykseksi, kolmannessa koko Euroopan yhtenäisyyden kriisiksi ja neljännessä diskurssissa velkakriisiä käsiteltiin osana suomalaista politiikkaa.

Ensimmäisessä diskurssissa velkakriisi tosiaan hahmottui Kreikan Syriza-johtoisen hallituksen kapinaksi sen velkojia ja erityisesti euromaiden rintamaa johtanutta Saksaa vastaan. Diskurssissa kapina kuitenkin jäi kapinaksi, Saksan kuripolitiikasta tiukasti kiinni pitävä linja vei moraalisen paremmuuden aseman ja velkaneuvottelujen muuttuessa käänteiltään entistä sekavammaksi alkoi aineistoissa korostua näkökulma, että ehkä Kreikan olisi nyt aika lopettaa kapinointinsa ja suostua muiden euromaiden suunnitelmaan saada velka maksetuksi takaisin.

Toinen diskurssi käsitteli Kreikan velkakriisiä kreikkalaisten tragediana. Siinä tuotiin esiin sekä velkakriisin aiheuttamaa kärsimystä tavallisten Kreikan kansalaisten elämään että myös asiantuntijoiden näkemyksiä kuripolitiikan epäeettisyydestä tai toimimattomuudesta. Nämä näkemykset kuitenkin esitettiin pääsääntöisesti yksittäisten ihmisten kokemuksina tai mielipiteitä, mikä teki kuripolitiikalle kriittisestä tai jopa vaihtoehtoisesta puheesta ”objektiivista” uutistekstiä ”subjektiivisempaa” sulkeistaen sen jonkun yksittäisen henkilön näkemykseksi.

Kolmannessa diskurssissa Kreikan velkakriisiä käsiteltiin kysymyksenä Euroopan yhtenäisyydestä. Siinä sekä surtiin eurooppalaisen yhteishengen murenemista kiivaisiin talouskiistoihin että pelättiin Kreikan oikuttelevan käytöksen saavan aikaan koko Euroopan

laajuisen kriisin, jos tilanne päättyisi Kreikan euroeroon. Diskurssissa muiden euromaiden kuvattiin vaikeuksista huolimatta sietävän kuripolitiikkaa vastustavaa Kreikkaa ja haluavan siitä huolimatta säilyttää Kreikan osana yhteistä unionia – enemmän tai vähemmän itsekkäistä syistä.

Viimeinen diskurssi käsitteli Kreikan velkakriisinä osana suomalaista politiikkaa. Siinä korostettiin Suomen ja Saksan talouspoliittisten linjojen samankaltaisuutta ja rakennettiin kuvaa Suomesta kunnollisena ja velkoihinsa vastuulla suhtautuvana. Kreikan velkakriisi sai suomalaiset poliitikot liikkumaan omina perinteisinä pidetyistä EU:iin ja eurooppalaiseen integraatioon liittyneistä puoluekannoistaan ja korosti kaikkien suomalaisten yhteistä kunnollisuutta velan moraalin edessä.

Vastauksena kahteen alakysymykseeni taas voidaan todeta, että pääpiirteissään kaikki diskurssit päättyivät liittämään moraalisuuden kuripolitiikan kannattamiseen eikä kuripolitiikalle aineistossa esitetty todellisia vaihtoehtoja. Moraalisesti oikeaksi vaihtoehdoksi uutisissa muodostui se, että Kreikan tulee maksaa sen ottamaksi hahmoteltu velka eikä velkojen anteeksianto muodostunut aineistossa varteenotettavaksi vaihtoehdoksi. Kuripolitiikka oli aineistossa käytännössä vaihdoton vaihtoehto, ja maailmantulkinnan sitominen velan diskurssiin sitoutti myös Kreikan velkakriisin tiettyyn todellisuudentulkintaan. Velkakriisissä kyse oli silloin nimenomaan Kreikan itse itselleen aiheuttamasta ja moraalisesti tuomittavasta kriisistä, jossa velallisen ainoa moraalisesti oikea vaihtoehto on maksaa velkansa. Eikä velkaantuneella Kreikalla ei ollut valtaa muokata todellisuuden rakenteita ja valtasuhteita vaan vallitseva puhetapa säilytti uutisoinnissa hegemonisen asemansa todellisuuden luojana.

Graeber teoksessaan *Debt – The First 5000 Years* (2014) ja Lazzarato *Velkaantunut ihminen* (2014) hahmottelivat teoksissaan ratkaisuksi nykyisestä velan diskurssista vapautumiseen yksinkertaisesti tuon diskurssin hylkäämistä. Graeberin ehdotuksessa velat tulisi antaa anteeksi ja maailma järjestää uudestaan, kun taas Lazzarato painottaa hiukan aggressiivisempaa velkadiskurssista kieltäytymistä, huonosta omatunnosta ja syyllisestä vapautumista ja velkojen maksamisen suoranaista lopettamista. Jotta tämä vapautuminen kuitenkin olisi mahdollista, olisi ihmisten ensin kuultava ja ymmärrettävä nykyisellä velan diskurssille vaihtoehtoinen todellisuudentulkintatapa, ja sen lisäksi myös riittävän suuren osan ihmisiä olisi omaksuttava tämä tapa. Kreikan kohdalla Syrizan johtajat olivat todennäköisesti ymmärtäneet nykyisen maailmanjärjestyksen vinoutuneisuuden ja tuhoisuuden ja yrittivät hahmotella velkojen

uudelleenjärjestelyä, mutta Syrizan johtamalla Kreikan hallituksella ei velkaneuvotteluissa ollut tarpeeksi vaikutusvaltaa voidakseen uhmata vallitsevaa hegemonista diskurssia.

Miten tuollainen riittävä vaikutusvalta vallitsevan todellisuudentulkintaan sitten voisi syntyä? Yhden mahdollisen ajattelumallin nykyisen hegemonisen todellisuuden haastamiseen tarjoaa Mikko Lahtinen, joka teoksessa *Kurssin muutos – Kestävään kasvuun ja hyvinvointiin* julkaistussa artikkelissaan (2009) pohtii sitä, miten nykyistä oikeistajohtoista ja uusliberalistisesti painottunutta poliittis-yhteiskunnallista hegemonista todellisuutta voisi vastustaa. Lahtinen hahmottelee ratkaisuksi kansallisesti, kansainvälisesti ja globaalisti vaikutusvaltaista vastahegemonista projektia. Jotta vastahegemonisesta projektista voisi muodostua vaikutusvaltainen voima, huomioi Lahtinenkin kuitenkin sen, että silloin yhä laajempien ihmisryhmien tulisi kokea sen pyrkimykset oman itsensä, hyvinvointinsa ja turvallisuutensa kannalta paremmiksi kuin vallitsevan järjestelmän toimet ja toimintaperiaatteet. (Lahtinen 2009, 257-258, 266.)

Lahtisen keskeisenä ajatuksena vastahegemonista projektia hahmotellessaan on painottaa sitä, että projektin ei ole tarkoitus olla uusi autoritaarinen valtasysteemi vaan sen pohjalla on erilaisia yksilöitä ja kansanryhmiä yhteen kutsuva tendenssi. Lahtinen luottaa projektissaan vahvasti ”tavallisiin ihmisiin” eli siihen, että yhteiskunnan erilaiset yksilöt voivat solidaarisuuden hengessä liittyä yhteen, saada tarpeeksi näkyvyyttä riittävän useilla kansalaisyhteiskunnan osa-alueilla aina mediasta koulutuspolitiikkaan ja lopulta synnyttää riittävän voimakkaan uuden ajattelutavan reformin, joka riittää painoarvoltaan kyseenalaistamaan ja lopulta myös kumoamaan nykyisen vallitsevan ajattelutavan. (Emt., 267-269.)

Mikäli Kreikan velkakriisin uutisointia vuodelta 2015 ajattelee tässä Lahtisen hahmottelemassa vastahegemonisen projektin hengessä, vaikuttaa siltä, että Kreikan johtajien ei onnistunut saamaan puolelleen riittävästi Lahtisen ”tavallisia ihmisiä”, jotka olisivat kokeneet velkojen uudelleenjärjestelyn ja kuripolitiikan hellittämisen oman hyvinvointinsa ja turvallisuutensa kannalta paremmaksi kuin mitä vallitseva todellisuus. Vielä vuonna 2015 Kreikan pyrkimykset eivät vielä yltäneet keräämään tarpeeksi yhteiskunnallista painoarvoa ja Kreikan vaatimukset jäivät marginalisoiduksi kapinoinniksi ja lopulta päättyivät uuden sopeutuspaketin hyväksymiseen ja siten vallitsevan maailmanjärjestyksen uusintamiseen. Mutta vaikka Kreikan velkakriisi ei vielä onnistunut aineistoni perusteella toimimaan riittävänä vipuvartena vallitsevan

todellisuustulkinnan kyseenalaistumiseen, kenties tulevaisuus näyttää meille, että Kreikan johtajien kapinointi vuonna 2015 oli esinäytös johonkin maailmanmuutokseen?

Riittävän laajan kannatuspohjan pohjimmiltaan Kreikan velkakriisin toisinajatteluun vaatisi kai myös jonkinlaista Isä meidän –rukouksessa esiintyvän velka-ajatteluun, jossa erilaisissa yhteiskunnallisissa asemissa olevien ihmisten tulisi suostua luopumaan ehkä oikeutetuistakin velkojen ja velallisten positioista ja tunnustautumaan velan edessä tasa-arvoisiksi. Ainakin oman aineistoni perusteella kuitenkin näytti siltä, että maailma ei kuitenkaan ollut siihen ainakaan vielä siihen valmis. Toisinajattelun mahdollisuuksien tai vastahegemonisten projektien sijaan Kreikan velkakriisin uutisointi Helsingin Sanomissa päättyi vuonna 2015 tilanteeseen, jossa velkoja ei annettu anteeksi eikä velkojen toisin ajattelun mahdollisuus tullut kuulluksi – siitäkkin huolimatta, että meille on joskus annettu anteeksi.

LÄHTEET

- Alasuutari, Pertti (2004) Suunnittelutaloudesta kilpailutalouteen. Miten muutos oli ideologisesti mahdollinen. *Yhteiskuntapolitiikka* 69(1), 3-16.
- Alesina, Alberto & Ardagna, Silvia (1998) Tales of Fiscal Adjustment. *Economic Policy*, Vol.13(27), 489-545.
- Berger, Peter & Luckmann, Thomas (1994) *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Helsinki: Gaudeamus.
- The Economic Adjustment Programme for Greece (2010) *Occasional Papers* 61. Brussels: European Union.
http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2010/pdf/ocp61_en.pdf
- Graeber, David (2014) *Debt. The First 5000 years*. New York: Melville House.
- Helne, Tuula, Hirvilammi, Tuuli & Laatu, Markku (2012) *Sosiaalipolitiikka rajallisella maapallolla*. Helsinki: KELA.
- Ifanti, Amalia, Argyriou, Andreas, Kalofonou, Foteini & Kalofonos, Haralabos (2013). *Financial Crisis and Austerity Measures in Greece: Their Impact on Health Promotion Policies and Public Health Care*. *Health Policy* 113, 8-12.
- Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1999) Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino, 233-252.
- Kallinen, Yrjö, Koivisto, Juha & Ronkainen, Antti (2011) *Johdanto: Ankarat ajat: Kovenevan uusliberalismin kiihtyvä kriisiytyminen*. Teoksessa Yrjö Kallinen, Juha Koivisto, Lauri Lahikainen & Antti Ronkainen (toim.) *Kurssi kohti konkurssia. Talouskriisin syyt ja seuraukset*. Tampere: Vastapaino, 7-33.

Klapisis, Antonis (2015) In the Shadow of Grexit: A Short Story of Long (and Failed) Negotiations, January-July 2015. Romanian Journal of European Affairs, vol.15, No 4, December 2015, 26-40.

Koistinen, P. (2010) "Kenelle kellot soivat" - taluskriisin voittajat ja häviäjät. Talous- ja yhteiskunta, 38(4), 6-12.

Lahtinen, Mikko (2009) Hyvinvointivaltion tulevaisuus ja kamppailut hegemoniasta. Teoksessa Heikki Taimio (toim.) Kurssin muutos. Kestävään kasvuun ja hyvinvointiin. Helsinki: Työväen sivistysliitto TSL, 256-271.

Matsaganis, M. (2011) The Welfare State and the Crisis: the Case of Greece. Journal of European Social Policy, Vol.21(5), 501-512.

McNally, David (2011) Finanssisektorin epävakaus ja globaali ylikasautuminen: Alustava analyysi nykyisestä suuresta lamasta. Teoksessa Yrjö Kallinen, Juha Koivisto, Lauri Lahikainen & Antti Ronkainen (toim.) Kurssi kohti konkurssia. Taluskriisin syyt ja seuraukset. Tampere: Vastapaino, 107-179.

Lazzarato, Maurizio (2014) Velkaantunut ihminen. Helsinki: Tutkijaliitto.

Palola, Elina (2014) Euroopan Unionin sosiaalipolitiikka. Talous ja yhteiskunta, Vol.42(2), 36-41.

Patomäki, Heikki (2014) Suomen talouspolitiikan tulevaisuus. Teoriasta käytäntöön. Helsinki: Into Kustannus.

Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne (2009) Kurssi kohti diskurssia. Tampere: Vastapaino.

Piketty, Thomas (2016) Pitääkö pankkiirit pelastaa? Kirjoituksia taluskriisin ytimeistä. Helsinki: Minerva.

Rodrik, Dani (2011) The Globalization Paradox. Democracy and the Future of the World Economy. New York: W.W. Norton.

Tanninen, Hannu & Tuomala, Matti (2015) Onko julkista taloutta sopeuttava kiristyspolitiikka vaihtoehtotonta? Teoksessa Heikki Taimio (toim.) Hyvinvointivaltio 2010-luvulla. Mitä kello on lyönyt? Raportteja 30, Palkansaajien tutkimuslaitos, 121-143.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2003) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

The Second Economic Adjustment Programme for Greece (2012) Occasional Papers 94. Brussels: European Union.

http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2012/pdf/ocp94_en.pdf

Van der Veen, Marjolein (2013) Greece and the Crisis of Europe: Which Way Out? Dollars & Sense. Issue 306, 11-16.

Varoufakis, Yanis (2013) The Global Minotaur. America, Europe and the Future of the Global Economy. London: Zed Books.

Ylönen, Matti & Remes, Mikko (2015) Velkatohtorit. Kuinka Eurooppa unohti historian ja oppi rakastamaan talouskuria. Helsinki: Into Kustannus.

Liite 1.

Helsingin Sanomien Kreikan velkakriisi-tunnisteiset uutiset vuonna 2015.

Tammikuu, 14 uutista

- 2.1. Tästä on kyse
- 5.1. Der Spiegel: Merkel olisi valmis irrottamaan Kreikan euroalueesta
- 6.1. Eron seuraukset olisivat arvaamattomat: Jättääkö Kreikka euron?
- 8.1. ”Euroero olisi Kreikalle hyväksi”
- 9.1. ”Eurooppa tuhlaa aikaansa Kreikkaan” (Sachs kannattaa velkahelpotuksia)
- 14.1. Pääekonomisti uskoo Kreikan pysyvän eurossa (Deutsche Bankin pääekonomisti Mark Wall)
- 21.1. Eurokriisin hoidosta jo viides välikysymys
- 25.1. Suomen vaalikamppailu sähköistyisi Syrizan voitosta
- 27.1. Viha kulukuria kohtaan yhdistää Kreikan uutta hallitusta
- 27.1. Euroopan oppositio juhli Kreikan tulosta
- 27.1. Syriza-puolueen talousguru suomalaisille: ”Olette maksaneet meille jo aivan liikaa”
- 29.1. Kreikan pankkien osakkeet syöksyivät
- 29.1. Kreikka voi käyttää Venäjä-pakotteita neuvotteluvalltina
- 31.1. ”Eurokriisin hoidossa on tehty virheitä” (Olli Rehnin haastattelu)

Helmikuu, 14 uutista

- 1.2. Euron arkkitehti suree rahaliiton tilaa (saksalaisen ekonomisti Otmar Issingin haastattelu)
- 3.2. Kreikka ehdottaa velkojensa maksun sitomista talouden kasvuun
- 4.2. HS-analyysi: Kreikka haluaa tilaa hengittää
- 6.2. Kreikan ja Saksan ministerit ovat vielä kaukana ratkaisusta
- 10.2. Britannia varautuu Kreikan lähtöön eurosta
- 11.2. HS-analyysi: Kreikka kahden tulen välissä
- 14.2. Silminnäkijä: Eurooppa tarvitsee lisää suudelmia (Euroopan yhteys horjuu Kreikan takia)
- 15.2. Tunnustelut Kreikan velkahelpotuksista jatkuvat
- 16.2. Pääministeri lupaa Kreikan muuttuvan nopeasti
- 17.2. Milka Alanen kuvasi kreikkalaisia, jotta Suomessa tajuttaisiin heidän hätänsä
- 19.2. Lyhyesti: Kreikka pyytää lisää aikaa tukineuvotteluihin
- 20.2. Kreikka ja Saksa törmäyskurssilla
- 20.2. Saksalle näyttää kelpaavan vain täysi voitto
- 25.2. Eurovaltiot antoivat Kreikalle lisää aikaa

Maaliskuu, 4 uutista

- 5.3. Juncker: Lisärahoitus Kreikalle spekulatiota
- 10.3. Vihattu taloustroikka palaa Ateenaan
- 18.3. Kreikka rikkoo taas lainasopimusta
- 26.3. Kolumni: Läntinen viiden kolonna vahvistuu (Finanssikriisi puhkaisi yhtenäisen Euroopan kuplan)

Huhtikuu, 6 uutista

- 8.4. Kreikka vaatii Saksalta 278 miljardin korvauksia
- 9.4. Tausta: Kreikan armonaika päättyy pian
- 9.4. Ministeriö varoittaa Kreikan romahduksesta
- 10.4. Uusi lainan Kreikalle kasvattaisi Suomen riskejä
- 11.4 Lyhyesti: HS:n Kreikka-tietovuodosta tutkintapyyntö
- 26.4. Saksa vihjasi Kreikkaa koskevasta varasuunnitelmasta

Toukokuu, 6 uutista

- 13.5. HS-analyysi: Kreikan lähdöllä olisi arvaamattomat seuraukset
- 19.5. Pelot Kreikan umpikujasta kasvavat
- 24.5. Suomen sana ei Kreikka-päätöksessä paina
- 25.5 Kreikan valtiovarainministeri Gianis Varoufakis nauhoitti salaa euroryhmän kokouksen
- 26.5. Totuuden hetki lähestyy Kreikassa
- 29.5. Lagarde pitää Kreikan eroa eurosta mahdollisena (IMF:n pääjohtaja)

Kesäkuu, 21 uutista

- 5.6. Eläkkeet, arvonlisävero ja talouden ylijäämä – näistä Kreikka ja lainoittajat kinaavat
- 5.6. HS Kreikassa: Kreikkalaiset heräävät perjantaina velanmaksun päivään
- 9.6. HS Kreikassa: Kreikan saarilla on rinnakkain kaksi maailmaa
- 10.6. Stubb: Suomi ja Saksa yhä samassa euroleirissä
- 10.6. Kreikka kamppailee aikaa vastaan
- 11.6. Kolumni: Kreikan kohtalo on Kreikasta kiinni
- 11.6. HS-analyysi: Sipilän tie ulkopolitiikan päätöksiin kulkee mikrofoniviidakon kautta
- 12.6. Kreikalla on yhä toivoa
- 17.6. Epäluulo Kreikkaa kohtaan kasvaa
- 18.6. HS-analyysi: Kreikkalainen hermopeli yltää Berliiniin
- 23.6. Onko Kreikan ero todennäköinen? – Kahdeksan kysymystä kriisistä
- 24.6. Kreikka murtumassa velkojensa edessä
- 27.6. IMF ajoi Kreikan nurkkaan
- 28.6. Euromaat varautuvat myrskyyn
- 29.6. Rahan liike pysähtyi Kreikassa
- 29.6. Lyhyesti: Käteinen mietitytti suomalaisturisteja
- 30.6. Sijoittajat ovat rauhallisia Kreikan sekasorrossa
- 30.6. Vain hotellin käteisautomaatti muistutti velkakriisistä
- 30.6. Tausta: Kreikka rajoittaa pääomien liikkuvuutta
- 30.6. Kreikkalaiset hamstraavat ruokaa ja polttoainetta
- 30.6. HS-analyysi: Kansanäänestys on valtavaa uhkapeliä

Heinäkuu, 37 uutista

- 1.7. ”Kreeta pärjää omillaan”
- 1.7. HS Ateenassa: Rouva Dimopouloun pulma: En ymmärrä kysymystä äänestyslapussa
- 2.7. Essee: Yhteinen Eurooppa lakkasi olemasta viime perjantaina
- 3.7. Varoufakis aikoo erota, jos kansa hyväksyy lainaehdot
- 5.7. Kolumni: Eurooppa, älä viitsi kulkea pää kainalossa
- 5.7. Pääkirjoitus: Kansanäänestys vailla hyviä vaihtoehtoja
- 7.7. HS-analyysi: Kreikan on turha vedota demokratiaan
- 8.7. HS-analyysi: ELA-hätärahoidus on käytännössä 89 miljardin euron lisälaina kreikkalaisille
- 9.7. Lyhyesti: Öljybarreli halpeni alle 57 dollariin
- 9.7. Kreikka pyytää uutta hätärahoitusta eurovaltioilta
- 9.7. HS-analyysi: Velan leikkaaminen on Saksassa kirosana
- 10.7. Veronkierto pahentaa Kreikan velkakriisiä
- 10.7. Kreikan velkataakka on mahdoton
- 11.7. Pääkirjoitus: Tämä viikonloppu on ratkaiseva eurolle
- 11.7. Suomen ”vakuus” on 16 prosenttia vastuista
- 12.7. Suomi sanoo ei Kreikan lainaneuvotteluille
- 12.7. HS-analyysi: Kreikan murhenäytelmä kirjoitettiin heti euron alussa

- 13.7. Stubb joutui tekemään likaisen työn
- 13.7. EVM voisi antaa hätärahoituksen ilman uutta pääomaa
- 14.7. Pääkirjoitus: Suomen hallitus voisi kertoa, mitä se haluaa Kreikalta
- 14.7. HS-analyysi: Berliini näytti hauista Kreikalle
- 15.7. Velkakriisien konkari HS:lle: ”Jokainen maa on ajanut vain omaa etuaan” (Jeffrey Sachs)
- 15.7. Kolumni: Hallitus kompuroi hätälainan kanssa
- 16.7. Näkökulma: EU on näivettyvän rakkauden näyttämö
- 16.7 HS Ateenassa: Velkaohjelman käsittely venyi ja mellakat puhkesivat Ateenassa
- 17.7 Perussuomalaiset taipuivat rahoittamaan Kreikkaa
- 18.7. HS-analyysi: Kreikan pitäisi harkita eurosta lähtöä
- 18.7. Mielipide: Valtionvelkaa ei ole tehty maksettavaksi
- 19.7. Kolumni: Onneksi edes Juhani Tamminen tietää, mitä Kreikan pitäisi tehdä
- 20.7. Kolumni: Tunteilu pois politiikasta – tai Kreikan kriisistä tulee pahan polttoainetta
- 21.7. Haglund ja Aalto tukevat Kreikan velkaleikkausta
- 22.7. Velkahelpotus voisi lisätä Suomen vastuita
- 24.7. HS Kreikassa: Kreikkalaissiskot pelastavat talouskriisin murjomia eläimiä
- 25.7. Näkökulma: ”Miten kreikkalaiset minut näkevät?”
- 27.7. Professorien mielestä euromaat kohtelevat Kreikkaa kuin siirtomaata – ja se on ennenkuulumatonta
- 28.7. HS-analyysi: Kreikan kriisi on tarua kummallisempi
- 31.7. IMF torjuu Kreikan hätärahoituksen

Elokuu, 9 uutista

- 4.8. Pienituloiset kannattelevat velatonta Viroa
- 7.8. EU-komissio: Kreikka-sopu mahdollinen kahdessa viikossa
- 9.8. Soini: Emme hyväksy, että meitä leimataan
- 10.8. Podemos arvostelee EU:n säästöjä vaativaa politiikkaa
- 12.8. Kreikan lainapaketti eduskuntaan huomenna
- 12.8. Pääkirjoitus: Tukipaketti putoaa hetteiseen maastoon
- 14.8. Suomi hyväksyy Kreikan tuen
- 20.8. Kreikan lainapaketti eteni parlamenteissa
- 29.8. Alkutaipaleen hankaluus yllätti Terhon

Syyskuu, 3 uutista

- 5.9. Etlan Vihriälä: Kreikalle miljardeja väärin perustein
- 6.9. Kreikka koetteli Stubbin uskoa
- 10.9. ”Kreikka tarvitsee kannustimia”

Lokakuu, 0 uutista

Marraskuu, 4 uutista

- 1.11. EKP: Kreikkalaiset pankit tarvitsevat yli 14 miljardia euroa uutta pääomaa
- 11.11. Kirstunvartija Schäublin ilme vaihtui
- 23.11. HS:n yli 100 mielenpainuvaa juttua tältä vuodelta
- 28.11. Kreikan talous supistui luultua enemmän

Joulukuu, 4 uutista

- 1.12. Kreikka haluaa helpotusta velkataakkansa heti alkuvuonna
- 6.12. Kreikka hyväksyi kovan talouskurin ensi vuodelle

- 15.12. Kreikka myy turistisaariensa lentokenttiä saksalaisille – seuraavaksi myynnissä Pireuksen satama
- 20.12. HS-analyysi: Sinä aamuna Eurooppa muuttui